

EUROPolitika

EUROPolitika

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü ve

Yayın Yönetmeni

Yusuf Ertuğral

(yusuf@europolitika.com)

Editör

Ali İzzet Keçeci

(aliizzet@europolitika.com)

Yayın Kurulu

**Prof. Dr. Önder Arı, Doç. Dr. Birol Ertan, Yrd. Doç. Dr. Nergiz Özkural
Köroğlu, Yrd. Doç. Dr. Sezgin Mercan, Berkant Yekeler, Dani Baran**

Uluslararası İlişkiler Sorumlusu:

Mehmetcan Çidem

(mehmetcan@kotava.com.tr)

Avrupa Temsilcisi ve Koordinatörü (Almanya)

Hasan Ertuğral

(ertugral_h@yahoo.de)

Fransa Temsilcisi

Av. Erol Arslan

(averolarslan@hotmail.com)

Redaksiyon:

Adem Kurt

Görsel Yönetmen

Ali Deniz Pusat

Yayınlayan

3H Har. Dern. İkt. İşl.

Yayın Türü / ISSN No

Yaygın Süreli / 2149-9217

Abonelik

abone@europolitika.com

Kişi: 35 TL - Kurum: 50 TL

Genel Dağıtım

Kültür Dergi Dağıtım / www.kulturdergidagitim.com

Baskı

Mimoza Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş. (Sertifika No: 33198)

Davutpaşa Cd. No: 123/3 Topkapı/İstanbul

İletişim

editor@europolitika.com / www.europolitika.com

Yönetim Yeri

Mecidiyeköy mah. Kervangeçmez sok. No: 13 D: 4, Şişli - İstanbul

İçindekiler

Editörden	5
Suriyeli Sığınmacılar Krizi ve Türkiye Bırol Ertan	6
Geri Kabul Anlaşması ve Mülteci Krizi Etkisinde Türkiye-AB İlişkileri Sezgin Mercan	12
Avrupa Birliğini'nin Tuzu "İngiltere" Ali İzzet Keçeci	20
AB Dış Güvenlik ve Göç Politikaları Üzerinden Mülteci Krizinin Değerlendirilmesi Dani Baran	26
Britanya'nın İç Jeopolitik Sorunu İrlanda 'IRA': Belfast "Hayırlı Cuma" Anlaşması Ardından Devam Eden IRA'nın Varlığı Yusuf Ertuğral	34
Eski Kıtanın Yeni Azınlıkları: Euroskeptizm ve Eurabia Kavramlarıyla Mülteci Krizine Bakmak Cansu Arısoy	42
Avrupa Birliği Vatandaşlığı Berkant Yekeler	48
Almanya Siyasetinde Yeni Bir Oluşum: "Almanya İçin Alternatif Partisi" Zeynep Kolku	58
Terra Nullius "Özgür Liberland Cumhuriyeti" Cumhurbaşkanı Vít Jedlička ile Kısa Bir Söyleşi Arda Karapınar	62
AB'ye Uyum Sürecinde Yabancı Sermayenin Türkiye Ekonomisine Etkileri: 1980 ve Sonrası Tunahan Hacımamoğlu	64
Yeni Anayasa Tartışmaları ve Başkanlık Sistemi Cem Toker	74
Avrupa Birliği'nin Mülteci Politikasına Gerçekçi Bir Yaklaşım Bülent Akkuş	78
Birleşik Krallık Siyasi Parti Programlarında AB Politikaları Emre Bostancı	86
Almanya'nın Mülteci Krizindeki Rasyonel Tavrı Cem Bürüç	93

Editörden

Yeni yılla birlikte yayın hayatına başlayan Euro Politikanın elinizde bulunan ikinci sayısında “Göç, göçmen, sığınmacı, mülteci ve insan tacirliği gibi kavramlarla kafamızın bulandığı bu günlerde, kapak konusu olarak bu insani felaketi yani “Mülteci Krizini” belirledik.

Doğal olarak bu kavramların birbirinden farklı anlamları olduğu ve başta BM yaptırım kuralları olmak üzere, ülkelerin özel ve tabii oldukları uluslararası mevzuatta anlamları ve yaptırım alanlarının birbirinin yerine kullanılmadığı ortadadır.

Ancak, akademik manada olayın içerisinde olmayan kişilerinde anlaması ve kafa karışıklığına yol açmamak adına mülteci kavramını esas alarak bu sayıya yoğunlaştık. İlk sayımız için aldığımız olumlu ve olumsuz yorum ve eleştiriler için başta okurlarımız olmak üzere, akademik camiaya ve öğrenimi devam eden öğrenci arkadaşlarımıza teşekkür ederiz.

Göç ve mülteci başlıklarının yanı sıra, önümüzdeki aylarda Birleşik Krallık için ciddi sıkıntıların habercisi olan; İngiltere'nin AB üyeliğinin devam edip etmemesi referandumu ve kayıp/kazanç tablosuna değindik. Ayrıca Birleşik Krallık da siyasi faaliyetine devam eden siyasi partilerin AB üyeliğine bakış açıları ve Alman siyasetine yeni bir soluk getirmesi beklenen; Almanya İçin Alternatif Partisi başlığı da makalelerimiz arasında yer almaktadır.

Muhterem Birol Ertan ve Sezgin Mercan hocalarımızın “sığınmacı, mülteci” ana başlığında yer alan yazılarından aldığımız destek ve güç ile daha verimli olduğumuzu hissettiğimiz bir anda Muhterem Cem Toker'in “Yeni Anayasa Tartışmaları ve Başkanlık Sistemi” başlıklı makalesi ile Türkiye'nin siyaset serüvenine daha güncel ve güçlü bir bakış atmaya çalıştık.

Terör olgusunun başta Türkiye olmak üzere AB'de çok yoğun hissedildiği günlerden geçerken, yoğun göç dalgası karşısında AB'nin almış olduğu politik durumu eleştiren makalelerimiz ile farklı bir bakış açısı ve AB değerler bütününe uygulanabilirliği ve tarafsızlığını irdelemeye çalıştık. Yabancı sermayenin AB uyum sürecinde Türkiye'ye etkilerini ortaya koyan kıymetli makale ile, ilk sayımızda yer vermediğimiz AB ve Ekonomik politika başlığına eğilmeye çalıştık. Avrupa Birliği vatandaşlığı konu başlığını yine bu sayımızda size sunarak, AB vatandaşlığını kavramsal boyutta ele alarak nedenli gelecek vaat ettiğini ortaya koymaya çalıştık.

Geçen günlerin daha güzel ve umut dolu olmasını ümit etmemize rağmen, başta terör ve sığınmacıların Ege'nin soğuk sularında kaybolması! gibi hadiseler tüm insanlığı derinden etkilerken, en azından Nevruz ateşi ile ısınan bu güzel bahar günlerinin geleceğe daha ümit var bakmamıza sebep olmasını diliyoruz.

Ali İzzet Keçeci

Suriyeli Sığınmacılar Krizi ve Türkiye

Birol Ertan*

Suriyeli sığınmacıların büyük kısmının barındığı Türkiye’de sığınmacılar açısından durumun ne olduğu ve AB ülkelerine yönelen sığınmacı göçünün nasıl kontrol edilebileceği gibi sorularının yanıtları, bugün merak edilen en önemli konuların başında gelmektedir.

Son yıllarda Ortadoğu başta olmak üzere dünyada yaşanan siyasal istikrarsızlıklar, bazı ülkelerde yoğunlaşan iç karışıklıklar ve silahlı çatışmalar, bölgenin uluslararası toplumun önemli bir gündem maddesi olmasına neden olmuştur. Afganistan ve Irak’ta yaşanan savaş sonrasında Arap Baharı ismi verilen ve bütün Ortadoğu’yu etkileyen gelişmeler sonucunda çok sayıda ülkede siyasal istikrarsızlıklar ve iktidar değişiklikleri yaşandı. Libya başta olmak üzere Mısır, Tunus ve beraberinde diğer bölge ülkelerinde yaşanan istikrarsızlıklar, bazı ülkelerde iç savaş yaşanmasına neden olmuş ve dışardan müdahale edilen sıcak çatışmalara zemin hazırlamıştır. Bu ülkelerden birisi olan Libya’da halen istikrarsızlık ve çatışmalar devam ederken, Suriye’deki iç savaş ortamı, Rusya ve İran gibi dışardan ülkelerin müdahil olmasıyla çok daha ciddi bir boyutta bir soruna dönüşmüştür.

Suriye’de yaşanan iç savaş ortamında ülke nüfusunun 7 milyondan fazlasının yer değiştirmek durumunda kalması ve bu yer değiştirmelerde 3 milyondan fazla insanın komşu ülkelere sığınmacı olmasıyla Suriye sorunu, bir bölge sorunu haline gelmiştir. Sığınmacıların büyük

kısımının Türkiye’de bulunmasına karşın, bir kısmının kara ve deniz yolları aracılığıyla başta Yunanistan olmak üzere Türkiye’ye komşu ülkelere sığınmaları sonucunda Suriye’deki iç savaş, Avrupa Birliği ülkelerini de sıcak biçimde etkilemeye başlamıştır. Suriye iç savaşına İran ve Rusya’nın müdahil olması, Türkiye’nin ister istemez komşu ülkede yaşanan gelişmelere kayıtsız kalamaması, ABD ve AB ülkelerinin de konuya müdahil olmasıyla Suriye’deki kaos ortamı, uluslararası toplumun en önemli konularından birisi haline gelmiştir.

Suriye’deki iç karışıklığın terör örgütleri yoluyla Türkiye ve Fransa gibi Avrupa ülkelerine de sıçraması, Suriye’nin çok bilinmeyenli bir denklem haline gelmesine neden olmuştur. Bugün Suriye’de muhalif güçler sadece Esad iktidarıyla savaşmamakta, yer yer kendi aralarında savaşarak ülkenin bir kan gölüne dönmesine neden olmaktadır. Bu süreçte milyonlarca insanın komşu ülkelere sığınması ve bu sığınmacıların bir kısmının AB ülkelerine yönelmesi sonucunda konuya Avrupa Birliği ve Akdeniz’de sığınmacı krizinin aşılması kapsamında NATO da taraf olmuştur. Suriyeli sığınmacıların büyük kısmının barındığı Türkiye’de sığınmacılar açısından durumun ne olduğu ve AB ülkelerine yönelen sığınmacı göçünün nasıl kontrol edilebileceği sorularının yanıtları, bugün merak edilen en önemli konuların başındadır.

*Doç.Dr.
Hacettepe
Üniversitesi
Geçici Öğretim
Üyesi, ANAR
Danışmanı

Türkiye ve Göçler

Türkiye, göç olgusu konusunda daha çok göç alan bir ülke olarak görülmesine karşın, göç olaylarında geçiş ülkesi olması bakımından da çok sayıda sorunu aynı anda yaşamaktadır. Suriye'deki iç savaş ortamı göstermiştir ki, Jeo-politik açıdan önemli olan kritik coğrafyası nedeniyle ileride de bu sorunları yaşamaya devam edecektir. Türkiye'nin göç politikası belirlenirken, ülkenin yalnızca göç alan ve veren bir ülke olarak görülmeyip aynı zamanda göç geçişlerinin yaşandığı bir ülke olarak değerlendirilerek önlemlerin bu gerçeğe alınması ve politikaların buna göre belirlenmesi, stratejik açıdan çok önemli bir noktadır.

Türkiye'de Göçler konusu 2 alt kategoride ele alınmak zorundadır.

1. İç Göçler
2. Dış Göçler

İç göçler, ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimine bağımlı olarak yıllar içinde değişiklik göstermekle birlikte, genellikle kırsal kesimden kent merkezlerine ve özellikle büyük kentlere yönelen göç hareketleri biçiminde olmuştur. Bu durum, ülkemizde dengeli gelişme ve sağlıklı kentleşme politikaları üzerinde olumsuz etkilerde bulunmaya devam etmektedir. Uzun yıllar bu iç göç sorunlarıyla başa çıkmaya çalışan Türkiye'nin komşu ülkelerde yaşanan dış göç ya da sığınmacılar sorunuyla da baş başa kalması, ülkenin enerjisinin ve kaynaklarının bu alanlara da ayrılmasını zorunlu hale getirmiştir. Ne var ki, gelişme aşamasındaki Türkiye gibi bir ülke için milyonlarca insanın gerilerinde her şeylerini bırakarak ülke sınırlarından içeri girmeleri karşısında beklenmeyen sorunlar ve aksaklıklar yaşanması da kaçınılmazdır. Türkiye'nin son yıllarda en ciddi sorunlarından birisi ise komşu ülkelerimizde yaşanan istikrarsızlıklar ve çatışmalar nedeniyle çok sayıda insanın sığınmacı olarak ülkemize gelmiş bulunmasıyla il-

gilidir. Ülkemize 1923 - 1989 yılları arasında çoğu Balkan ülkelerinden olmak üzere 2 milyondan fazla insanın dış göçü olmuştur. Bu sayı nüfusumuzun % 5'ini oluşturur. 2000 Nüfus sayımı ve TÜİK verilerine göre¹ Türkiye'de 235 binden az (234. 111) göçmen bulunuyordu. Bugün ne kadar olduğunu sayı olarak bile tam olarak bilmiyoruz öyle ki; değişik rakamlar arasında yüzbinler oynuyor. Bu konuda göçmenlerin ikamet ve diğer hizmetlerinin sağlıklı biçimde sürdürülebilmesi ve göçmenlerin kontrol altında tutulabilmesi için göçmenlerle ilgili kayıtların net biçimde tutulması ve ülkede hangi adreste ikamet ettiklerinin belirlenmesi çok önemlidir.

Körfez Krizi, Irak Savaşı ve sonrasında Suriye iç savaşı ile birlikte Türkiye'ye çok büyük bir dış göç hareketi gerçekleşmiştir. Bugün için ülkemizdeki Suriyeli göçmen sayısı 2 milyonu geçmiştir. Bu sayının 2,5 milyonun üstünde olduğu tahmin edilmektedir. Her geçen gün yeni sığınmacılar gelmekte, bir kısmı da kaçak yollarla ülkeyi terk etmektedir. Bu nedenle, kesin bir sayı verilmesi mümkün değildir.

Suriyeli Sığınmacılar Krizi

Suriyeli sığınmacılar krizi, Türkiye'nin tarihi boyunca yaşadığı üç önemli dış göç hareketinin en önemlisidir. Birinci önemli olay, I. Dünya Savaşı ile başlayan ve çoğunluğu Bakanlardaki Türklerin oluşturduğu göç hareketi olmuştur. Bu göç hareketleri ilk başlarda güçlükler yaratsa da zaman içinde bu göçmenler Türk toplumu içinde uyumlu bir yaşam olanağı bulmuşlardır. Bugün bu göçmenlerin ülkede göçmen statüsü bile kalmamıştır. İkinci göç dalgası, Körfez Harekatı ve Irak'a ABD müdahalesi ile gerçekleşmiştir. Bu süreçte çok sayıda Iraklı göçmen ya da sığınmacı, ülkemize sınırlardan geçmiş, sınıra yakın bölgelerde kurulan barınma merkezlerinde misafir edilmiş-

lerdir.

Üçüncü ve en önemli göç dalgası ise bugün yaşadığımız Suriye krizi ile ilgilidir. Ülkemizde bugün 2 milyondan fazla (yaklaşık 2,5 milyonun üstünde diye tahmin edilmektedir) Suriyeli sığınmacı, bir kısmı geçici barınma merkezlerinde, büyük kısmı da ülkenin değişik kentlerinde sığınmacı olarak yaşamlarını sürdürmektedirler.

Suriyeli sığınmacılar konusunda çalışmalar yürüten yetkili birim olan AFAD resmi verilerine göre, Suriye’de iç karışıklıklar başlamadan önce 20 milyon civarında bir nüfusa sahip olan Suriye’de bugün yaklaşık 12,2 milyon kişi acil insani yardıma ihtiyacı duymaktadır. Bu süreçte yaklaşık 7.65 milyon Suriyeli evini terk etmek zorunda kalmış, 3 milyonu aşkın Suriyeli de kurtuluşu

komşu ülkelere sığınmakta bulmuştur. Türkiye, 2 milyondan fazla Suriyeli sığınmacıyı misafir etmektedir. Suriyeli misafirlerimizin 260 bini, AFAD’ın 10 ilde yönettiği 25 barınma merkezinde yaşamaktadır.²

Ocak 2016 itibariyle yaklaşık 280,000 sığınmacıyı on ilde kurduğumuz 25 geçici barınma merkezinde ağırlamaktadır. Bu konudaki rakamlar aşağıdadır:

Geçici Barınma Merkezlerinde bulunan sığınmacıların 2016 yılı güncellenmiş rakamlarına baktığımızda, 10 ilde, 25 barınma merkezinde (48 bin üstünde bölme ve çadır ile 11.800 üstünde konteyner) 270 bine yakın Suriyeli sığınmacı yanında, 10 binden fazla Iraklı sığınmacı yaşamaktadır. Ülkede 2 milyon üstünde (2,5 milyona yakın olduğu tahmin edilmektedir) Suriyeli sığınmacı mevcutken, bunların

İL	GEÇİCİ BARINMA MERKEZİ	BARINMA TİPİ	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
HATAY	Altınözü 1 Çadırkenti	263 bölme	1.351 Suriyeli	18.258
	Altınözü 2 Çadırkenti	622 çadır	3.077 Suriyeli	
	Yayladağı 1 Çadırkenti	236 çadır	2.761 Suriyeli	
	Yayladağı 2 Çadırkenti	310 bölme	3.292 Suriyeli	
	Apaydın Konteynerkenti	1.181 konteyner	5.193 Suriyeli	
	Güveççi Çadırkenti	1.000 çadır	2.584 Suriyeli	
GAZİANTEP	İslahiye 1 Çadırkenti	1.898 çadır	8.230 Suriyeli	50.064
	İslahiye 2 Çadırkenti	2.364 bölme	10.204 Suriyeli	
	Karkamış Çadırkenti	1.686 çadır	8.906 Iraklı	
	Nizip 1 Çadırkenti	1.858 çadır	7.249 Suriyeli	
	Nizip 2 Konteynerkenti	938 konteyner	10.549 Suriyeli	
ŞANLIURFA	Ceylanpınar Çadırkenti	4.771 çadır	4.926 Suriyeli	111.268
	Akçakale Çadırkenti	5.000 çadır	21.727 Suriyeli	
	Harran Konteynerkenti	2.000 konteyner	29.891 Suriyeli	
	Viranşehir Çadırkenti	4.100 çadır	13.907 Suriyeli	
	Suruç Çadırkenti	7.000 çadır	18.068 Suriyeli	
KİLİS	Öncüpınar Konteynerkenti	2.063 konteyner	27.675 Suriyeli	33.538
	Elbeyli Beşinye Konteynerkenti	3.592 konteyner	10.401 Suriyeli	
MARDİN	Midyat Çadırkenti	1.300 çadır	3.032 Suriyeli	13.057
	Nusaybin Çadırkenti	3.270 bölme	1.055 Iraklı	
	Derik Çadırkenti	2.100 bölme	0	
KAHRAMANMARAŞ	Merkez Çadırkenti	2.100 bölme	8.970 Suriyeli	18.357
OSMANIYE	Cevdetiye Çadırkenti	3.684 çadır	18.357 Suriyeli	9.537
ADIYAMAN	Merkez Çadırkenti	2.012 çadır	9.537 Suriyeli	10.076
ADANA	Sarıçam Çadırkenti	2.260 çadır	10.076 Suriyeli	10.639
MALATYA	Beydağı Konteynerkenti	2.162 çadır	10.639 Suriyeli	7.987

Kaynak : <https://www.afad.gov.tr/TCerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=848>

sadece 270 bininin barınma merkezlerinde bulunması, kontrol edilemeyen bir sığınmacı nüfusun bulunduğunu göstermektedir. Bu durum da Suriyeli sığınmacıların kaçak yollarla ülkeden ayrılıp Avrupa ülkelerine sığınmaları konusundaki kontrolü olanaksız hale getirmektedir. Sayıları 2 milyonu geçen ve 3 milyona doğru ilerleyen Suriyeli sığınmacılar, yalnızca ülke içinde bir sorun oluşturmakla kalmıyor, Avrupa Birliği ülkeleriyle sorunlar yaşanmasına da neden olmaktadır. Bu nedenle, Türkiye ile AB arasında görüşmeler yürütülmekte, Suriyeli sığınmacıların Türkiye içinde sağlıklı biçimde tutulabilmeleri için AB'nin 3 milyar Euro civarında yardımı ve diğer konular görüşülmektedir.

AFAD verilerine göre, bugüne kadar Türkiye, ülkemize sığınan Suriye vatandaşları için uluslararası standartlara göre 8 milyar ABD dolarını aşkın tutarında bir kaynak kullanmıştır. Türkiye'nin bu olağanüstü çabalarına karşın, uluslararası camia ülkemizde bulunan Suriyeliler için yalnızca 455 milyon ABD doları katkıda bulunmuştur (<https://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?ID=16&Iceri->

kID=747).

Suriyeli sığınmacılar konusundaki AB ve Türkiye görüşmeleri ve anlaşması ile Suriyeli sığınmacıların yaşam koşullarının düzeltilmesinde daha ileri adımların atılması beklenmektedir.

Dış Göç ve Sığınmacı Sorunları ve Çözümü

Tarihi boyunca büyük dış göç olayları yaşamış ve milyonlarca insanı sığınmacı olarak ülke topraklarında misafir etmiş olan Türkiye'nin dış göç ve sığınmacı politikası ile bu konudaki deneyimlerinin gelişmiş olmasına rağmen, yüzbinlerce insanın ülkeye bir anda göç etmesi, birçok sorunu da beraberinde getirmiştir.

Dış Göçlerin yarattığı sorunlar çok boyutlu olmakla birlikte, Kısa ve Uzun dönemde yaşanan ve yaşanacak başlıca sorun başlıkları şöyledir :

Kısa Dönemli Dış Göçten Kaynaklı Sorunları

1. Sınırların korunması
2. Göçmenlerin barınma sorunu
3. Göçmenlerin sağlık, eğitim ve diğer

- hizmetlerinin karşılanması
4. Göçmenlerin başka ülkelere geçişlerinden kaynaklı yaşanan sorunlar
 5. Göçmenlerin ikamet statüleri ve göç yönetimi
 6. Göçmenlerin diğer ihtiyaçlarının karşılanması
 7. Diğer sorunlar

Uzun Dönemli Dış Göçten Kaynaklı Sorunlar

1. Göçmenlerin yaşadıkları bölgelerdeki uyum sorunları
2. Göçmenlerden kaynaklı güvenlik sorunları
3. Göçmenlerin gelecekleriyle ilgili politikaların oluşturulamaması
4. Göç politikasının AB mevzuatı ile uyumu
5. Mafyalaşma gibi uzun dönemde orta-

- ya çıkacak sonuçlar
6. Diğer sorunlar

Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu dış göç ve sığınmacı krizinin çözümü için acil olarak yaşama geçirilmesi gereken politikalar ise şöyle sıralanabilir:

1. Göç konusundaki bütün mevzuatın tek bir yasa metninde toplanmasına ilişkin çalışmanın yapılarak Göç Kanunu'nun çıkarılması.
2. Dış göçlerden kaynaklı sorunların giderek büyüyeceği dikkate alınarak acilen Göç Bakanlığı'nın kurulması.
3. Göç politikasının Avrupa Birliği ile birlikte ve uyum içinde yürütülmesi için AB Göç Politikasını oluşturacak ve bu konu-

daki müzakerelere kaynak sağlayacak bir birimin acilen kurulması gerekir.

4. Göçmenlerin ülke içinde nerede ikamet ettikleri ve hangi hizmetlere ihtiyaç duyduklarının saptanması için Göçmen Takip Bürosu'nun oluşturulması.

5. Ülkemize komşu ülkelerde yaşanan ve sığınmacılar konusunun kaynağı olan çatışmaların bir an önce bitirilmesine yönelik pro-aktif bir dış politikanın yaşama geçirilmesi.

6. Dış göç ve sığınmacılardan etkilenen diğer ülkeler ve AB ile yakın işbirliğinin

geliştirilmesi ve bu konuda koordinasyon sağlayacak ve politika üretecek ortak birimlerin kurulması.

Notlar

1. Detaylı bilgi için; http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do;jsessionid=bsQ1WLGb-lQmvMDh9zYkj4wm61mymzftHTR9t-HNgpKcjqRp7vV9rJ!238607335?alt_id=1067)

2. Detaylı bilgi için; (<https://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=848>)

Geri Kabul Anlaşması ve Mülteci Krizi Etkisinde

Türkiye-AB İlişkileri

Sezgin Mercan*

Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler müzakere sürecinin başlamasıyla beraber bir ikilemi yansıtır olmuştur. Bu ikilem şu soruda somut şekilde görülebilir: “Tam üyelik doğrultusunda müzakere süreci başlamasına rağmen ve dolayısıyla ilişkilerin giderek yoğunlaşıp tarafların birbirine daha yakın bir konuma gelmesinin beklenmesine rağmen, niçin Türkiye-AB ilişkileri uzaklaşmayı ve soğumayı giderek daha fazla yansıtır olmuştur?”

Taraflar arasında hukuki anlamda yaklaşmayı gerektiren zemin oluşmuşken, fikir birliği sergilenen konuların ve ortak politika takibinin giderek arttığı nitelikli ve yoğun işbirliği ve uyum konusunda fiilen uzaklaşma yaşanmıştır. Bunun fark edildiği dönemler olmamış da değildir. AB içinden, müzakere sürecini yürütme sorumluluğunun da gereklerini yerine getirme gerekçesiyle, alternatif ilişki tipleri ve yöntemleri öne sürebilmiştir. Bu ilişki tiplerinden Türkiye tarafından itirazla karşılaşılan ‘imtiyazlı ortaklık’ olmuştur. Bu ortaklık, her ne kadar Almanya ve Fransa gibi AB’nin önde gelen ülkeleri tarafından öne sürülüp desteklense de, resmi bir AB önerisi veya politikası olmuş değildir. Resmi düzeyde, müzakere donukluğunu aşma amacıyla alternatif yöntemler önerilmiş ve uygulanmıştır. 2012’den itibaren görülen alternatif yöntem olarak ‘Pozitif Gündem’ hayata geçirilmiştir. Bu gibi alternatiflerin olmadığı koşullarda, özellikle Kıbrıs meselesinin kilitlediği müzakere sürecindeki

donukluk durumunda, ilişkilerin genelinde durağanlık veya fikir uyuşmazlığı görülmekte, AB’nin Türkiye ile işbirliğine ihtiyaç duyduğu konularda Türkiye’nin mesafeli olmasına zemin oluşmaktadır. Günümüz koşullarında AB, Türkiye ile işbirliğine ihtiyaç duyduğu bir sorunla karşı karşıyadır; mülteci krizi.

İlişkilerin Değişen Seyri

Uluslararası ve bölgesel krizler Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerde belirgin yönlendirmeler yapmaktadır. Örneğin, 1990’lı yılların önde gelen krizlerinden olan Balkanlardaki etnik savaşlar ve bu savaşlarda Türkiye’nin gerek konuyu BM, AGİT, Avrupa Konseyi, UNESCO, İKÖ üzerinden uluslararası bir boyuta taşınması, gerek NATO operasyonu için teşviklerde bulunması gerekse de BM Barış Gücü’ne katkı sağlaması ABD ve AB ülkelerince olumlu karşılanmıştır. Türkiye’nin 1999’daki Helsinki Zirvesinde AB üyeliğine aday ülke olarak resmen ilan edilmesinde bu gibi katkılarının da payı vardır. Bugün gelinen noktada, Türkiye ile AB ilişkileri bu sefer başka bir coğrafya kaynaklı kriz üzerinden yönlenmeye maruz kalmaktadır. Yönlenme temelde imtiyazlı ortaklıktan Pozitif Gündem’e ve dolayısıyla Geri Kabul Anlaşması’na doğru olmuştur. Yönlendiren de genel olarak Arap Baharı’nın yarattığı koşullar, özel olarak da Suriye iç savaşının yol açtığı mülteci krizidir.

Pozitif Gündem Türkiye ile AB arasındaki

*Yrd. Doç. Dr., Başkent Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

ilişkilerde 'temiz bir sayfa açma' kaygısı ile planlanmış, artık sonuca değil, sürece odaklanılması gerektiğine işaret etmiştir. AB'ye tam üyelik gerçekleşmese de, sürece dayalı bir kalkınma vurgusunun öne çıkarılması gereği üzerinde durulmuştur. Pozitif Gündem, iki taraf arasında öne çıkarılması gereken konuları, kendi varoluş unsurları olarak ortaya koymuştur. Buna göre öncelikle, yoğunlaştırılmış diyaloga dikkat çekmiştir. Yoğunlaştırılmış diyalog AB'nin müzakereleri yürütememesinin yarattığı bürokratik başarısızlık durumunu tersine çevirmeye yönelik bir unsurdur. Ardından, siyasi reformlar, vize, hareket serbestliği, göç, enerji, terörizme karşı mücadele konularında daha fazla işbirliğine gidilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu maddeler de Türkiye ile AB arasında mevcut koşullarda ve gelecek dönemde ilişkilerin belirleyicilerinin ne olacağını yansıtmıştır. Aynı zamanda, uluslararası ve bölgesel krizlerle mücadelenin, ikili ilişkilerdeki tıkanıklıklara hapsolmesinin önüne geçilmesine ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Diğer taraftan, Pozitif Gündem Türkiye'nin AB sosyal programlarından daha fazla yararlandırılmasının sağlanması; gümrük birliğinin aksayan yönlerinin giderilmesi için koordinasyonun artırılması; fasıllar açılmasa da, ilgili alanlarda reform sürecinin devamlılığının sağlanması gerektiğini vurgulamıştır. Bu içerik, AB koşulluluğunun Türkiye üzerindeki etkisinin müzakere süreci nedeniyle aşınmasının önüne geçme isteğini yansıtmıştır. Pozitif Gündem'in genel anlamı irdelendiğinde ise, temelde AB ülkelerine yönelik sorun alanlarında kontrolü kaybetmeme isteğinin yer aldığı görülmektedir. Bu alanların başında da göç sorunu gelmektedir.

Geri Kabul Anlaşması'nın Ardından

Göç sorunu, her ne kadar Pozitif Gündem ile Türkiye ve AB arasında bu konuda var olan fikir ayrılıklarını aşma amacı taşınsa da, taraflar arasındaki yeni gündemin seyrini yavaşlatan bir etki de yaratmıştır. Çünkü AB'ye göre Türkiye göçmen, sığınmacı veya mülteci üreten 'kaynak ülke' olarak konumlandırılırken, Türkiye buna itiraz etmiş ve kendisini göçmenin, sığınmacının veya mültecinin geldiği 'hedef ülke' olarak konumlandırmıştır.

Üzerinde fikir ayrılığı yaşanan konu sadece bu da olmamıştır. Türkiye, AB'den, Geri Kabul Anlaşması'nın imza ve onay sürecinin, Avrupa Komisyonu'nun Türk vatandaşlarına yönelik vize muafiyetine ilişkin çalışmaları yapmak üzere üye devletlerden alacağı yetkiye paralel olarak yürütülmesi gerektiğini savunduğundan buna göre düzenleme yapılmasını istemiştir. 2013'te Türkiye'nin Geri Kabul Anlaşması'nı imzalamasıyla da bu mesele, yaklaşık 1 yıllık bir sürede Türkiye'nin yükümlülükler üstlenmesi, göç mevzuatını AB'ninkine yaklaştırması ve AB'nin de Türkiye'ye vize muafiyeti sağlama vadini anlaşma zeminine yerleştirmesiyle büyük ölçüde aşılmıştır.

Bugün Türkiye ile AB ilişkileri yeni bir boyutla karşı karşıyadır. Tarihsel süreçte ilişkilerin çok boyutlu gelişimi Geri Kabul Anlaşması'nın imzalanmasıyla yeni bir boyuta taşınmıştır. Türkiye'yi Avrupa bütünlüğünde konumlandıran 1963'teki Ankara Antlaşması, 1995'te Gümrük Birliği'nin kabulü, 1999'da adaylık statüsü kazanımı, 2005'te tam üyelik müzakerelerinin başlaması, 2013'te de, daha öncesinde Pozitif Gündem ile başlayan sürecin

Geri Kabul Anlaşması'nın imzalanmasıyla sonuçlanması bu çok boyutlu niteliğin temel öğelerini yansıtmıştır.

Aslında Pozitif Gündem'in Türkiye ile AB arasında Geri Kabul Anlaşması sürecini başlatan değil, imza sürecini başlatan bir organizasyon olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Çünkü anlaşma ile ilgili resmi müzakere sürecinin başlangıcı, genel müzakerelerin de başladığı 2005 yılıdır. Bu yıldan sonra, başta ikinci turun Mart 2006'da, üçüncü turun Haziran 2006'da, dördüncü turun Aralık 2006'da olduğu ve sonrasında da devam eden çoklu görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Fakat Aralık 2006'dan sonra 24. Faslin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin vetosuyla açılmaması sonucunda süreç donmuş, ancak Pozitif Gündem ile nitelik bir ısınma gerçekleşmiştir. Bu zamana kadar ise AB Rusya, Ukrayna, Bosna-Hersek, Sırbistan, Makedonya, Moldova ve Karadağ ile vize kolaylığı sürecini işletmeye ağırlık vermiştir. Geri Kabul Anlaşması'nın imzalanıp 2014'te de yürürlüğe girmesiyle Türkiye'ye AB tarafından tanınan 3 yıllık geçiş süreci başlamıştır. Süreç sonunda da, eğer AB şartların yerine geldiğine kanaat getirirse ve geri kabullerin tam anlamıyla gerçekleştiğini görürse Türkiye'nin vize muafiyetinden yararlanacak olmasını karara bağlamıştır. Sürecin 2017'de tamamlanması öngörülürken, Suriye iç savaşı ve mülteci krizinin tetiklemeyle, vize serbestliği üzerinden uygulamanın Haziran 2016'ya çekilmesi 29 Kasım 2015'teki Türkiye-AB Zirvesi'nde kararlaştırılmıştır.

Anlaşmanın Anlamı ve Önemi

Geri Kabul Anlaşması'nın Türkiye ile AB ilişkileri açısından belirli anlamları bulunmaktadır. Öncelikle, anlaşmanın Türkiye açısından net bir anlamı vardır. Buna göre, yasadışı yollarla AB ülkelerine giden veya bu ülkelerde buldukları sırada yasadışı duruma düşen Türk vatandaşları ve Türkiye üzerinden anlaşmaya taraf diğer ülkelere geçiş yapmış üçüncü ülke vatan-

daşlarının ve de vatansızların Türkiye'ye geri gönderilmesi gerekmektedir. Aynı şekilde, AB vatandaşlarının da Türkiye'den AB'ye geri gönderilmesi gerekmektedir. Bir diğer anlam, Türkiye üzerinden yasadışı yollarla AB ülkelerine geçen göçmenlerin, Türkiye üzerinden geldikleri ülkelere geri dönüşlerinin sağlanmasıdır. Fakat burada dikkat edilmesi gereken husus, Türkiye üzerinden geri gönderim için Türkiye'nin kaynak ülke ile ikili geri kabul anlaşmasını imzalamak zorunda olduğudur. Anlaşmanın bütünleşme açısından anlamı ise tam üyelik kriterleri arasında yer almaması, dolayısıyla da Türkiye ile AB ilişkilerini, vaka işbirliklerini sağlatma üzerinden bütünleşme sürecinden kaydırma potansiyeli taşımasıdır.

Geri Kabul Anlaşması'nın genel önemi de belirli başlıklar dahilinde işaret etmek mümkündür. Bunu gerçekleştirirken Avrupa'daki tarihsel deneyimler göz ardı edilmemelidir. Göç meselesi Avrupa ülkeleri için aslında siyasi, ekonomik ve sosyal açılardan trajik bir geçmişi hatırlatmaktadır, bu geçmişte dünya savaşları ve soğuk savaş yer almaktadır. Çok geçmişe uzanmadan daha yakın zamana bakıldığında, Soğuk Savaş'ın ardından Avrupa'da giderek artan bir göç baskısının olduğu gerçeği ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bu baskı karşısında düşünülen önlemler böyle bir anlaşma ile hukuki standarda kavuşturulabilmiştir. Bugün AB bu standardı daha da yaygınlaştırmaya çalışmaktadır. bu sayede AB'nin genel göç politikasının etkin olmasına ve gelecekteki işlerliğinin devam etmesine çalışmaktadır. Hukuki standardı yüksek, denetim mekanizması ve sınır yönetim standardı güçlü bir göç politikası yasadışı göç karşısında caydırıcılığı olan bir nitelik kazanacaktır. Bu sayede de göçmenlerin, mültecilerin ve sığınmacıların geçiş yapılan veya kaynak olan ülkeye dönüşlerine zemin hazırlanması sağlanacak, en azından, garantisi olmasa da, geldikleri ülkelerde kalmalarının önüne geçilebilecektir.

Uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı, organize suçlar, terör ağlarının engellenmesi ve daha da önemlisi AB'ye göçün orta ve uzun vadede ulusal düzeylerde demografik değişim yaratma potansiyelinin kırılması söz konusu olabilecektir.

Türkiye'nin anlaşmayı imzalamasının AB açısından ayrı bir önemi bulunmaktadır. Bu önemi besleyen hususların başında yasadışı göç rotası gelmektedir. Bu rotanın AB sınırlarına ulaştığı noktada Yunanistan, dolayısıyla da Türkiye yer almaktadır. Bir başka deyişle, AB sınırlarına yasadışı girişler ağırlıklı olarak Yunanistan sınırından kaynaklanmakta, buraya yığılma da rotanın Türkiye'den geçmesine bağlanmaktadır. Suriyeli mültecilerin rotası bu durumun güncel somut örneği olmuştur. Anlaşma ile Türkiye, uygun koşullar gerçekleştiği takdirde mültecileri geri alma yükümlülüğü altına girmiştir. Bir diğer husus, Türkiye'nin yakın geçmişte sağladığı vize kolaylığı veya serbestliği ile ilgilidir. İran, Suriye, Yemen, Libya, Lübnan, Fas, Tunus gibi ülkelere sağlanan kolaylık veya serbestlik, AB'nin sınırlarında yığılma olasılığını artırmaktadır. Bu açıdan da anlaşma, AB'de, yığılma durumunu tersine çevirme beklentisi yaratmıştır.

Diğer taraftan, anlaşmayı imzalamanın Türkiye açısından da belirli noktaları

vardır. Bunların başında vize muafiyeti gelmektedir. Vize muafiyeti AB'nin, koşulluluk çerçevesinde kullandığı, ödül niteliğinde bir dış politika aracıdır. Türkiye, bir AB dış politika aracı olan vize muafiyeti stratejisine dahil olmaya, serbest dolaşım ilkesinin zaten Türkiye'ye uygulanması gerektiğinden hareketle, ikili ilişkilerde oldukça değerli bir konum atfetmiştir. Fakat bu ödülü elde edişi, sınır denetimlerinin tam anlamıyla gerçekleştirilmesi, belge güvenliğinin sağlanması gibi gelişmelere bağlıdır. Bir diğer önemli nokta Türkiye ile AB arasında işbirliğini artıracak potansiyel taşımaktadır. AB sınırları doğuya doğru genişleme eğiliminde olmuştur. Dolayısıyla sorun üreten coğrafyalara yaklaşmıştır. İşte bu noktada Türkiye'ye sorunların engellenmesi işlevi yüklenmiştir. Bugün bu işlev, ağırlıklı olarak düzensiz göçü engellemek şeklindedir. Türkiye'nin AB göç politikası koordinasyonuna dahil olması da diğer bir önemli noktadır.

AB ve Türkiye açısından Geri Kabul Anlaşması AB Komşuluk Politikası, AB Dış ve Güvenlik Politikası, uluslararası hukuk, katılım müzakereleri gibi çeşitli boyutlara sahiptir. Örneğin, uluslararası hukuk boyutu Türkiye ile AB arasında mülteci sorunuyla ilgili bir ayrıma işaret etmektedir. Türkiye 1951 tarihli Cenevre

Sözleşmesi'ni imzalamasına rağmen coğrafi sınırlama şartı getirmiştir. Bunun anlamı, Türkiye'nin sadece Avrupa ülkelerinden gelen sığınmacılara mülteci statüsü vermesidir. Avrupa dışındaki ülkelere gelenlere ise geçici sığınmacı statüsü vermektedir. Hatta Türkiye, AB'ye tam üye olana kadar da bu tutumu değiştirmeme beyanında bulunmuştur. Geri Kabul Anlaşması'nın imzalanması bu açıdan Türkiye'nin tutumunu yumuşatma işaretleri taşımaktadır. Bir diğer örnek ise, anlaşma üzerinden Türkiye'nin adalet, özgürlük ve güvenlik faslında ilerleme kaydetmesinin sağlanması ve katılım müzakerelerinde gelişmenin olması beklentisidir. Türkiye açısından tam üyelik sonucunun iyice geriplanda kaldığı şartlarda, her ne kadar tarafların yakınlaştığı işbirliği konuları olsa da, bu yakınlaşmanın sürdürülebilirliğinin hep bir hassasiyet taşıyacak olmasını beklemek gerekmektedir.

Türkiye ile AB Arasında Bağlılık Sorunu

Türkiye ile AB arasında asimetrik bir ilişki tipi bulunmaktadır. (Bürgin:1) Bir tarafta vaat eden olarak AB, diğer tarafta da vaat alan olarak Türkiye yer almaktadır. Müzakere sürecinin doğal bir sonucudur bu. AB'nin en üst seviyedeki vaadi tam üyeliktir. Türkiye'de bu doğrultuda AB'ye kurumsal bağlılığını sürdürmektedir. Fakat mesele, özellikle de AB için, bu vadin iyice aşındığı şartlarda Türkiye'nin bağlılığını sağlamaya çalışmaktır. Günümüzde bunu sağlamanın zemini mülteci krizi gibi çeşitli 'vakalar' olmuştur. AB bu gibi vakalara karşı işbirliği üzerinden Türkiye'nin bağlılığını sürdürmeye çalışmakta, Türkiye'de bu vakalar üzerinden işbirlikleriyle AB'den daha önceki anlaşmaların gereği olan haklarını, vize muafiyeti gibi, elde etmeye çalışmaktadır. Aslında bu, mevcut şartlarda tarafların rasyonel bir kar-zarar hesabı yapmalarının bir gereğidir. Yine de bir aday ülke için reform maliyetine katlanmanın en büyük dayanağı tam üyeliktir. (Aka:256) Bunun olmadığı

koşullarda maliyete katlanma konusunda isteksizlik veya karşılık bekleme, Türkiye ile AB arasında olduğu gibi, ikili ilişkilerde hep nitelsiz bir durum sorunu doğuracak şekilde varlık gösterebilecektir. AB ile ortaklık ruhu yakalanamayacaktır. Türkiye, AB'nin güvenliği ve istikrarı adına kendi güvenlik ve istikrarını niçin tehlikeye atсын sorusuyla karşı karşıya kalınacaktır. Türkiye'nin AB ile Suriye arasında adeta tampon bölge olarak konumlandırılmak istendiğine dair eleştiriler giderek yükselecektir. Suriye iç savaşı bu hususları besleyen bir konumdur.

Halbuki Suriye iç savaşı, normal şartlarda Türkiye ile AB arasında nitelikli işbirliği veya ortaklığı beslemesi gereken bir sorundur. Sorun iki taraf için de siyasi, ekonomik ve sosyal sonuçlar doğuran ve doğurmaya devam edecek olan niteliktedir. FRONTEX istatistiklerine göre yasadışı göç açısından Doğu Akdeniz rotası 'sıcak bölge' konumundadır. Bu rotada sınırları yasadışı olarak geçenlerin sayısı 2012'de 37.200, 2013'de 24.800, 2014'te ise 50.830 olmuştur. (EasternMediterraneanRoute" <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/eastern-mediterranean-route/>) Ocak 2016 itibarıyla 58.600 mülteci Türkiye üzerinden Yunanistan'a geçmiştir. (Zaoralek: Refugee influx to Turkey cannot be fully stopped") Bunun yanında, Türkiye'de kayıtlı olan Suriyeli mültecilerin sayısı 2010'ların başında sadece 8.000 iken, 2014 itibarıyla 594.536'ya, 2015 sonu itibarıyla de 2.181.293'e yükselmiştir. (Demir:17) Avrupa Birliği'ne yasal olmayan yollardan giren göçmen/mülteci sayısı 2009'da 104.000 iken 2015'te 980.000'e çıkmıştır. (Demir:21) Bu sayısal büyüklükler, demografik yapıyı etkilemekten, sosyal politikaları zorlamaya, siyasi zeminde sağ eğilimleri yükseltmekten sosyal ve kültürel bütünleşme sorunlarına kadar uzanan yelpazede değerlendirilmek durumundadır. Yunanistan'ın, sınır kontrollerini iyileştirmedeği şartlar altında Schengen serbest dolaşım

alanından çıkarılmasının ve Doğu Avrupa ülkelerinin Makedonya ve Bulgaristan sınırını kuvvetlendirme arayışlarının gündeme gelmesi, konunun Avrupa bütünleşmesinin odağına yerleştiğini de göstermektedir. Dolayısıyla, Türkiye ile AB, Suriye iç savaşının olumsuz etkilerinin kendi iç koşullarına olabildiğince az yansımaları sağlamak için nitelikli bir koordinasyon ve işbirliği yürütüp bunu politika ortaklığına kadar taşıma durumunu göz önünde bulundurmalıdır. Mesele sadece tek seferlik bir fon sağlamakla aşılabilecek kadar yüzeysel değildir. Yerli basına yansıdığı üzere, Türkiye Suriyeli sığınmacılara günümüze kadar 8 milyar dolarlık bir harcama yapmıştır. Bu miktar, sorunun derinliğine işaret eder bir örnektir. Bununla birlikte mülteci krizi, insani koşulları göz ardı etmeyecek ve sorunu bir pazarlık konusu haline getirmeyecek şekilde, Türkiye ile AB arasında aşınmış olan güvenilirliği tekrar sağlamlaştırmaya fırsatı olarak da değerlendirilebilir.

Mülteci krizinin fırsata dönüştürülüp dönüştürülemeyeceği konusunda AB göç politikasıyla ilgili yaklaşımları göz önünde tutmak, bu konuda nelerin değerlendirme kriteri olabileceğiyle ilgili ipuçları verebilir. Öncelikle belirtmek gerekirse, göç konusu AB için Avrupa bütünleşmesini tehdit eder bir niteliğe sahip olarak görülmüştür. Hatta, nasıl ulusal rekabetler AB içindeki çelişkileri ortaya çıkarıp bütünleşmenin amaçlarını engelleyebiliyorsa, göç de aynı derecede engelleyici olarak kabul edilmiştir. Çünkü, göç meselesi hassas bir konudur ve ulusal hükümetler bu konu hakkında kolay kolay yetki devri veya paylaşımı yapmak istememektedir. Her ne kadar AB bu konuda ulusal hükümetlerden yetki alsa da, bütünleşme düzeyinde yetkilerini hayata geçirecek bir oluşumda tam anlamıyla yaratamamıştır. Bugün Suriyeli mültecilerin akını karşısında gerek AB gerekse de üye ülkeler nezdinde yaşanan karmaşa bunun tipik göstergesidir. Aynı zamanda, AB üyeleri

kendi ülkelerini sosyal yardımlar ve politikalar açısından göçmenler gözünde çok da cazip olmayan bir konuma sürüklemek istemektedirler. Göç konusunda ortak tutuma dahil olmama ya da mülteciler için sağlanan yardımlara fon sağlamama gibi seçenekleri de göz önünde tutabilmektedirler. (Caldwell, 2011:330)

Uyulması Beklenen AB Göç Politikasının Perspektifleri

Öte yandan, AB göç politikası çeşitli yönleri içinde barındırmaktadır. Bunların başında realist ve liberal perspektifler şeklinde iki yön gelmektedir. Realist perspektiften bakıldığında göç politikasını iç güvenlik ve sınır kontrollerinin artırılmasına odaklanma, yasadışı göçün engellenmesi, göçmen karşıtı siyasal hareketler, çok kültürlülük karşıtlığı, yabancı düşmanlığı, sosyal çatışma gibi unsurlara dayandırma gereği doğmaktadır. Liberal perspektiften bakıldığında ise insan hakları, dolaşım özgürlüğü, sığınmacıların korunması, çok kültürlülük gibi unsurlar öne çıkmaktadır. Bunun dışında, sosyal-demokrasi, neo-liberalizm ve neo-merkantilizm temelinde üç yön de AB göç politikasına kaynaklık etmektedir (bkz. Tablo 1). (Maisenbacher, 2015:876) Sosyal-demokrasi temelli bir perspektif, göçü Avrupa sosyal yapısına bir tehdit olarak görmekte, göçü ekonomik yarar sağlayacak şekilde değerlendirmenin yollarına odaklanmaktadır. Neo-liberal perspektif, göçü Avrupa işgücü piyasasının ihtiyaçlarını giderecek şekilde araçsallaştırma taraftarıdır. Neo-merkantilist perspektif ise göçün ulusal bütünlüğe, bağımsızlık ve güvenliğe zararı olduğunu öne sürmektedir. Bu gibi farklı perspektifler, AB ülkeleri içindeki tutum farkları açıklanırken atıf yapılabilecek kaynaklardır. Sığınmacı konusunda Almanya ve İsveç'in hedef ülkeler haline gelmesi, diğer AB üyelerinin sorumluluktan kaçınır tutumları, bazı Doğu Avrupa'da olduğu gibi bazı üye ülkelerin sınırlarını daha da sağlamlaştırmaları, özellikle realist ve neo-merkantilist bir açıklamayı teşvik

eder görünmektedir. Bu, AB için bir kriz durumuna da işaret etmektedir. Yunanistan, Avusturya ve Macaristan'ın kayıt almaksızın sığınmacıları Almanya'ya yönlendirmeleri diplomatik kriz nedenidir. AB'nin, mülteci krizinin neden olduğu yükü paylaşma anlamında üye ülkeler arasında denge sağlayamadığı, bunun da ortak bir mülteci politikası olmamasının sonucu şeklinde durduğu belirtilebilir. (Erdoğan, 2015:32)

Sonuç Yerine

Genel olarak bakıldığında, Suriye iç savaşı ve mülteci krizi Türkiye ile AB ilişkilerine hem ayrıştırıcı hem de birleştirici nitelikte etki özelliklerini taşımıştır. Suriye hükümeti ile diplomatik ilişkilerin kesilip savaşın iyice kızışmasıyla Türkiye, Suriye'ye askeri hareket talebini canlı tutarak AB'den farklılaşmış, mülteci krizine karşı ortak eylem anlamında ise, özellikle son zamanlarda, taraflar arasında yakınlaşma söz konusu olmuştur. Bu makalede de vurgulanmak istendiği üzere, konu Türkiye ile AB ilişkilerinden Avrupa bü-

tünleşmesine, AB'nin Orta Doğu politikasından Türkiye ile Suriye ilişkilerine uzanan bir derinliğe sahiptir; sadece bölgesel veya yerel bir mesele değildir.

Türkiye ile AB arasında tam üyelik müzakerelerinin başlamasıyla birlikte AB, Türkiye üzerinde nüfuz artışı yerine nüfuz kaybı yaşamıştır. Koşulluluk etkisinin sarsıldığı noktalarda dönüştürücü özelliği azalma eğilimine girmiştir. Bunun en büyük nedeninin Türkiye'ye verilen üyelik perspektifinin oldukça zayıflaması ve üyelik ödülünün gerçekleşme olasılığının iyice zorlaşmasıdır. Pozitif Gündem ve sonrasında Geri Kabul Anlaşması ile dönüştürücü özelliğin ve dolayısıyla koşulluluğun yeniden canlanmaya başladığı görülmüştür. Diğer yandan, canlanma noktasında bu sefer de Türkiye ile AB ilişkilerinin değer kaybı yaşadığı, gündelik meseleler karşısında vaka işbirliklerine odaklanıp nitelikli işbirliklerinden uzaklaşma riski ile karşı karşıya kaldığı görülmüştür.

Türkiye ile AB Geri Kabul Anlaşması'nı

Tablo 1: AB Göç Politikasına Yönelik Yaklaşımlar

	Sosyal-Demokrasi	Neo-liberalizm	Neo-merkantilizm
Uzun vadeli ekonomik hedefler	Sosyal standartları sağlama temelinde uluslararası rekabetçiliği yüksek bütünleşmiş bir AB	Üretim ve işgücü esnekliği temelinde uluslararası rekabetçilik	Rekabetçilik için Avrupa ortak pazarının ve bütünleşmesinin sağlanıp korunması
Göç sorunu	Göçün Avrupa sosyal standardına tehdit olarak görülmesi; Göçten rekabetçiliği desteklemek adına ekonomik olarak yararlanma	Avrupa işgücü piyasasının taleplerini karşılamak için göçe tercihli serbestlik sağlanması	Göçün ulusal standartlara tehdit olması. Düzensiz göçün uluslararası bağımsızlık ve güvenliğe zarar vermesi
Göç baskısına karşı çözüm	Göç baskısının azalması için kaynak ülkede kalkınmanın teşviki; Yardım programlarının yürütülmesi; Göçmen işçilerin sosyal haklarının korunması	Mobilitenin pazar odaklı yönlendirilmesi; Vasıflı, ucuz işgücü tercihleri	Göçün ulusal kontrollere tabi tutulması; İşgücü piyasası taleplerinin içerden karşılanması; Sınır kontrollerinin artırılması; Düzensiz göçle mücadele

Kaynak: Julia Maisenbacher, 2015, s.876.

vize serbestliği ile ilişkilendirerek aslında aralarında ortak çıkar alanı yaratmışlardır. Bu sayede Türkiye ortak AB politikalarının korunmasına, dolayısıyla da Avrupa bütünleşmesine katkı sağlayacak şekilde konumlanmıştır. Mevcut koşullarda, göç ve sınır kontrolleri konusu dış politika, güvenlik politikası gibi ortak AB politikalarına Türkiye'nin daha fazla katkı sağlamasının beklendiği işbirliği unsurları konumundadır. Bu sayede Türkiye'nin, AB tarafından jeopolitik açıdan yeniden önemsenmeye başlamasının yolu açılmaktadır. Fakat yaratılan ortak çıkar alanlarının vaka işbirlikleriyle sınırlandırılmaması gerekmektedir. Bunun da yolu, Türkiye'nin ve AB'nin, bütünleşme değerleri ve reel politik unsurları dengeleyebilmiş ortak politikalar seviyesinde buluşmasından ve Türkiye'nin bu politikalara katkılarından geçmektedir.

Bunun olması çok da kolay değildir. Örneğin, AB, göç politikasında değerlerin önüne reel politik unsurların geçmeye başladığı, hatta Neo-merkantilist tutumun etkilerinin görüldüğü bir süreç yaşamaktadır. Bunun yanında daha teknik meseleler de vardır. AB'ye kaçak girenlerin gidiş yolunun belirsizliği Türkiye ile AB arasında anlaşmazlık yaratma potansiyeli taşımaktadır. Göçmenlerin statülerinin belirlenmesinde taraflar arasında her zaman fikir birliği olmayabilmektedir. Gelecek dönemde, Türkiye'ye iade edilecek düzensiz göçmenlerin geri gönderme merkezlerinde gözetim altında tutulurken barınma ve ülkelerine geri dönüşlerine ilişkin masrafların Türkiye tarafından karşılanması gibi konular da anlaşmazlıkları besleyecek görünmektedir. Politika ortaklığı olmadığı sürece de ilişkilerin vakalarla savrulmasının kaçınılmaz olmasını beklemek gerekmektedir. Son dönemde Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin geleceği, ekonomi, mülteci krizi ve terörle mücadeleden oluşan üçayaklı yeni bir vizyona yerleşti-

rilmıştır. Bu vizyonun, değerleri mi yoksa reel politik unsurları mı öne çıkaracağı ve savrulmayı ne derece önleyeceğini ilerleyen süreçlerde takip etmek gerekmektedir.

Kaynakça

AKA H.Burç , Nergiz Özkural, "Turkey and the European Union: A Review of Turkey's Readmission Agreement", *The European Legacy*, 20:3, 2015, ss.256,257; 267,268.

BÜRGİN Alexander , Derya Aşıkoğlu, "Turkey's New Asylum Law: a Case of EU Influence", *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, ss.1-15.

CALDWELL Christopher, *Avrupa'da Devrimin Yansımaları*, Profil Yayıncılık, İstanbul, 2011, ss.330-334.

DEMİR Oğuzhan Ömer , "Mülteci Krizi Denkleminde AB ve Türkiye: İlkeler, Çıkarlar ve Kaygılar", *Global Analiz*, Aralık 2015,

RDOĞAN Murat, Can Ünver, "Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri", *TİSK Raporu*, Ankara, 2015, ss.32-36.

MAİSENBACHER Julia, "The Political Economy of Mobility Partnerships-Structural Power in the EU's External Migration Policy", *New Political Economy*, 20:6, 2015, s.876.

Eastern Mediterranean Route", <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/eastern-mediterranean-route/> (Erişim tarihi: 2 Şubat 2016).

Zaorálek: Refugee influx to Turkey cannot be fully stopped", (10 Şubat 2016), <http://praguemonitor.com/2016/02/10/zaor%C3%A1lek-refugee-influx-turkey-cannot-be-fully-stopped> (Erişim tarihi: 11 Şubat 2016)

Avrupa Birliğini'nin Tuzu¹ “İngiltere”

Ali İzzet Keçeci*

İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan yeni düzende Avrupa, geçen yüzyıl içinde yaşadığı üç büyük savaşın² faturasını çok ağır ödediğinden dolayı savaşın sebepleri ve savaş tetikleyen ülkeler üzerine kafa yormaya başlamıştı.

Bu yeni düzende kurulan Batı Birliği, ilerleyen zaman diliminde önce Batı Avrupa Birliği daha sonra sırasıyla Avrupa Kömür ve Çelik Teşkilatı, Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Topluluğu ve nihayetinde Avrupa Birliği adını alarak bugünlere geldi.

Birliğin kurucuları (AB) altı önemli Avrupa ülkesi olmakla birlikte her ne kadar kurucular arasında olmasa da en önemli ülkelerinden biri İngiltere'dir. İngiltere'nin AB macerası diğerlerinden farklı bir seyir izlemiştir. Şöyle ki; ilk yıllarda birliğe girmeyi gerekli görmemesi ve buna gerekçe olarak da sadece kıta Avrupa'sında bulunan ülkeleri kapsayacak ekonomik bir programı içermesini ileri sürmesi bu sürecin uzamasına sebebiyet vermiştir.³

Öyle ki; İlerleyen yıllarda önce 1963 daha sonra 1967'de AET'ye girişi iki kez veto edilen⁴ İngiltere nihayet 1973 yılında birlik üyesi ülkelerin arasına katıldı.

Bugün Avrupa Birliğinin yaşadığı ekonomik sosyal ve siyasi sorunlar ve bu sorunların çözümü noktasında İngiltere'nin AB üyeliğini sürdürmesi veya sona

erdirmesinin gerekçeleri neler olacaktır?

Yaşanan mülteci krizinin tüm sorunların üzerine eklenmesi ile iyice bunalan AB, en önemli ortaklarından İngiltere'nin varlığı ile ne kazanır, yokluğu ile ne kaybeder bunu değerlendirmeye çalıştık.

A) İngiltere'nin AB üyeliğini devam ettirmesi açısından;

İngiltere, başta kıta Avrupa'sı olmak üzere tüm dünya tarihinde önemli bir yere sahiptir, özellikle Kraliçe Viktorya döneminde kazandığı “Güneş Batmayan İmparatorluk” unvanı ile tüm dünyada en çok sömürgeye ve etki alanına sahip ülke konumuna gelmiştir.

Bu surette, sanayi devrimi tecrübesi, anayasallık tarihi ve yönetim modellerinde tarihsel birikimi, modern bilimlerin pek çoğunun ilk çıkış yeri oluşu ve tarihsel birikimi ve geniş bir alt yapısı ile birlik üyesi bir İngiltere her zaman AB'ye güç katacaktır. Avrupa tarihinde bilinen hemen tüm savaşların ve kitlesel olayların tarafı olan İngiltere'nin, bugünkü sınırları neredeyse kıta Avrupa'sının dışına taşmış olan AB'de⁵ yer almaması tabii olarak AB'nin gücünü zayıflatacaktır.

Tüm bunların yanında, sadece siyasi sebepler değil ortak pazar başta olmak üzere diğer tüm ekonomik veriler açısından da İngiltere'nin üyeliğinin devamı büyük önem taşımaktadır.

*Beykent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Doktora Öğrencisi.

Öyle ki; 2008 yılında ortaya çıkan euro krizi ve derinleşen ekonomik darboğaz da sadece Avrupa Parlamentosunda değil, Avrupa Komisyonunda da İngiltere'nin destekleyici politikalarına ihtiyaç vardır. Hal böyleyken İngiltere'nin pek çok konuda çekimser kalması ya da aksi politikalar yürütmesi sadece birliğe değil ülkenin kendisine de zarar verir.

Bu yaklaşımla devam edersek; İngiltere'nin başta Schengen birliği olmak üzere para birimi ve diğer bazı AB temel politikalarını kabul etmemiş olması, İngiltere'yi AB için ikincil bir duruma düşürebilir mi?

Bunun cevabı tabii ki hayır olacaktır çünkü İngiltere AB için bir Norveç'in çok ötesindedir. Birliğin tam üyesi üstelik ilk genişleme üyelerinden olan ve her ne kadar bazı temel politikalarda halen katılım göstermese de etkili olduğu ve öncül olduğu temel politikalarda etkisi ortada olan İngiltere birliğin dışında kalan diğer Avrupa ülkelerinden çok farklı bir noktadadır.

Yine İngiltere açısından önemli bir ayrıntıda, İngiltere ABD ilişkileridir ki bu durum AB-ABD ilişkileri açısından da büyük önem taşımaktadır.

Şöyle ki; ABD ile AB arasında yürütülecek işbirliği ve ortak çalışma alanlarından İngiltere'nin yol göstericiliği büyük bir öneme sahiptir, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyonu ile ABD arasında yürüyecek diplomatik ilişkilerde, bu konuda bir hayli yol almış olan İngiltere önderliği tabii olacak pozitif etki yaratacaktır.

Avrupa Birliğinin özellikle Maastrich Antlaşması ile başlayan son yirmi yılı aşkın sürede geçirdiği evrede İngiltere'nin yönlendirmeleri ve yol göstericiliği büyük öneme sahiptir. İngiltere'nin sorumluluk alması ve başta euro krizinden çı-

kış olmak üzere tüm ortak politikalarda İngiltere'nin direktifleri büyük önem arz etmektedir.

İngiltere'nin üyeliği sadece kendi başına bir öneme sahip değildir. Öyle ki; Birleşik Krallık uhdesinde bulunan İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda ile bir bütünlük arz etmesi ve tüm parçaları ile AB'de yer alması önemli bir ayrıntıdır. Öyle ki; yapılması düşünülen referandumda⁶ farklı bölgelerden farklı sonuçlar çıkması halinde ciddi bir kriz çıkacağı ortadadır.

Avrupa Parlamentosu tarafından, bütçe artışına dönük politika değişikliklerinden ve bu yolla krizden çıkış rotası çizilmesinde tabii olarak İngiltere'nin fikri büyük önem taşımaktadır. Ancak İngiltere'nin salt bu sebeplerle birlik dışına itilmesi ya da daha anlaşılır bir ifadeyle, bu ve benzeri konularda çekincelerini sık sık dile getiren ve vetosunu kullanmaktan çekinmeyeceğini söyleyen İngiltere'nin diğer ülkeler üzerinde bir bıkkınlık yaratması ve bundan dolayı İngiltere'nin ikincil plana itilmesi düşünülemez.

Nitekim Avrupa Parlamentosunun bütçe artışı konusunda, Avrupa'nın içinde bulunduğu ekonomik portreye göre hareket etmemesi ve harcama ve fonları artırmasının gereksiz yükünü çekmek de İngiltere'ye düşmemeli ya da bu faturanın ağır yükünün altına girmediği için İngiltere "Truva Atı" muamelesi görmemelidir.

İngiltere'nin AB üyeliğine devam etmesi konusunda, tarihsel alt yapısı, yaptırım gücü, ABD ile ilişkileri ve başta Avrupa Parlamentosu olmak üzere diğer tüm AB kurumlarında görüş ve düşünceleri ile yol gösterici olması dile getirilecek hususlardandır.

B) İngiltere'nin AB üyeliğini sona erdirmesi açısından

Yukarıda izah edilen gerekçeler AB üyeliğinin ısrarla devam ettirilmesi husu-

sunda İngiltere'ye sunulacak öneriler olmakla birlikte, tablonun diğer kısmına bakıldığında farklı bir boyut görülmektedir.

Şöyle ki; özellikle euro krizi ile başlayan ekonomik darboğazda başta birliğe yeni katılan ülkelerin kullandığı fonlar ve kriz içerisindeki ekonomilerini düzeltmek için birlik bütçesinden daha fazla fon almak için Brüksel'in kapısını aşındıran başkentlerden dolayı AB bütçesi ve ekonomisi zor zamanlar geçirmektedir.

Avrupa Parlamentosunun bütçe artırımı kararının Londra'da yankı bulması uzun sürmemiştir. AB tarım fonlarını diğer üye ülkelerden daha az kullanması sebebiyle birlik bütçesine olan katkısı eski başbakan Margaret Thatcher döneminden beri 1-2 milyon euro azaltılan İngiltere'nin diğer ülkelerin sorumsuzluklarının yükünü çekmek gibi bir niyeti yoktur.

Yine başta ekonomi politikaları olmak üzere 130'dan fazla konuda geri adım atmayı düşünen Londra yönetimi ileri ki aşamada AB üyeliğini tamamen rafa kaldırmaktan yana tavır alabileceğini göstermiştir.

Diğer AB üyesi ülkelerin aksinde İngiltere'nin birlikten çıkması daha az kayba yol açacaktır. Euro'ya yani parasal birliğe katılmamış olması yine Schengen birliğinin dışında olması, bu konularda bir geri dönüş yaratmayacağı için öncelikle bu iki psikolojik eşik aşılmış olacaktır.

Ortak pazar ve kalkan sınırlar dolayısıyla ülkesinde zaten yüksek oranda bulunan göçmen nüfusu daha da artan⁷ İngiltere'nin birlik üyeliğinden çıkması ile işsizlik ve ortak pazarın hediyesi olan yeni yurttaşları ile olan sorunları da son bulacaktır.

Daha fazla katkı payı istemeyen bir birlik bu sorunlara çözüm olabilir mi? Aslında tek sorun AB fonları ya da bütçe artırımı

nedeniyle gelecek ek farklar değildir, AB ile tam üyeliğin sonlanması tam olarak düşünülen durum olmadığı için sınırlı üyelik gibi bir durum söz konusu olabilir mi? Onun yollarına bakılmaktadır.

AB'nin başta Adalet ve İçişleri olmak üzere bazı politikalarından ayrılmak ve diğer bazı ülkeler ile sınırlı ikili ilişkiler kurmak istediği Londra yönetiminin açıkça dile getirdiği hususlardandır. Her ne kadar Norveç örneğinde olduğu gibi birlik mevzuatının zorunluluklarına uymakla birlikte, bir yaptırım gücüne ya da söz hakkına sahip olmama gibi bir durumu Londra yönetimi arzulasay da, Cameron yönetiminin İngiltere'ye nasıl bir yön vereceği tartışma konusudur.

AB üyeliğinden ayrılmanın ya da sınırlı üyeliğe geçmenin İngiltere'ye katkıları olacağı hususu sadece mevcut yönetim tarafından değil İngiliz parlamentosunun pek çok üyesi tarafından dile getirilmektedir. Büyüyen AB'nin gereksiz külfetini çekmenin İngiltere'nin işi olmayacağı en temel savlardandır. Londra yönetiminin bu hususta bir referandum yapılmadan büyük adımlar atılmış olmasını eleştirdiği bilinen bir gerçektir. Bu sebeple de bir referandumun yapılmasını istediği ortadadır, ancak Haziran/2016 da yapılması düşünülen referandumda, İngiltere'de birlikten çıkış yolunda evet oyu kullanılırken, Galler ya da İskoçya'da birlikte kalmaktan yana hayır oyu çıktığında ne gibi sonuçlar yaşanacağı en büyük tartışma konularındandır.

Geçen yıllarda şiddetli bir şekilde referandumu savunan Cameron yönetimi bu süreçte istediği bazı şeyleri almış olmanın ve AB'nin başındaki ciddi mülteci krizinin etkisi ile başta kendisi olmak üzere pek çok siyasi aktör ve bakan AB'de kalma konusunda görüş bildirmeye başlamıştır. Ancak başta Adalet Bakanı Michael Gove olmak üzere pek çok bakan "AB dışında daha güçlü bir

İngiltere" sloganını atmaktadır.

Galler, İskoçya ya da her ikisi AB üyeliğinden yana iken İngiltere'nin ayrı bir politika çizmesi sadece ciddi bir krizi değil aynı zamanda zaten alt yapısı bulunan bir milliyetçilik dalgasının da yayılması anlamına gelecektir. Bu durumda kökleri II. Dünya Savaşı tecrübesinin üzerinde var olmuş olan AB'nin böyle bir sorun ile uğraşması ciddi bir krizde ötesinde olacaktır.

İngiltere'nin ABD başta olmak üzere Orta Doğu ve Uzakdoğu ülkeleri ile ilişkilerinin ne durumda olduğu ortadadır. AB üyeliği olmayan bir İngiltere'nin dünyada müttefiksiz kalması gibi bir durum düşünülemez ve hatta ABD'nin 51. eyaleti olma yolunda uğradığı eleştirilere rağmen başta Irak savaşı olmak üzere pek çok konuda AB'nin diğer ülkelerinden farklı düşünmesi ve hareket etmesi İngiltere'nin AB'ye çokta sıkı bağlarla bağlı olmadığını göstermektedir.

Yine başta AB bütçesi olmak üzere pek çok konuda ülkelerin tek başına değil

birlikte hareket etmesi amaçlanmaktadır. Ülkeler arası işbirliğinde, birliğe yeni katılmış bir üye ile eski bir üyenin arasında bir fark olmaması ve üyelik reformlarını yerine getirebilmesi için fonlardan daha fazla yararlanan yeni üye ülkelerin ya da krizden çıkamamış kimi eski üyelerin yükünü çekmek istemeyen Londra yönetimi bu konuda haklıdır. Tüm bunların üstüne birde dünya ekonomik kriz yükünü ekleyen Londra yönetiminin, kibarca birlikten ayrılmak istiyoruz talebini dile getirmesi de boşuna değildir.

Özellikle iç mevzuatta sıkı bir yer tutan İçişleri ve Adalet politikalarında Cameron yönetiminin kesin bir şekilde katılım dışında kalmaktan yana politikası bilinmektedir. Londra yönetimi bu adımlarda AB'ye de ciddi bir mesaj vermekte ve tamamen ayrılığın hiçte uzak olmadığını ve akıllarında olduğunu hissettirmektedir.

C) Sonuç olarak;

Avrupa Birliği üyesi bir İngiltere ile Avrupa Birliği üyeliğini sonlandırıp kendi yolunda ilerleyen bir İngiltere tezinin na-

sıl bir yol izlediği ortadadır.

Birlik üyesi bir İngiltere'nin, her ne kadar yukarıda anılan zorlukları sırtında hissediyor olmasına rağmen bu üyeliğe devam etmesi büyük bir gerekliliktir. Kıta Avrupa'sının dışına taşan AB sınırlarında tamda merkezi bir yerde yer alan İngiltere'nin bulunmaması düşünülemez, bu düşünce sadece İngiltere'nin coğrafi konumundan değil siyasi konumundan da dolaydır. Öyle ki; sadece coğrafi konum kastedilse İsviçre ve Norveç örnekleri de dile getirilebilirdi.

İngiltere'nin kimi konularda yaşadığı zorlukları yeni reform paketleri halinde Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyonuna sunması ve bu yolla değişiklikler yapılmasını sağlaması İngiltere ve AB için daha iyi bir kazanım olacaktır.

Avrupa Birliği içerisinde yer alan bir İngiltere, söz söyleyen ve sözü dinlenen bir konumda olduğu sürece geçen yirmi yıldan fazla sürede yarattığı etkinin daha fazlasını yaratacaktır. Son yıllarda özellikle "Merkel-Sarkozy" ikilisinin öncülüğü ile Fransa-Almanya ikilisinin başat rol üstlendiği AB'de İngiltere'nin ağırlığının hissedilmesi sadece İngiliz toplumu değil birlik üyesi diğer toplumlar açısından da büyük öneme sahiptir.

Birlik politikalarının yürütülmesinde Berlin ya da Paris'e bakmak zorunda kalan birliğin diğer ülkeleri bu konuda aktif bir rol alan Londra'nın bu gidişi değiştirmesi ile daha rahat bir nefes alacaklardır. Ayrıca İngiltere ABD ilişkilerinde anıldığı üzere bu ilişkilerin kuvveti, AB-ABD ilişkilerini de kuvvetlendirecektir.

AB ile sınırlı üyelik ya da diğer bazı ülkelerle ikili ilişkilerde sınırlı bir birlikten yana olmak İngiltere'nin bugün değilse de ilerleyen tarihte tamamen birlik dışına çıkmasına yol açacaktır ayrıca bu durum tıpkı domino etkisi yaratmışçasına diğer

bazı üye ülkelerde de aynı dereceli gelişmelere neden olabilecektir.

Avrupa Birliğinin elli yılı aşkın süredir geçirdiği evreler göz önüne alınırsa böyle bir sonuç tam bir hüsrana olacaktır ki bu durumu başta İngiltere olmak üzere diğer AB üyesi ülkelerinde istemediği ortadadır. İngiltere'nin birlik üyeliğinin devamı, ne ABD ile ilişkilerinde bir zarara yol açar nede birlik içinde İngiltere'yi ABD'nin Truva atına dönüştürür.

AB'ye sınırlı üyelik ya da ayrı bir protokol çerçevesinde ikili ilişkilerin düzenlenmesi gibi bir durum, aday ülke Türkiye için dile getirilirken bu duruma İngiltere'nin düşürülmesi buna sebep olanlar açısından ciddi siyasi faturalara neden olacaktır.

Tüm bunların yanı sıra birlik üyesi olmakla birlikte, her durumda özellikle Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyonunda sürekli veto kartını kullanan bir İngiltere'de sıkıntıya yol açacaktır. Mevcut haliyle bile İngiltere'nin vetoları sıkıntı yaratırken, bu konuda Londra yönetiminin vites artırması krizi derinleştirecektir.

Bu durum, tıpkı başlıkta da yer aldığı gibi İngiltere'yi Avrupa Birliğinin tuzu durumuna getirir ki; "İngiltere'siz bir AB tuzsuz bir yemek gibiyken, sürekli veto kartını kullanan ve ortaklarını birlikten çıkmakla tehdit eden İngiltere ise, çok tuzlu bir yemeğe benzer."

Hem İngilteresizlik hem de sıkıntılı bir İngiltere, AB için çözüm olmanın çok uzağındadır.

Notlar

1. İngiliz parlamenter Sir Graham Watson'un Euronews the network kanalında "İngiltere AB üyeliğine devam etmeli mi, etmemeli mi?" konulu yayının sonunda son cümlesinde geçen "Bir yemeğe

çok tuz katarsanız tadı kaçır” ifadesi bu başlığı oluşturmam da esin kaynağı olmuştur. (İlgili oturumun yayın videosu <http://www.youtube.com/watch?v=u-Ar2OM3PqYI>)

2. Sedan Savaşı, I. ve II. Dünya Savaşları kastedilmiştir.

3. “Fransız köylülerine verilecek destek ve maddi yardımlar sebebiyle, İngilizlerin verdiği vergilerin gereksiz yere kullanılmasına karşı çıkan bir anlayışla bu ilk karar verilmiştir.

4. Dönemin Fransa lideri Charles de Gaulle’un vetosu bu konuda belirleyici olmuştur.

5. Hollanda, Fransa ve İspanya ile sömürge ya da eski sömürge bağı olan Güney Amerika ülkeleri nedeniyle AB’nin etki alanı kıta Avrupa’sının dışına taşmıştır.

6. Birleşik Krallığa bağlı bölgelerde AB’den ayrılmak amacıyla yapılması düşünülen referandum kastedilmektedir.

7. Özellikle eski doğu Avrupa ülkelerinden gelenler kast edilmektedir.

AB Dış Güvenlik ve Göç Politikaları Üzerinden Mülteci Krizinin Değerlendirilmesi

Dani Baran*

Avrupa toprakları, coğrafi keşifler ve Akabinde gelişen ekonomi nedeniyle tüm dünyanın çekim merkezi haline gelmiş ve özellikle yenedünya diye bilinen Amerika kıtasına gidişin yolu olmuştur. Yeni Çağ ile birlikte şekillenen sanat, siyaset ve ekonomi modeli gelişen Avrupa karşısında giderek gerileyen bir doğu devletleri mantığını ortaya koymuş ve cazibe merkezi olma yolunda giderek artan bir dinamik yaratmıştır.

Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası talep edilen işgücü ve yeniden faaliyete başlayan sanayi ile Avrupa yeniden bir çekim merkezi haline gelmiştir. Günümüzde de devam Avrupa'ya göç dalgası, kimi zaman işçi göçü olarak yasal yollardan kimi zamansa sığınmacı akınıyla yasa dışı yollardan devam etmiştir.

Unutulmamalı ki Suriye göçü Avrupa Birliği ülkelerinin karşılaştığı ilk göç kavramı değildir. (Güleç, 2015:81) Birlik, daha önceki tecrübeleri ve olası senaryolar ile ilgili hazırlanmış olan bir dizi göç politikasına sahip olsa da, bu denli yoğun ve kendi kültüründen uzak başka bir halkın Avrupa ya yüz binler halinde göç etmesi hiçte beklenen ve özelinde arzu edilen bir olay değildi. (Yeğenoğlu, 2015:49)

Bu sebeple de Birliğin kendi içerisinde bir yandan etik değerler bir yandan insani sorumluluk öte yandan politik gerekçeler ve güvenlik algısı sebebi ile farklı dış politik yaklaşımlar benimsediğini görmek-

teyiz. İşte bu noktada yapılan analizin temel vurgusu bu farklı politik uygulamanın birlik içerisindeki ahenk sistemine zarar verip vermediği veya verdi ise ne şekilde bir zarar verdiği yönündedir.

Avrupa Birliği, anıldığı üzere uluslararası göç hareketlerinde uzun yıllardır en başta gelen çekim merkezleri arasında yer almaktadır. Avrupa Birliğini oluşturan ülkelerin iktisadi-siyasi-sosyal alanlardaki üstünlüğü ve geri kalmış ülkelere bakıldığında görece üstün pozisyonları birlik üyesi ülkelerin çekim merkezi olmasının temel sebeplerinden belli başlıca olanlarıdır. (Sönmez, 2015:170)

Avrupa Birliğin başlangıçta ekonomik işbirliği ile oluşmaya başlanan bütünleşme girişimlerinin devam eden yıllar da ekonomik işbirliğinden daha ileri aşamalara yönelmiş olması, üye ülkelerin bireysel olarak karşılaştıkları sorunların Birliğin sorunu olarak dönüşüme uğramasına sebep olmaktadır. Avrupa Birliğinde yaşanan göç sorunlarına yönelik ortak politikalar oluşturma doğrultusunda düzenlemeler ilk kez İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlayan, nüfus hareketliliği ile belirtilerini göstermeye başlamıştır. İlerleyen zaman zarfında, ortak ekonomik politikalar gerçekleştirmek amacıyla başlayıp gittikçe siyasi bir oluşuma doğru hareket etmekte olan Avrupa Birliğinin yüz yüze kaldığı en önemli sorunlar Avrupa Birliğinde göç ve serbest dolaşım haline gelmiştir. Öyle ki bu sorun ile ilgili

*Beykent
Üniversitesi
Siyaset Bilimi
ve Uluslararası
İlişkiler Doktora
Öğrencisi.

tartışmaların ivme kazandığı 1980li yıllar ve en ön plana çıktığı 1990'lar da "Adalet ve İçişleri" konuları Avrupa Birliği politikalarının merkez noktası haline gelmiştir. (Akçay, 2014:74)

1981 ve 1983 yıllarında Avrupa Birliği ekonomik anlamda birliğin o günkü üyelerine göre daha düşük pozisyonda olan Yunanistan, İspanya ve Portekiz genişlemeleri ile göç konularını ilk kez gündeme almıştır. Birlik, düşük ekonomik şartlar veya daha iyi iş imkanları için Avrupa birliğindeki diğer ülkelerde çalışmak amacıyla olası bir göç dalgasına dönük düşüncelere ilk kez bu yıllar da yer vermiştir. (<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=109>)

Ancak temel kaygıların 1990'larla başlamasının sebebi beşinci genişleme dalgası ile birlikte sisteme katılacak olan devletlerin¹ yarattığı düşünsel göç kavramıydı. Bu ülkelerin doğu bloğundan yeni kopmuş olmaları siyasal sistemlerinin ve ekonomik koşullarının yeterince iyi olmaması gibi birçok etkenin yanı sıra nüfuslarının yoğun olması da Avrupa birliğinde hazmedebilme kavramının ilk kez ortaya çıkarmasına sebebiyet vermiştir.² Bu kavram ile Avrupa Birliği, ekonomik anlamda bu yeni ülkelerin birliğe alımında yaşanacak zorluklara dikkat çekerken aynı zamanda olası yoğun göç dalgalarının ne şekilde yönlendirilebileceği üzerine çalışmalara başlamıştır. Aynı dönemde Avrupa birliği içerisinde bazı ülkelerin gazetelerinde Polonyalı muslukçu sorunu adı altında görünmeye başlayan bu göç endişesi Avrupa da kısa süreli bir kaygı yarattıysa da uzun vadede büyük bir sorun çıkarmamıştır. (<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=109>)

Bu noktada bu göçlerin tamamının Avrupa kıtasında yer alan halklar arasında yer aldığını hatırlamakta fayda olduğu gibi Avrupa kıtasında yer almayan halkların da bu dönemlerde benzer bazı koşullar

nedeni ile Avrupa mülteci olarak sığınma hakkı çerçevesinde göç pozisyonunda da olduğunu belirtmekte yarar vardır. Birçok kuzey Afrika ülkesi vatandaşı Akdeniz'i aşarak Avrupa'ya iltica etmeye çalışırken yine özellikle Orta Asya ve Arap Yarımadasından göç eden birçok kişide Türkiye üzerinden Yunanistan'a ve oradan da Avrupa'da herhangi bir noktaya doğru göç girişimlerinde bulunmuştur. (<http://www.subconturkey.com/2011/Mart/koseyazisi-Avrupa-Birliği-Ortak-Dis-ve-Guvenlik-Politikasi-II.html>) Bu durum Avrupa Birliği'nin göç politikalarını dış ve güvenlik politikaları ile ilk kez ortak bir noktaya getirmiştir. Bu açıdan bakıldığında, 1970'li yıllardan itibaren Avrupa Birliği'nin ortak göç ve sığınma politikasına zemin oluşturacak ve "iç güvenlik" alanında yasa dışı göç konusunu da kapsayacak devletlerarası birçok anlaşmaya imza attığını gözlemekteyiz. Bunlardan ilki, "Trevi Grubu"³ adı altında 1975 yılında Avrupa Konseyi Roma Zirvesinde oluşturulan örgüttür. Trevi'nin kurulması çeşitli terör eylemleri neticesinde olmuştur⁴, Interpol'ün Avrupa ülkelerinin teröre karşı mücadelelerinde o yıllarda etkili yardımı sağlayamaması neticesinde gerçekleşmiştir. Trevi grubu 1976 yılından itibaren taraf ülkelerin İçişleri ve Adalet Bakanlıklarından yetkililerle toplanmış, sivil havacılık güvenliği, terörizm ve nükleer güvenlik gibi pek çok başlıkta bilgi paylaşımı gerçekleştirmiştir. (Akçay:85)

Göç konusunda bu işbirliğinin ilk sonucu ise 1985 yılında AT üyesi beş ülke tarafından imzalanan "Schengen Anlaşması" olarak kabul edilebilir. Bu anlaşma, bir yandan ortak sınırlarındaki kontrolleri kaldırırken, diğer yandan dış sınırları üzerinde denetimleri kuvvetlendirmiştir. Devam eden süreçte birlik üyesi ülkelerin yasa dışı göçe karşı 1986 yılında "Tek Avrupa Senedinin" imzalanması, ve Dublin Sözleşmesi ile Avrupa ülkeleri arasında iltica konusundaki siyasi diyalogların

başlangıcını ve topluluk düzeyinde iltica ile ilgili sonraki yasal çerçevenin temelini oluşturmuştur. (Tınç, 2014:210)

Maastricht Antlaşması⁵ çerçevesinde Avrupa Topluluğu “Avrupa Birliği” adını almıştır. Antlaşmanın AB’nin göç politikası açısından en önemli noktası ise, Antlaşmadan önce devletler arası koordine edilen “Trevi” ve “Göç Grubu” gibi oluşumları kurumsal olarak birleştirmesi ve Trevi Grubunu AB’nin üçüncü temeli olan “Adalet ve İçişleri” alanına entegre etmesidir. Aynı zamanda Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası imzalanan Maastricht Antlaşması’yla Avrupa Birliği’nin üç sütunundan biri olarak kabul edilmiştir. (https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/AB/Maastricht_Anla%C5%9Fması.pdf)

Avrupa Birliği göç yönetiminin müktesebata eklenmesinin en önemli dönüm noktalarından biri Amsterdam Antlaşması⁶ olarak görülmektedir. Antlaşmaya serbest hareket, göç ve iltica konularını kapsayan bir bölüm eklenmiş ve ırk ve etnik kimlik temelinde ayrımcılığa karşı

yasamanın önünü açmıştır. Amsterdam Antlaşması ile üye ülkeler arasında sınır kontrollerinin kaldırılması amacı ile Schengen Anlaşması⁷, topluluk hukukunun bir parçası haline getirilmiştir. AB’yi kuran Antlaşmaları değiştiren Amsterdam Antlaşması’nda, serbest dolaşımın önündeki son engellerin kaldırılmasının yanında, güvenli bir ortamda yaşamayı sağlayacak tedbirlerin alınacağı öngörülmektedir. Aynı zamanda Amsterdam Antlaşması Ortak Dışişleri ve Güvenlik politikası üzerinde daha büyük yenilikler yapmış ve politikayı genişletmiştir. Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası, 1986 yılında Avrupa Tek Senedinin oluşturduğu Avrupa İş Birliği Kurumu’nun yerini almıştır.

Ardından Ekim 1999 tarihinde düzenlenen Tampere Zirvesinde, Birlik topraklarında özgürlük, güvenlik ve adalet alanı oluşturulabilmesi konusunda bir strateji belirlenmesini hedeflenmiştir. Bu bağlamda göç sorununa kaynak, transit ülke ve bölgelerdeki siyasi, ekonomik ve sosyal koşulları da dikkate alacak şekilde kapsamlı yaklaşılması ve konu çerçeve-

sinde üye ülkelerin daha fazla ortak hareket etme gerekleri belirtilmiştir. (<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=45449>)

Mart 2003'teki Lahey Zirvesi'nde, Tampere'de söz edilen hedeflere bağlılık yenilenmiş ve 2010 senesine kadar bu hedeflere ulaşılması için bir plan oluşturulmuştur. Lahey'de onaylanan başlıca prensipler; üçüncü ülkelerin iltica sistemlerinin geliştirilmesi için bu ülkelerle işbirliği yapılması, yasa dışı göçle mücadele, yeniden yerleştirme programlarının uygulanması, kayıt dışı göçmenlerin kaynak ülkelere iadesi için politika düzenlenebilmesi, AB ajansı FRONTEX için fon kurulması şeklinde özetlenmektedir. (<http://frontex.europa.eu/>)

Kasım 2004 tarihinde yapılan Brüksel Avrupa Konseyi'nde, "Avrupa Birliği'nde Özgürlük, Güvenlik ve Adaletin Güçlendirilmesi" başlıklı Hague Programı kabul edilmiştir. Bu yaklaşımın bir parçası olarak, göçün kaynak ve transit geçiş noktalarındaki ülke ve bölgelerle işbirliğine gidilmesinin öneminden bahsedilmiştir. (<http://www.migrationpolicy.org/article/hague-program-refle->

[cts-new-european-realities](http://www.migrationpolicy.org/article/hague-program-refle-cts-new-european-realities))

Hampton Court'ta 27 Ekim 2005'te gerçekleştirilen resmi olmayan liderler toplantısında, konunun önemine tekrar vurgu yapılmış ve komisyondan özellikle Afrika'nın üzerinde durulacak şekilde göçe ilişkin, öncelikle yapılması gerekenleri belirten bir rapor hazırlanması istenmiştir.

Bunun üzerine Komisyon bir rapor hazırlamış ve bu raporda ilk defa olarak göç sorununa küresel yaklaşılmasının öneminden ve sorunun çözümü için kaynak ve transit ülkelerin kalkınmalarının kilit unsur olmasından bahsedilmiştir. (<http://www.migrationpolicy.org/article/hague-program-reflects-new-european-realities>)

Aralık 2005'teki Avrupa Konseyinde, "Birliğin Göçe Yönelik Global Yaklaşımı" kabul edilmiştir. Söz konusu yeni global yaklaşım göç konusunu üçüncü ülkelerle girilecek birbiriyle entegre olmuş, kapsamlı ve dengeli dış sınırların kontrolü ve gözetimi üye devletlerin sorumluluğunda olmakla birlikte, 2006 yılında üye devletlerin yasadışı göç karşısında

yaşadıkları sıkıntıların artması sonucu, Komisyon AB'nin deniz sınırlarında sınır yönetiminin güçlendirilmesi tavsiyelerinde bulunmuştur.

2008 yılında göç konusunda özellikle sıkıntı yaşayan Akdeniz ülkelerinden biri olan ve topluluğun en önemli aktörlerinden biri olarak gösterebileceğimiz Fransa'nın önerisi ile Avrupa Birliği İltica ve Göç Paketi (AGİP) beş prensip etrafında oluşturulmuştu. Bunlar; her bir üye ülkenin kendi öncelikleri, ihtiyaçları ve kabul kapasitelerinin kendi belirlediği şekliyle yasal göçün düzenlenmesi, yasa dışı göçmenlerin kaynak ülkelerine veya geçiş (transit) ülkesine geri gönderilmelerinden emin olmak suretiyle yasadışı göçün kontrol altında tutulması, sınır kontrollerinin daha etkili bir hale getirilmesi, tek bir sığınma prosedürü ve mülteciler için tek bir statü uygulanması, kaynak ve geçiş ülkeleriyle göç ve kalkınma arasında etkileşimi desteklemek için kapsayıcı ortaklıkların kurulmasıdır. (Samur, 2008:4) Bununla beraber, Avrupa Birliği göç düzenlemelerinin yapısı içindeki en çarpıcı değişikliklerin üye devletler tarafından imzalanan ve 1 Aralık 2009'da yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması'yla getirildiği belirtilmektedir. Lizbon Anlaşmasında göç ve sığınma ile ilgili düzenlemeler Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Anlaşma sütununda V. Başlık olan "Özgürlük, Güvenlik ve Adalet" alanı içerisine yerleştirilmiştir. Ayrıca, Lizbon Anlaşması ile Özgürlük, Güvenlik ve Adalet alanında oybirliği ile karar alınması ilkesi bazı istisnalar saklı tutularak büyük ölçüde kaldırılmış ve nitelikli çoğunluk ilkesi temelinde olağan yasama prosedürüne geçilmiştir. Söz konusu antlaşma ile iç güvenlik ve dış sınırların entegre yönetimi konuları ilk defa anlaşma çatısı altında düzenlenmiştir. Yine yasa dışı göçle mücadele edileceği ve izinsiz ikamet durumunda sınır dışı etme ve geri gönderme gibi yollara başvurulacağı belirtilmiştir. (<http://www.ab.gov.tr/fi->

[les/pub/antlasmalar.pdf](http://www.ab.gov.tr/fi-les/pub/antlasmalar.pdf))

Aralık 2009'daki zirvede kabul edilen "Stockholm Programı", Tampere ve Lahey Zirvelerinde alınan kararların devamı niteliğinde olup 2010-2014 döneminde göç konusunda yapılacak çalışmalara yön vermeyi amaçlamıştır. (<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=45449>)

Ancak 2010 yılında belki de hiç beklenmeyen ya da en azından zamanı ve sonuçları bakımından hiç hesaplanmamış bir olay gerçekleşti bilinen adıyla "Arap Baharı".

Tunus'ta Aralık 2010 da başlayan Arap Baharı hareketi ardından neredeyse Arap coğrafyasın da ki tüm ülkelerde hareketlendirmeler yarattı¹⁰. Bazıların da devrimler bazıların da hükümet değişiklikleri bazılarında silahlı veya silahsız büyük protestoların başlaması ile kuzey Afrika'dan ve Arap yarım adasında her yıl sayıları katlanarak artan bir göç dalgası Avrupa Birliği sınırlarına vurmaya başladı.

Arap baharının başlangıç yılı olan 2010 yılında yaklaşık 10 bin göçmen deniz yoluyla Avrupa'ya ulaştı. Arap Baharı patlama yaptığı 2011'de ise Avrupa kapılarına deniz yoluyla dayananların sayısı 70 bini buldu. Bahar durulunca 2012'de gelenlerin sayısı da azaldı ve 22 bin göçmen Avrupa'ya ulaştı. 2013'te ise, tekrar rakamlar 60 bini buldu. Asıl göçmen dalgası ise geçen yıl geldi. (http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2011127_kapak1.pdf)

Özellikle Suriye deki çatışmaların şiddetlenmesi ve durumun belirsizliği 2014 yılında göç rakamlarını ciddi ölçülerde arttırdı. 2014'te Akdeniz üzerinden toplam 218 bin göçmen Avrupa karasına ayakbastı. Avrupa sınır koruma teşkilatı Frontex 2015 yılı için 500 bin ila 1 milyon arasında göçmenin Avrupa'ya geleceğini tahmin ediyordu. (<http://frontex.europa.eu/>)

Doğal olarak bu rakamlar Avrupa'daki bazı ülkelerin toplam nüfuslarından bile fazla olamaya başlayınca Avrupa Birliği sınır güvenliklerini arttırmaya başladı. Yunanistan ve Bulgaristan kara sınırlarını duvar örerek kapama kararı alırken. "Yunanistan göçmenlerin girişini önlemek üzere Türkiye sınırına yaklaşık 10 kilometrelik duvar ördü. Yunanistan'ın ardından Bulgaristan da mülteci göçünü engellemek için Türkiye sınırına ördüğü duvarı uzatma kararı aldı. Duvarın 160 kilometreyi bulması planlanırken iki ülke arasındaki sınırı Kasım 2013'te inşa etmeye başladı." (<http://www.hurriyet.com.tr/suya-gomulen-arap-bahari-30012401>) Bu şekildeki haberler basına yansımaya başladı ayrıca özellikle İtalya'nın Akdeniz güvenliğini arttırarak göçmen girişlerini engellemeye çalıştığı da defalarca basına yansıyan konular arasında yer aldı. (<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/akdenizin-askeri-tedbirlerin-ve-sayilarin-kiskacinda-multeciler>)

Ancak bütün bunlar belki de buz dağının görünen yüzüydü çünkü BM Mülteciler Yüksek Komiserliği verilerine göre, yalnızca 2014 yılında çatışmalar ya da zulüm nedeniyle yaklaşık 13,9 milyon kişi yerinden oldu. Yine 2014 yılında dünya genelinde 19,5 milyon mülteci ve 1,8 milyon sığınma arayışında olan kişi tespit edilmiş. 38,2 milyon insan ise kendi ülkeleri içinde yer değiştirmek zorunda bırakılmıştı. (<http://www.unhcr.org/turkey/home.php?content=640>)

Bu rakamlar gelecek yıllarda da bu göç dalgalarının artarak sürebileceği hissiyatı yaratmakta bu sebeple Avrupa Birliği ülkeleri sınır güçlendirmelerinin yanında Türkiye gibi bu göç yolunda köprü görevi gören ülkemizle de çeşitli anlaşmalar arayarak göçün, Türkiye de durdurulması çabasında olduğunu göstermektedir.

Bu noktada daha öncede belirtmiş olduğum "Avrupa Birliği hazmedebilme

kavramı" tekrar karşımıza çıkmaktadır. Netice itibari ile Almanya gibi nüfusu 80 milyondan fazla olan bir ülkenin Akdeniz de ölen binlerce göçmen karşısındaki gerek kamuoyu gerekse ahlaki çerçevedeki baskı ve görüşleri ile nüfusu yaklaşık 500 bin olan Lüksemburg gibi ülkelerin görüşleri aynı olamamaktadır.

Özellikle Almanya'nın ılımlı politikalarını duyan göçmenlerin Almanya'ya ulaşma noktasında geçmek durumunda olduğu Yunanistan, Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan gibi ülkelerin yoğun göç topluluklarının ülkelerinde kalması ve sonrasında ortaya çıkarabilecekleri güvenlik sorunları demografik problemler veya ekonomik sorunlar nedeni ile daha korumacı politikalar izlemekte olduğu aşikardır. Buda gerek basında gerekse olaya dışardan bakan bazı toplumların gözünde ölen mültecilere duyarsız kalmak gibi çeşitli düşüncelere sebebiyet vermektedir

Bu durum Avrupa Birliğinin temel ahlaki prensip ve normları ile çatışan bir görüntü sergilemekle birlikte bunun ortak dış güvenlik sorunu olduğu düşüncesinde olan bazı ülkelerle bunun insan hakları ve evrensel sorumluluk perspektifinde değerlendiren ülkeler arasında ortak politika üretiminde sorunlar yarattığını görmekteyiz.

Gelinen noktada, çok ciddi krizler, vakalar ve olaylar yaşayan ve hafızası bu olaylar ve çözümleri ile dolu olan AB, şu an gündeminin ilk sırasında yer alan bu sorunu da çözmek için yoğun bir gayret sarf etmektedir. Özellikle Suriye'de mevcut durumun düzeleceğine dair bir ışığın görünmemesi, AB'nin bir süre daha bu sorunla uğraşacağı anlamına gelmektedir.

Mevzuatı gereği, insan hakları ve hürriyetleri bağlamında bir yol haritası çizmek isteyen AB, krizin derinleştiği günlerde

bu politikalarına ters bir uygulama haritası çizse de, normalleşen göç dalgası, politikalarında normalleşeceği anlamına gelecektir.

Son Notlar

1. Bu devletler; Çek Cumhuriyeti, Estonya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (Kıbrıs Cumhuriyeti), Litvanya, Letonya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovenya, Slovakya'dır.
2. Sovyetler Birliğinin dağılması neticesinde doğu blokunda yer alan ülkelere rejimleri değişmiş ve bu ülkeler dünyaya açılmıştır. Yoğun nüfus ve genç işgücü kayda değer olsa da, bu konu ileride AB'nin başına büyük dertler açacak ve hazmedebilme kavramını ortaya çıkaracaktır.
3. Terrorisme International Radicalisme Extremisme et Violence
4. Bunlar arasında en önemlisi 1972 Münih Olimpiyatları sırasında İsraili sporcuların Filistinli kara eylemler terör örgütü tarafından katledilmesi eylemidir.
5. 1992 senesinde imzalanıp ve 1993'te yürürlüğe girmiştir.
6. 1997'de imzalanıp ve 1999'da yürürlüğe girmiştir.
7. Lüksemburg'un Schengen kasabasında imzalandığından dolayı bu anlaşma bu isimle anılmaktadır.
8. "Frontières extérieures" Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı.
9. Hampton Court, Hampton Court Sarayı, East Molesey, Surrey KT8 9AU, Birleşik Krallık
10. Tunus, Libya, Mısır, Ürdün (kısa süreli), Bahreyn (kısa süreli), Suriye (halen devam ediyor), Yemen gibi Arap ülkelerinde yaşanan ayaklanma ve darbe-devrim süreci.

Kaynakça

AKÇAY Belgin- GÖÇMEN İlke, Avrupa Birliği Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Po-

litikalar, Seçkin Yayıncılık, İstanbul 2014

BAYKAL Sanem, AKÇAY Belgin, Kahraman Sevilay, Avrupa Birliği Güncel Sorunları ve GENİŞLEMELER, Ankara 2011

BAYRAKTAROĞLU Gülüm - AKÇAY Belgin, Lizbon Anlaşması Sonrası Avrupa Birliği Serbest Dolaşım ve Politikalar, Seçkin Yayıncılık, İstanbul 2012

DİNAN Desmond, Avrupa Birliği Tarihi, Kitap Yayınevi, İstanbul 2008

GÜLEÇ Cansu, Avrupa Birliğinin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları, Tesam Akademi Dergisi / Turkish Journal of Tesam Academy, Ankara 2015

SAMUR Hakan, Avrupa Birliğinde Göçe Yönelik Global Yaklaşım, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt 5, Sayı:2, Diyarbakır 2008

SÖNMEZ Pelin, Avrupa Birliğinde Yeni Dönem Postkolonyal İlişkiler ve Göç Politikaları Diyalogu, Avrupa Birliği Bakanlığı Akademik Araştırmalar Serisi 4, Ankara 2015

TEZCAN Ercüment, Başlangıçtan Günümüze Avrupa Birliği Konuları, Hayat Yayınları, İstanbul 2013

TINÇ Mehmet Rıfat, 1963 Ankara Anlaşması ve Schengen Anlaşması: Türk Vatandaşlarının Vizesiz Dolaşım Hakkı, TAAD, Yıl:5, Sayı:19, Ankara, Ekim 2014

YEĞENOĞLU Meyda, Avrupa'da İslâm, Göçmenlik ve Konukseverlik, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2015

<http://www.ikv.org.tr/ikv.asp?id=228>

<http://www.usak.org.tr/dosyalar/dergi/zhussibekmakale.pdf>

<http://www.subconturkey.com/2011/Mart/koseyazisi-Avrupa-Birligi-Ortak-Dis-ve-Guvenlik-Politikasi-II.html>

http://www.mfa.gov.tr/iii_-turkiye_nin-nato_ya-askeri-katkilari.tr.mfa

http://www.fes-tuerkei.org/media/pdf/Publikationen%20Archiv/Ortak%20Yay%C4%B1nlar/2009/2009%20Turkiye%20Nereye%20Ait_09_2009.pdf

<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=109>

https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/AB/Maastricht_Anla%C5%9Fmasi.pdf

<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=45449>

<http://frontex.europa.eu/>

<http://www.migrationpolicy.org/article/hague-program-reflects-new-european-realities>

<http://www.migrationpolicy.org/article/hague-program-reflects-new-european-realities>

<http://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>

<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=45449>

http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2011127_kapak1.pdf

<http://frontex.europa.eu/>

<http://www.hurriyet.com.tr/suya-gomulen-arap-bahari-30012401>

<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/akdenizin-askeri-tedbirlerin-ve-sayilarin-kiskacinda-multeciler>

<http://www.unhcr.org/turkey/home.php?content=640>

Britanya'nın İç Jeopolitik Sorunu İrlanda 'IRA': Belfast "Hayırlı Cuma" Anlaşması Ardından Devam Eden IRA'nın Varlığı

Yusuf Ertuğral*

Avrupa yer alan azınlık toplumlarıyla ve coğrafi ve ekonomik özellikleri ile ayrı bir devlet olma iddiasında bulunan milliyetçi gruplarla ilgili yapılan akademik araştırma çalışmalarında ciddi bir artış görülmektedir. Avrupa basının fazla gündeme getirmediği ama patlamaya hazır hareketler söz konusudur. İçine kapanık ve dünyadaki gelişmelere ilgisiz gibi görünen Belfast'ta barış sonrası sakinlik söz konusu ise de kıpırdanmalar vardır, nitekim sosyal yapıda bir takım değişimler yaşanmıştır. En önemli değişim örneği olarak da iki toplum (Katolikler ve Protestanlar) arasındaki nüfus oranında Katoliklerin lehine olan gelişmelerdir. (Özçağatay:1998:169-170)

Son yıllarda, Kuzey İrlanda'da yaşayan insanların sınıflandırılmasında fark edilir değişiklikler ortaya çıkmaya başlamıştır. "Barış Süreci"nin başlamasından bu yana giderek artan bir şekilde Kuzey İrlanda ortak kimliği ile genellikle Britanyalı / İrlandalı milliyetçi ayrımı çıkmaktadır. (Benedikter:2013:48)

Kuzey İrlanda'da iktidarı paylaştıran 1998 Paskalya (Kutsal) Cuma antlaşması girişimlerinden önce çeşitli senaryolar üzerinde yorumlar yapılmıştır Bu senaryolara göre Kuzey İrlanda'da artan bir şekilde topluluklar ayrılmaya devam edecek, ya da çoğunluklu yapıların devamı ve geliştirilmesi her iki topluluğun katkıları ile sağlanacaktır.

Birinci senaryonun olması durumunda Protestanlar batı şehirlerinden doğuya gidecek ve Katolikler de tam tersini gerçekleştireceklerdi. Bu durumda ise Katolik kesimlerin yoğunlaştığı bölgelerde İrlanda'ya katılmasına yol açabilecek, bu durumda self-determinasyon her iki topluluğa ayrı ayrı uygulanacaktı. (Şahin:2000:174)

Diğer bir ihtimale göre de Britanya Kuzey İrlanda'yı kaderine bırakılacaktı. Bu durumda ise ya İrlanda ile anlaşarak ya da Kuzey İrlanda'ya bağımsızlık verilerek gerçekleştirilecekti. Bu durumda ise adada IRA ve diğer Katolik güçler ile Proteston polis paramiliterler arasında çatışma çıkacağı tahmin edilmekteydi. Bu durumda her iki tarafta da yoğun mülteci kitlesi oluşma ihtimali doğacaktı. (Hadden:1994: 38)

Başka bir ihtimal ise Kuzey İrlanda bir bütün halinde kalacak ve her iki topluluğun temsilcilerinin yetkileri paylaşacağı kurumları devam ettirmek adına her türlü teşebbüs yapılacaktı. Söz konusu bu son yaklaşım Anglo-İrlanda Anlaşmasının temelini oluşturmuştur. Aynı anlaşmayı Britanya ve İrlanda Hükümetleri arasında imzalanan Ortak Downing Street Beyannamesinde de ortaya konmuştur. Bu beyannamede Provisional IRA'ya silah bıraktırmak için self-determinasyon konusu ve Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık'ın bir parçası olarak kalması için sürekli her hangi bir stratejik veya eko-

*Beykent Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Doktora Bölümü Öğrencisi

nomik Britanya çıkarının bulunmadığı konusunun vurgulanmasına, özel bir önem verilmiştir. Beynamede, İrlanda halkının self determinasyon hakkının, Kuzey İrlanda halkının İrlanda ile birleşmeyi kabul veya reddetme hakkında bağlı olduğunun belirtilmesi, söz konusu bu beyannamenin Sinn Fein veya IRA tarafından kabul edilmesini zorlaştırmıştır, nitekim onlara göre Kuzey İrlanda'nın kendi başına self-determinasyon hakkı bulunmamaktadır. (Hadden: 1994: 38)

Ortak Downing Street Beyannamesinden iki konu karşımıza çıkmaktadır. Birinci çıkarılacak konu, her iki İrlanda'nın birleşmesi kısa vadede gerçekleşecek bir hedef olmaktan artık çıkmıştır. Bölgede çoğunluğu halen İrlanda ile birleşme taraftarı olmayan Protestanlar oluşturmaktadır. İkinci çıkarılacak konu, toplulukların karmaşık bir biçimde yaşamaya devam edecekleri gerçeğidir ve Kuzey İrlanda'nın önünde iki seçenek mevcuttur. İlk seçenek Kuzey İrlanda özel bir yönetim birimi olarak Birleşik Krallık içinde kalacaktır ya da ikinci seçenek olarak İrlanda'ya bağlı ve geniş özerkliğe sahip bir bölge olacaktır. Sorunun karmaşıklığı egemenliğin Birleşik Krallık 'tan İrlanda'ya devredilmesi ile ortadan kalkmayacaktır. (Şahin:2000:175)

Birleşik Krallık Devlet Profili ve IRA (Etnik Milliyetçilik) Sorunu

Birleşik Krallık, İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda devletlerinin yanı sıra ana kıta etrafındaki takımadalardan meydana gelmektedir. İngiltere Britanya adasının toplam yüz ölçümünün yaklaşık %65 ini kapsamaktadır ve toplam nüfusun % 83'ünü oluşturmaktadır. Birleşik Krallık sistemine bağlı olmasına karşın, kendi yerel parlamentosuna sahip olmayan tek devlet İngiltere'dir. Bunun nedeni ise İngiltere'nin hâkim ve merkez unsur olmasıdır. Bu nedenden dolayı uluslararası literatürde İngiltere ve Bir-

leşik Krallık (United Kingdom) ifadeleri bir birlerinin yerlerine kullanılabilir. (Write:1998:169)

20.yüzyılın başlarından itibaren Birleşik Krallık içindeki etnik yapıda önemli değişiklikler oluşmuştur. Kapsayıcı "Britanyalı" teriminin yaygın kullanımıyla söz konusu etnik yapı ve görünümü büyük ölçüde gizlenmiş olsa da, "Birleşik Krallık" aslında birçok etnik yapıyı toplum olmuştur. İskoçya, Güney Galler, Kuzey İrlanda, Liverpool ve kısmen de başkent Londra' da bazen "dört ulus" uyumlu sayılacak bir akrabalık bağı içinde bir arada yaşanmıştır. Fakat etnik yapı kavramı, 1970 yıllara kadar dönemde uzak bir kavramken 2.Dünya savaşı sonrası yılları olan 1945'ten itibaren Karayipler, Hindistan, Pakistan, Bangladeş ve Afrika bölgelerden gelen önemli sayıdaki göçler etnik karışıma yeni bir sorun eklemiştir. 1960 yıllarında ayrıca Londra'ya (özellikle Kilburn) ve Birmingham'a İrlanda'dan büyük bir göç gerçekleşmiştir. (Kearney:2015:306)

İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'nın farklı tarihsel ve siyasal gelişmelerinden dolayı Birleşik Krallık 'ta üç değişik bölgesel özerklik biçimi oluşmuştur. (Benedikter:2014:174). İngiltere, krallığın bütünlüğünü ne kadar korumaya gayret etmiş olsa da Kuzey İrlanda, İskoçya ve Galler ülkeleri, son yıllarda elde ettikleri özerklik haklarıyla tam bağımsız bir devlet olma yolunda ilerlemektedirler. Bu bağlamda Anayasa reformunun ardından İskoçların bağımsız bir ülke olarak ortaya çıkacakları beklenen bir gelişme haline gelmiştir. Birleşik Krallık yükselen özerklik taleplerini dindirmek için bazı yetkileri devretme yoluna gitmekte ancak taleplerin ardı arkası kesilmemektedir. 18 Eylül 2014 İskoçya bağımsızlık referandumunda İngiltere büyük propaganda kampanyaları ve aşırı taviz ve vaatler ile İskoçya halkını birlik içinde kalmayı ikna etmiş ve referandum sonucu İskoç halkı

bağımsızlığa hayır oyunu kullanmıştır. Ancak İngiltere hükümetinin İskoç halkına verdiği tavizleri İrlanda ve Galler'de istemektedir. Ayrıca elde edilen her bir hak yeni bazı taleplerin dile getirilmesine sebep olmaktadır. (Çakmak:2014)

Kuzey İrlanda Sorunun Ortaya Çıkışı ve Devam Etmesinin Ana Nedenleri

Birleşik Krallık, dünyada teröre karşı yıllarca mücadele eden bir ülke olarak terörle mücadele konusunda araştırmacılar için tam bir laboratuvar durumdadır. 19. yüzyılın sonlarına doğru İrlanda sorunu ile başlayan tarihsel süreçle Birleşik Krallık'ın terör sorunu, daha çok ayrılıkçı terör olarak tanımlayacağımız İrlanda Cumhuriyet Ordusu (İrish Republican Army-IRA) ortaya çıkmıştır.(Bal,Özeren:2010:238)

Kuzey İrlanda'da günümüzde yaşanan anlaşmazlığın kökeni özellikle 17. yüzyılda 150,000 civarında İskoçya'dan ve 20,000 civarında İngiltere'den getirilen Protestan göçmenlerin İrlanda'nın kuzeyindeki dokuz kantonu kapsayan Ulster bölgesine yerleştirmesine dayanmaktadır.¹

Göçmenler, yerli Katolik halka karşı Protestan üstünlüğünü sağlayabilmek için bölgeyi garantiye alacak bir amaca uygun olarak yerleştirilmiştir. Katoliklerden zorla alınan topraklar Protestanlara dağıtılmış bunu sonucu olarak da mezhep çatışmaların temeli atılmıştır. 18. yüzyılda uzun süre devam eden savaşlar nedeniyle Katolik halkın önemli bir kısmı ölmüş ya da göç etmek zorunda kalmışlardır. 18. yüzyılın sonlarında Kral William'ın (William of Orange) Katolik Kral James II'yi, Protestan güçlerinin desteğiyle yenmesi 'Orange düzeninin (Protestan düzeni) başlangıcı olmuş, bundan doğan anlaşmazlıklar değişik biçimlerde günümüze kadar devam etmiştir. 20. yüzyılın çeyreğinde şiddet olaylarının artmasıyla yeniden gündeme gelen Ku-

zey İrlanda sorunun temellerini atmıştır. (Gürses:1998:103)

Kuzey İrlanda sorunun ortaya çıkışında din ögesinin ayrı bir olgu olarak düşünülmesi konusunda Emin Gürses bunun doğru bir kanı olmadığını belirtmektedir (Gürses:1997:39). Paul Nolan'a göre de dini farklılıklar kendi başına sorunu açıklamakta yetersiz kalacağını vurgular. Kuzey İrlanda'da yaşanan şiddet sırf dini temelli bir sorun değildir. Zira din burada iki farklı etnik kimliğin sembolü olarak ortaya çıkmaktadır. (Nolan: 2012:18). Birleşik Krallık eski Başbakanı ve İşçi partisi lideri Tony Blair'e göre ise birlik yanlıları milliyetçilerle sadece siyasi ve basit bir dinsel anlaşmazlık içinde değildir. İki toplumun müzikleri, konuşmaları, davranışları ve doğaları da birbirinden farklı özellikler barındırmaktadır. Doğal olarak Protestan/Katolik ayrımı ve bunun da kültürel, dinsel çağrışımları mevcuttur ancak bu dini tartışma uzun zaman önce farklı toplumlar arasındaki bir kabile tartışması kapsamına girmiştir. (Blair: 2012:179)

Protestanlarla eşit statüye Kuzey İrlanda'daki Katolikler sadece siyasal ve ekonomik gücü elinde bulunduran sahip olmayı değil, milliyetçi duygularla hareket etmeleri nedeniyle İrlanda Cumhuriyeti ile de birleşmeyi de amaçlamakta olup, buna karşılık Protestanlar İngiltere ile birleşmeyi savunmaktadırlar. (Nolan: 2012: 139). Bu nedenle Katoliklere milletçi/cumhuriyetçi Protestanlara ise birlikçi (unionist) denilmiştir. Her ne kadar bütün birlik yanlıları Protestan ve bütün Milliyetçiler Katolik değilse bile, dinsel ve siyasi olarak her iki grup da büyük ölçüde homojenlik göstermektedir. (Woodwell:2005:183).

Birleşik Krallık'ın Kuzey İrlanda'ya Yetki Devri (Devolution) Süreci ve Görüşler

Kuzey İrlanda'da özerklik sürecinin kar-

maşık bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Şöyle ki; Kuzey İrlanda'da özerklik, farklı toplulukların içinde bulunduğu, dinamik işler durumunda bölgesel siyasal bir hükümetin gerçekleşmesine sıkı bir şekilde bağlıdır. Günümüzde dahi birlik-Protestan destekçilerinde 1998 yılında yapılan Belfast Karfreitag Anlaşması'na karşı güçlü bir muhalefet bulunmaktadır. Dahası Kuzey İrlanda'daki etnik-kültürel gruplar arasındaki ilişkiler, genel toplumsal düzeyden daha çok, siyasal düzeyde düzelmiştir. (Benedikter:2014:184)

1998 yılından bu yana Birleşik Krallık'ın devlet inşasında belli bir aksayan gidiş gözlenmektedir. Büyük ve zengin "bölge" olan İngiltere, merkezi olarak yönetilirken, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda özerklik yetkilerinin devrinden yararlanmaktadır. (Jeffery, Wincott:2006). Eski İşçi Partili Tony Blair'in 1997'de Birleşik Krallık'ın Başbakanı olması, Kuzey İrlanda sorunu açısından dönüm noktalarından biri olmuştur. İşçi partisi tarafından uygulanmaya başlayan devolution, geleneksel merkezi Britanya devlet inşası ve temel eksen olarak güçlü bir ulusal parla-

mento ile radikal bir gelişmeye adım atılmıştır. Ancak bir benzeri durumda olan Fransa'daki gibi ülkenin bütün bölgelerini koordine etmek için bu güç kullanılmamıştır. (Hopkins:2002)

Devolution çerçevesinde merkezi düzenlenen bölgesel yetkilerin belirli alanları, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'nın demokratik olarak seçilen bölgesel meclislere ve bölgesel-hükümetlere devredilmiştir. Bunun sonucu olarak merkezi devlet İngiltere için yasama ve yürütmeden sorumlu kalmaya devam ederken, merkezi politik alanlar demokratik meşru kurumlar tarafından bölgelerde şekillendirilmenin önünü açmıştır. (Benedikter:2014:185). Jeffery ve Wincott başlangıç aşamasındaki bu durumu "Britanya devletinin çarpık gidişi" olarak tanımlamaktadır. (Jeffery, Wincott:2006:2)

Devolution sürecinde Birleşik Krallık İskoçya'ya ve Galler'e izin vermektedir. Kuzey İrlanda'daki uzun süren iç etnik sorun Karfreitag (İsa'nın çarmıha gerildiği Cuma) anlaşması olarak bilinen anlaşma ile çözülebilmiştir. Söz konusu bu

anlaşmayı Katolik partiler, Birleşik Krallıkta kalma koşulu ile kabul etmişlerdir. Özerklik hakkının kullanımı için uzun vadeli bir zamana yayılmıştır ve her iki taraf farklı bakış açılarıyla yorumlamışlardır. Nitekim bu özerklik hazırlığı 2002 yılından beri ortak bir hükümetin kuruluşundaki sorunlar nedeniyle durmuştur. (Benedikter:2014:173)

Barış Anlaşması Sonrası Mevcut Durum ve Yaşanan Gerginlikler

Kuzey İrlanda'da iktidarı paylaşan 1998 tarihli Belfast "Hayırlı Cuma" Paskalya Cuması olarak da bilinen anlaşma sonrası Ulster'de² güvenilir olmayan bir durum söz konusudur. Katolikler ve Protestanlar, her zamankinden daha fazla iki topluma bölünmüş durumdadır. 1998'deki Paskalya Cumasında, iki taraf bir iktidar paylaşımı mutabakatına ulaştılar, ancak Kuzey, Serbest İrlanda Cumhuriyeti'yle birleşmeli mi ana temel sorusuna çözüm bulamadığı için çok geçmeden bu çözüm sonuçsuz kalmıştır. Çoğu Katolik'in talep ettiği şeyi, Protestanlar öfke içinde reddetmektedir. (Roskin:2014: 93)

Anlaşma sonrasında resmi siyasal ilerlemenin her ne kadar yavaş geliyor olmasına karşın diğer şartlar iyileşmiştir. Yerel ekonomi büyümüş, güvenlik kısıtlamaları azaltılmış ve kamuoyundaki iyimserlik artmıştır. En önemlisi, siyasal çıkmaza rağmen ana militan gruplar ateşkes halinde olup ciddi şiddet olaylarının yeniden başlama ihtimali daha düşük gözükmektedir. Ancak çatışma, karşılıklı olarak birbirini dışlayan taraflardan olan Birleşik İrlanda'yı savunan ve onun karşıtı tarafı olan Kuzey İrlanda dâhil Birleşik Krallığı savunan iki milliyetçilik anlayış mevcuttur. Söz konusu bu iki milliyetçi grup yıllar içinde değişime uğramış ve karmaşık sosyo-politik kültürel yapılara dönüşmüşlerdir. Protestan-Birlikçiler ve Katolik-Milliyetçiler ayrı politik-kültürel ortamlar geliştirmişlerdir. (Kapaklıka-

ya:2009:98)

Kuzey İrlanda'da terör örgütü İrlanda Cumhuriyeti Ordusu'nun (IRA) 2005 yılında silahları bırakmasının ardından 11 yılı geçmesine rağmen Kuzey İrlanda'nın hala insanların ayrılmış cemaatler içinde yaşadıkları bölünmüş bir toplum olmaya devam ettiği gözlenmektedir. Söz konusu bu gerginliğe en yakın örnek olarak Mayıs 2015'de Kuzey İrlanda'nın başkenti Belfast'ın ayrılıkçı mahallerinden birinde işlenen cinayetin ardından üç ay sonra da tekrarlanan cinayetlerde IRA üyelerinin sorumlu olduğunun anlaşılması barışın halen bir kaygan zeminde olduğunu göstermektedir. (The Economist:2015)

Belfast'ta art arda yaşanan bu cinayetlerin ardından ayrılıkçı IRA'nın varlığını sürdürdüğü ve yeniden şiddet olayların giriştiği iddiaları üzerine başlayan siyasi kriz üzerine hükümet ortağı Ulster Birlik Partisi, IRA'nın siyasi kanadı Sinn Fein'in güvenilir olmadığını belirterek Kuzey İrlanda Başbakanı Peter Robinson görevinden istifa ederek hükümetten ayrılmıştır. (The Guardian:2015)

2013 yılının Ocak ayında Kuzey İrlanda'da Belfast Belediye Meclisi'nin tartışmalı kararlar aldığı belediye binası önünde yüz yılı aşkın süredir dalgalanan Birleşik Krallık bayrağının sadece yılın belirli günlerinde göndere çekilmesi kararı sonrası büyük tepki çekmiş barışçıl protesto gösterilerin yerini çatışmaya bırakmıştı.(euronews:2013). Söz konusu bu tepkinin derinden gelen bir huzursuzluğun belirtileri olarak görmek gerekir.

Bayrak krizi konusunda Queen Üniversitesi Belfast tarafından 2014'te yayınlanan "The Flag Dispute: Anatomy of a Protest" (Bayrak uyuşmazlığının ayrıntılı anatomisi) raporda barış sonrası toplumdaki ve sokaktaki devam eden huzursuzluğun izlerini ayrıntılı analiz etmekte ve ispatlamaktadır. (Nolan, Bryan, Dwyer,

Hayward, Radford ve Shirlow:2014)

Paskalya Cuma Anlaşması sonrası 1974'ten beri kapalı olan Stormont'taki önceleri Protestelaların egemenliğinde olan ve bundan dolayı da Katoliklerin protestolarına sahne olan Kuzey İrlanda Meclisi tekrar açılmış ve nispi temsil sistemi kullanılarak seçim yapılmaya başlanmıştır. Bakanlıklar dengeli bir şekilde verilmektedir. Stormont'taki partilerin çoğu, en az bir bakanlık almaktadır. Siyaset bilimciler hizipleşmiş toplumların 'Ortaklaşma' olarak adlandırılan bütün büyük partilere kabinede yer vererek, yürütme düzeyinde siyasi iktidarın paylaşması sisteminin kimi zaman yararlı olacağını ifade etmektedirler. Ancak, Kuzey İrlanda'da önemli bir ilerleme olamamıştır. (Roskin:2014:94)

Sonuç

Birleşik Krallık günümüz dünyasında ulusal azınlıklar konusunda hem sahip olduğu ulusal azınlık sorunları hem de bu sorunlara bulduğu çözümlerle önemli bir referans noktası olarak kullanılmaktadır. Kuzey İrlanda deneyimi başarılı bir

barış süreci örneği olarak görüleceği gibi aynı zamanda geçmişte yaşanan çatışmanın günümüzde derin bölünmüşlük yaşayan toplumlara tipik bir örnek olabileceği konusunda da dikkatleri çekmek istemiştir.

Kuzey İrlanda'da zor bir barış süreci, hassas bir zeminde üzerinde sürmektedir. Birleşik Krallık'ın Kuzey İrlanda uzun süren etnik sorununu anlaşma sonrasında Katolik partiler, özerklik hakkını kullanım koşulu ile Birleşik Krallıkta kalmayı kabul etmiş olsa da sonuç itibarıyla 2002 yılından bu yana ortak hükümetin kuruluşu sorunları nedeniyle özerklik hazırlığı durmuştur.

Bunun en büyük etkenler olarak düşük düzeyli şiddet, belirli aralıklarla görülen toplumsal huzursuzluklar, siyasal uzlaşmazlıklar ve elit seviyedeki barış anlaşmasından kamuoyunun duyduğu hoşnutsuzluklar belirgin olarak hissedilmesini gösterebiliriz. Sorunun çözümü için silahların susması temel şarttı getirilmiş olsa da söz konusu barış sonrası yeterli olmadığı görülmüştür.

Kuzey İrlanda'da Belfast belediye meclisine aldığı kararla Birleşik Krallık bayrağının sadece belirli günlerde göndere çekilmesi kararı sonrası oluşan huzursuzluk "Çatışma Çözümü" çabalarında küçük ve önemsiz gibi görülen ayrıntıların büyük ve önemli sonuçlar doğurabileceğini göstermiştir. Buradaki sorun bir taraf için "olmazsa olmaz" addedilen bir unsurun, karşı tarafın kırmızı çizgisi olarak görünmeye devam ettiği müddetçe uzlaşmanın olamayacağını göstermektedir.

Kuzey İrlanda'da çözümün aşamalarından alternatif olarak düşünülen Güç bölüşümü (consociationalism)³ ciddi tartışmaları da beraberinde getirerek görüş farklılıkları oluşturmaktadır.

Kuzey İrlanda'daki anlaşmazlıklarda, Protestanların bir bölümü güç bölüşümünü reddetmektedir. Şöyle ki; içinde buldukları durum kendi çıkarlarıdır ve bu ayrıcalıklı durumlarını kaybetmek istememektedirler, radikal Katolik milliyetçilerin bir kısmının güç bölüşüne karşı çıkmalarının temel nedenleri arasında ise İrlanda Cumhuriyeti ile bütünleşme amaçlarına hizmet etmemesidir. McGarry ve O'Leary'e göre, "güç bölüşümü prensipleri etnik grupların haklarını, kimliklerini, özgürlüklerini ve imkânlarını güvenceye altına almak ve zorla asimilasyon olmadan eşitlikten yararlanmayı sağlayacak siyasal ve toplumsal kurumları oluşturmaktadır." (McGarry ve O'Leary:1993: 35-35)

Sonuç olarak, söz edilen bu görüş de bireyin özgürlüğünü vurgulamak yerine, etnik topluluklar üzerine yoğunlaşmakta ve böylece etnik gruplaşmaların devamlılığı ve dolayısıyla etnik sürtüşme olasılığının güncelliğini korumasını bir nevi güvence altına almaktadır. (Gürses: 1998: 260)

Notlar

1. Bugünkü Kuzey İrlanda altı kantondan

oluşmaktadır.

2. Ulster; İrlandalılar tarafından kullanılan bir terimdir. İrlanda devleti tarihte dört bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgelerden olan Ulster kabaca Kuzey İrlanda topraklarını tamamını ve İrlanda Cumhuriyeti'nin üç ilini kapsamaktadır.

3. Etnik olarak bölünmüş toplumlarda idari gücün etnik topluluklar arasında orantılı bir biçimde paylaşıldığı bir siyasal yapılanmadır. Güç bölüşümü sisteminde her etnik grup kültürel otonomiye sahiptir. Kamu gelirleri orantılı olarak bu toplumsal birimler arasında paylaşılır. Toplumsal kesimleri temsil eden siyasi partilerce kurulmuş bir koalisyonca yönetilebilirler. Kamu sektöründe orantı gözetilir. Ayrıca azınlıklar kendileri için önemli olan konularda alınan kararlarda anayasal veto hakkı verilir. (Gürses:1998:260).

Kaynakça

Bal, İ. & Özeren, S.(Eds.). (2010). Dünya-da örneklerle terörle mücadele (7th ed.). Ankara: Usak Yayınları.

Benedikter, T. (2014). Modern özerklik sistemleri, Çeviren: Hülya Türker. Ankara: Nika Yayınevi.

Benedikter, T. (2013). Etnik uyuşmazlığın özyönetimle çözümü, Diyarbakır: Aram Yayınevi.

Blair, T. (2012). Bir yolculuk, Çeviren: Enver Günsel. İstanbul: Pegasus Yayınları.

Çakmak, H. (25 Eylül 2014), Birleşik Krallık dağılmadı, ama!. 21.Yüzyıl, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/ingiltere/2014/09/25/7769/birlesik-krallik-dagilmadi-ama> (Erişim Tarihi: 27 Şubat 2016).

Gürses, E. (1998). Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem, İstanbul: Bağlam Yayınları.

Gürses, E. (1997). Ayrılıkçı Terörün Anatomisi IRA-ETA-PKK, İstanbul, Bağlam

Yayınları.

Hadden, T. (1994). Northern Ireland, Hugh Miall, (ed). Minority Rights in Europe: The Scope for a Transnational Regime, içinde, Royal Institute of International Affairs, Londra.

Hopkins, J.(2002), Devolution in Context: Regional, Federal and Devolved Government in the European Government, Londra.

Jeffery, C., Wincott, D., 'Devolution in the UK: Statehood and Citizenship in Transition, in: PUBLIUS, The Journal of Federalism 2006, in: www.publius.oxfordjournals.org/cgi/content/full/36/1/3 [Erişim Tarihi: 3 Mart 2016].

Kapaklıkaya, İ. (2009). Kürt açılımı Kuzey İrlanda perspektifi. İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları.

Kearney, H. (2015). Britanya adaları tarihi, Çeviren: Ö.U. Hoşafçı. İstanbul: İnkilap Kitabevi.

Loyd, A., Mountains, Q., 'PKK leader offers Turkey an olive branch to end war' (26 Mayıs 2009), The Times, <http://www.thetimes.co.uk/tto/news/world/europe/article2600025.ece> [Erişim Tarihi: 8 Mart 2016].

McGarry, J. ve O'Leary, B. (1993). (ed), Ayrıca bkz., Smootha, S. ve Hanf, T., "The Diverse Modes of Conflict-Regulation in Deeply Divided Societies", içinde, Smith, A.D. (ed.), (1992). Ethnicity and Nationalism, Brill, E.J., Leiden, New York, (s.33-45), [Referans veren kaynak: Gürses, E. (1998). Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem, İstanbul: Bağlam Yayınları. s.260].

Nolan, P. (2012). Northern Ireland Peace Monitoring Report, Belfast: Community Relations Council.

Nolan, P., Bryan, D., Hayward, C.,

Hayward, Radford, K., Shirlow, P., The Flag Dispute: Anatomy of a Protest, Queen Üniversitesi Belfast, Rapor, (Aralık 2014), <https://www.qub.ac.uk/research-centres/isctsj/filestore/Filetoupload,481119,en.pdf> [Erişim Tarihi: 8 Mart 2016].

'Northern Ireland's crisis' (19 Eylül 2015), The Economist, <http://www.economist.com/news/britain/21665069-devolved-government-limbo-pressure-find-solution-rising-under-gun> [Erişim Tarihi 7 Mart 2016].

Özçağatay, L. (1998). Kuzey İrlanda ve IRA, İstanbul, Papirüs Yayınları.

'Police fire plastic bullets in fifth night of Belfast unrest' (8 Ocak 2013), euronews, <http://www.euronews.com/2013/01/08/police-fire-plastic-bullets-in-fifth-night-of-belfast-unrest/> [Erişim Tarihi: 8 Mart 2016].

Roskin, M.G. (2014). Çağdaş Devlet Sistemleri. Çeviren: Bahattin Seçilmişoğlu. (7.Baskı), Ankara: Adres Yayınları.

Şahin, M. (2000). Avrupa Birliği'nin self-determinasyon politikası, Ankara: Nobel Yayın.

'Northern Ireland's political crisis: key questions answered' (10 Eylül 2015), The Guardian, <http://www.theguardian.com/politics/2015/sep/10/northern-irelands-political-crisis-the-key-questions-answered> [Erişim Tarihi: 7 Mart 2016].

Write, J R. (1998). Terrorism: An Introduction (1re ed). CA: Wadsworth Group.

Woodwell, D. (2005). "The "Troubles" of Northern Ireland Civil Conflict in an Economically Well-Developed State" Paul Collier ve Nicholas Sambanis (Ed.), Understanding Civil War, Washington: World Bank Publications.

Eski Kıtanın Yeni Azınlıkları: Euroskeptizm¹ ve Eurabia² Kavramlarıyla Mülteci Krizine Bakmak

Cansu Arısoy*

Napolyon Dönemi'nden beri hiçbir ülkeye savaş ilan etmemiş olan İsviçre, ülkeyi oluşturan 26 kantonu ile dünyanın en iyi işleyen konfederasyonu olarak örnek gösterilir ve İngilizce, Almanca, İtalyanca ve Romans dillerini konuşan tüm vatandaşlarına eşit davranılan ve demokrasi ve insan hakları konusunda diğer ülkelerin izinde olduğu bir ülke iken 29 Kasım 2009'da ülke sınırları içinde minarelere getirdiği yasakla tüm dünyayı şaşkınlık içinde bırakmıştır.

O tarihe kadar ülkedeki Müslüman nüfus tarafında toplum içinde düzensizlik çıkarıldığına dair hiçbir olay kayıtlara geçmemiş olduğundan çok kültürlülüğün güdücü bir faktör olduğu bu politik çağda, minare krizi İsviçre'nin dünya çapındaki imajını ciddi şekilde etkilemiştir. Haber kaynaklarına göre 2009 yılına kadar ülke genelinde sadece dört olan minare sayısı, nüfusu 8 milyon olan İsviçre'de yaşayan yaklaşık 400 bin Müslüman göz önüne alınırsa düşük bir rakam sayılmaktadır. (Switzerland Votes on Muslim Minaret Ban, 2009)

Kendi ülkelerinde ödeyecekleri yüksek vergilerden kaçan zengin göçmenlere de ülke sınırlarını açmasıyla bilinen İsviçre aynı zamanda Birleşmiş Milletler bünyesinde pek çok uluslararası organizasyona ev sahipliği yapmaktadır. Bu nedenle İsviçre'de yaşayan Müslüman azınlığa "içerdeki düşman" muamelesi yapılarak, minarelerin şeriat simgesi olarak adlan-

dırılıp yasaklanması Euroskeptizm ve Euroabia kavramlarının en çarpıcı örneklerinden olagelmıştır.

Avrupa Korkusunda Haklı mı? Yoksa Bu Paranoya mı?

Avrupa kıtası en önemli göç noktalarından biri olarak karakter değiştirmiştir. Öyle ki; Hansen'e göre Doğu Avrupa toplumlari entegrasyon kavramıyla yüzleşmekte olan çok kültürlü ülkeler halinde almaktadır. (2002, s.260) Pettigrew Avrupa'nın göçmenlerinin 7 milyonunu Müslümanların oluşturduğunu, geri kalanının ise Afrika, Karayipler, Uzak Doğu ve Güney Amerika kökenli olduğunu belirtir. (1998, s.78) Bu yeni Avrupalı grupların kabul görerek vatandaşlık almaları ise yıllar sürmektedir.

Entegrasyon ve uyum kavramları her zaman ev sahibi toplumların azınlıklara karşı pozitif bir tutum takınmalarını sağlamamaktadır: "Bu durum pek çok yönden iki tarafı keskin bir kılıçtır." (Dijkstra, Geuijen ve Ruijter A., 2001, s.56) Bu düşünceye göre: "Dayanışma, sosyal kontrol ve hatta grup normlarının üstün kılınması" "iç birlik" tarafından tetiklenmektedir. Aynı zamanda "güçlü iç birlik dışarda kalana karşı düşmanlık yaratabilir. Bu da güçlü bir yabancı düşmanlığı ya da aşırı durumlarda daha kötü sonuçlar doğurabilir." (Dijkstra, vd., 2001)

Bu düşünceye paralel olarak eski kıtanın yeni azınlıkları yerli halktan gelen direnç

*Beykent
ÜniverBeykent
Üniversitesi,
Siyaset Bilimi
ve Uluslararası
İlişkiler Doktora
Öğrencisi

başta olmak üzere pek çok problemle karşılaşmaktadır. Örneğin İsviçre’de en çarpıcı şekilde gözlenen tepki sağ kanat ulusalcı İsviçreli Halkın Partisi (Swiss People’s Party) lideri Walter Wobman’dan gelmiştir. Wobman aynı zamanda minare yasağının da mimaridir.

İstatistiki olarak 1970’ten beri İsviçre’de 400,000’den fazla Müslüman yaşamakta, 200 camii ve 4 minare bulunmaktadır. Makalenin girişinde de belirtildiği üzere İsviçre’de yaşayan Müslüman azınlık tarafından gerçekleştirilen hiçbir şiddet vakası kayıt altına alınmamıştır. İşin aslı bu ülkede İslam hiçbir dönemde pek görünür olmamıştır. Aslında tüm gerginlik “masum bir çocuk karikatürü” gibi görünen bir afişle başlamıştır:

Bir kara koyunun arkasında üç beyaz koyun... Çizim hayvanları gülermiş gibi göstermekteyken fark ediyorsunuz ki üç beyaz koyun aslında İsviçre bayrağının üstünde durmaktadır. Beyazlardan bir tanesi siyah renkte olanı arka bacaklarının kurnaz bir fiskeyle İsviçre bayrağının dışına doğru tekmelemektedir. (Switzerland: Europe’s Heart of Darkness, 2007)

Bu posterin yayınlanmasından sonra minareleri füze şeklinde resmeden ve burka giymiş bir kadını da füzelerin yanına konuşturarak başka bir poster yayınlayan İsviçre’nin imajı azınlıklar açısından oldukça negatif bir hal almıştır.

Bununla birlikte 2015 yılının Kasım ayından itibaren burka giyen kadınların 6500 £ (İsviçre frangı) ceza ödeyecekleri yasanın da İsviçre Parlamentosu tarafından onaylanmasıyla minare yasakları yine gündeme gelmiştir. Minare yasağı 2009 yılında % 57.5’lik bir oy oranıyla kabul edilmişken, Avrupa’da gerçekleşen terör olaylarının da yarattığı panikle burka giymeyi yasaklayan kanun İsviçre’nin İtalyanca konuşulan kantonu tarafından önerilmiş ve ülke çapında onaylan-

mış durumdadır. Böylece “dünyanın en eski bağımsız demokrasilerinden birinin kalbinde yeni ırkçılığın ve yabancı düşmanlığının şeytani sembolü” (Sani, 2013, s.198) olarak kabul edilen bir afişle başlayan bu gerginliğin başlıca hedefi İslamcı köktendinciler olagelmektedir.

Müslüman gruplara karşı İsviçre Parlamentosu’ndan çıkan oylar Avrupa’daki anti-İslamcı eğilimi gösteren örneklerdendir. Ancak demokratik küresel yönetimlerde azınlıklara karşı tolerans en öncelikli gerekliliklerden olup, Weldon’a göre: “Tolerans, özgürlük ve eşitlik gibi değerler, liberal demokratik öğretinin başlıca prensipleridir. Bu öğreti, sakıncalı bulunsa veya hoş gitmese bile siyasi, sosyal ve ekonomik hayata tam katılım için vatandaşlarının haklarını korumayı gerekli görmektedir.” (Weldon, 2006, s.31)

Özellikle 11 Eylül sonrası Avrupalılar arasında tetiklenen Müslüman korkusu üzerine Carr, Avrupa’nın Araplaşma korkusunun altını çizen “Eurabia” (Carr, 2006, s.1) kavramını ortaya koymuştur. Bu kavram Avrupa’nın Eurabia isminde bir İslam kolonisine dönüşeceği korkusuna verilen isimdir. Eurabia Avrupa’nın “lanetli ve çökmekte olan bir kıta” olduğunu düşünen bireylerce oldukça etkili bulunmaktadır. (a.g.e)

Eurabia kavramını literatüre ilk sokan kişinin İsviçre’de yaşayan Mısır doğumlu bir İngiliz vatandaşı olan Giselle Litmann olması da durumu oldukça ilginç bir hale getirmektedir. Litmann’a göre Eurabia, “Avrupalı politikacılar ve Arap dünyası arasında Avrupa’nın İslamlaşması için oluşturulan gizli bir projedir.” (Carr, 2006, s.6) Ancak bu komplo teorisi ne yazık ki Müslümanların kendilerinden tümüyle zıt değerlere sahip olduğunu düşünen Batılı toplumlar arasında Xenophobia olarak adlandırılan yabancı düşmanlığına ve İslamofobiye dönmüştür. Carr’a

göre Littmann “İslam’ın kültürel başarılarına karşı küçümseyici bir tavır takınmakta ve İslam’ı barbar, asalak ve baskıcı bir din” olarak görmektedir. (a.g.e)

Paris’te 129 kişinin ölümüne neden olan katliamdan sonraki günlerde bir grup Avrupalı politikacı, terör olaylarını, çoğunluğu Müslüman olan ülkelerindeki savaştan kaçarak sığınma talebinde bulunan mültecileri daha fazla kabul etmeme konusunda bir fırsat olarak görmektedir. Mültecilere karşı duyulan kuşku ve korku, Paris saldırganlarının Suriye pasaportu taşıdıklarının söylentisi yayılmaya başladığı zaman daha şiddetlenmiştir.

Bu eski kıta, Orta Doğu ve Kuzey Afrika’da savaşın böldüğü ülkelerinden kaçıp Avrupa Birliği’ne sığınmak için gelen mülteci dalgasına karşı sert bir duruş sergilemektedir. Avrupa, mülteci sayısının 2015’in ilk dokuz ayında AB sınır ajansı Frontexin verilerine göre 710,000 olmasıyla çok ciddi bir mülteci krizi ile boğuşmak zorunda kalmıştır. Buna göre AB Bakanları tarafından 2015 yılının Eylül ayında 160,000 mültecinin bir kota sistemi içinde dağıtılması öngörülmüştür. (Victory of Eurosceptic Party, 2015)

Ancak Paris’teki terör saldırıları bu karara da darbe vurmuştur. Avrupa’da süregelen mülteci krizinin 2015’in Kasım ayında Polonya’da gerçekleşen parlamento seçimlerine etkisi büyük olmuştur. Seçimlerden sağ kanat Euroskeptik Hukuk ve Adalet Partisi (Prawo i Sprawiedliwość) galip ayrılmıştır. Paris’teki saldırılardan hemen sonra ise mülteci dalgasını durdurmak için en hızlı tepki gösteren ülke muhafazakâr Polonya olmuştur.

İntihar bombacılarının Paris’i ve tüm dünyayı sarsan eylemlerinin üzerinden henüz 24 saat geçmişken, Polonya’nın Euroskeptik Avrupa İlişkileri Bakanı Konrad Szymanski yaptığı açıklamada; “AB çapında kabul edilmiş olan mülte-

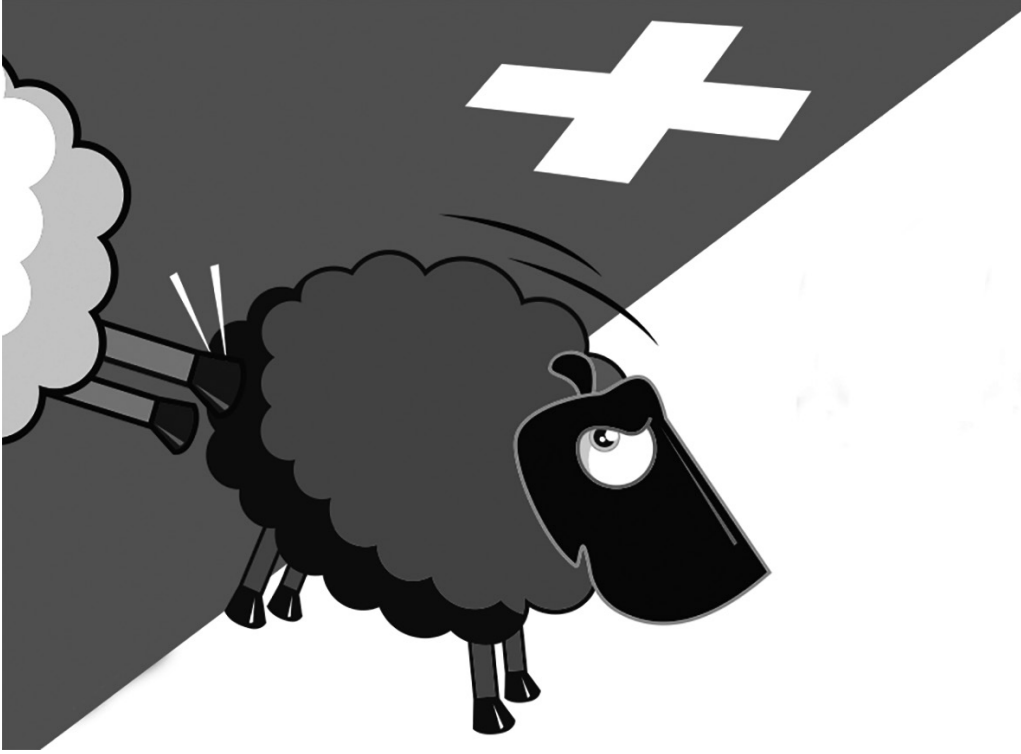
cilerin Avrupa’ya yerleşmesi hakkında konulan kotadan geri çekileceklerini” açıklamıştır. Szymanski devamla; “Paris’teki trajik olayların ardından, mültecilerin Avrupa Birliği ülkelerine yerleştirilmesini öngören AB kararını kabul edecek siyasi olanağın bulunduğunu düşünmüyorum.” demiştir.

Saldırıları Avrupa’nın göçmen krizi politikalarının derin bir revizyona ihtiyacı olduğu anlamına gelmektedir.” (Cowburn , 2015) Buna ek olarak Macaristan Başbakanı Viktor Orban teröristlerin, Avrupa’ya girmek için süregelen kriz ortamını suistimal ettiklerinin altını çizmiştir.

Avrupa’da göçmenlere karşı geliştirilen bu şüpheli durum nedeniyle pek çok kişi yabancı düşmanlığının önünün alınamayacağından korku duymaktadır. Bunun bir nedeni de yabancılara karşı nefret geliştiren bireylerin IŞİD gibi silahlı grupların üyesi olan kişilerle, gerçekten savaşın trajedisinden kaçmış olan mülteciler arasındaki ayrımı yapamamasından kaynaklanmaktadır. “İşkencenin Kaldırılması için Hıristiyan Hareketi” (Action by Christians for the Abolition of Torture) başkanı Eve Shahshahani Avrupa’nın göçmenlerle olan ilişkisini şu sözlerle özetlemiştir: “Bundan sonra Avrupa’da göçmen ve yabancı olmak gitgide daha çok zorlaşacaktır.” (Safdar, 2015)

Günümüzde ırkçı şiddetin ve ayrımcılığın en güçlü hissedildiği biçimlerden biri İslamofobi olagelmektedir. Ancak İslam dinine karşı geliştirilen bu korkunun tanınmaması AB’nin bu kavrama karşı güçsüz ve savunmasız kalmasına neden olmaktadır:

Müslüman kadınların restoranlarda oturamadıkları ve sokaklarda şiddete uğradıkları bir ülke düşünün. Burası Müslüman olduğunu gösteren şekilde sakal bırakan erkeklerin sanki vebalymış gibi bir tavrı görmeden veya hakarete uğra-

madan metroya binemedikleri bir yer. Camilerin her hafta tahrip edildiği, Müslüman mezarlıklarının her ay bozulduğu bir ülke hayal edin. Şimdi bütün bu olayların son yıllarda Avrupa'da gerçekleştiğini düşünün. Fransa'daki The Collective Against Islamophobia (CCIF) 2013 yılında 691 İslam karşıtı hareket kayıt etmiştir (2012 yılına oranla bu rakam %47 daha fazladır), bu olaylarda kadınlar %78 oranıyla baş kurbandır. Birleşik Krallık'ın en büyük polis gücü Metropolitan Police, 2013'te 500 tane İslam karşıtı nefret suçu kayda geçirmiştir. (Cerulus, 2014)

Günümüzde göçmenler, özellikle Müslümanlar, Avrupa toplumları tarafından potansiyel tehdit olarak görülmektedir. İsviçre'deki yasaklar Müslümanların Batı dünyası tarafından yeniden kodlanmasının provoke edici bir örneğidir. Müslümanların ötekileştirilmesi İslam ve Batı dünyasının arasındaki ikiliğe dikkat çekmektedir. Bu ayrımcılığın sonucu olarak ulus-devletlerin sınırlarıyla kesişerek büyüyen bir küresel uçurum açılmaktadır. Aynı zamanda korkunç Türk tarzı fante-

ziler Eurabia kâbusunu daha da büyüten, itici bir İslam imajı ve göçmenlere karşı şiddetli bir düşmanlık hissi yaratmaktadır. Avrupa'daki son terör olaylarıyla daha da büyüyen İslam'ın Avrupa'yı ele geçireceği korkusunun kökleri ilk Müslüman fetihlerinin gerçekleştiği 7. yüzyıla kadar uzanmakta olduğundan yakın gelecekte bu endişenin sona ereceğini bekleyemeyiz.

Eurabia savunucuları ve Euroskeptikler, Müslümanlara ve diğer azınlıklara karşı takındıkları kibirli tavır ile İslam'la birlikte diğer dinlerden gelen göçmenlerin gelenekleriyle Avrupa tarihine yaptıkları katkıları ve Avrupa kültürünü zenginleştirdiklerini de görmezden gelmektedir.

Avrupa'nın Kaybettiği Değerleri: Uluslarüstüçülük ve Çoğulculuk

Suriye'deki savaştan kaçan ve yarısından fazlasını kadın ve çocukların oluşturduğu yaklaşık 500,000 mültecinin başlıca sığınma durakları Türkiye ve Lübnan olmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü'nün (International Organization for Migration) verilerine göre 500,000 sığınmacının

büyük çoğunluğu 2015 yılı itibariyle Avrupa'ya varmış durumdadır. Ancak elbette bu rakamlar ihtiyatlı tahminler olmaktadır zira pek çok mülteci sınırları geçerken kayıt altına alınmamakta ve kaçak olarak ülkelere giriş yapmaktadır. Örneğin Birleşmiş Milletlerin verilerine göre sadece ekim ayında 218,000 mülteci Akdeniz üzerinden Avrupa'ya geçmiştir. Böyle bir dönemde ulusötecilik (transnasjonalizm) kavramı Avrupa'nın entegrasyon politikasını şekillendirmekte büyük önem kazanmaktadır. Bugünün politik dünyasında demokrasi ve çok ulusluluk küresel bir ihtiyaçtır. Rumford'a göre: "Vatandaşlık, haklar ve özgürlük artık ulus-devletin çok ötesinde kavramlardır; bireyler ve gruplar kendi vatanlarında bulamadıkları uluslararası haklar, özgürlükler ve yasal yollar ile iletişim kurmayı gittikçe daha kolay bulmaktadır." (Rumford, 2003, s.338)

Avrupa Birliği üyesi olmamasına rağmen birlikle demokrasi, eşitlik ve dayanışma gibi aynı değerleri taşıyan İsviçre, liberal kanadının kabul edip etmemesi fark etmeden uygulamaya koymuş olduğu Müslüman azınlıkları hedef alan yasaklarla en sakin görünen demokrasilerin altında bile yabancılara karşı derin bir şüphe yattığının; dolayısıyla Euroskeptizmin en çarpıcı örneklerinden olagelmıştır. Bu sorunu çözümlenebilecek yol ise kolay olmamakla beraber tüm vatandaşlar için eşit ve açık diyalogdan geçmektedir. Böylece azınlıkların kimlikleri, uluslararası yönetimi benimsemiş olan çok kültürlü Avrupa refah devletlerine ait küresel toplumların üyeleri olarak güçlenecektir.

21. yüzyılın siyaset yapma biçimi kültürel değerler konusunda hassas ve farklılıklara saygılı bir yönetim şeklini benimsemek üzerine kurulmuştur. Sonuç olarak bu kapsamda İsviçre, Fransa ve Polonya gibi ülkelerin göçmenlere uyguladığı sert politikalar bu değerleri benimseyen bireyler tarafından şaşkınlıkla ve tepkiyle

karşılanmaktadır.

Yaşadığımız dünyada çoğulculuk, tolerans, demokrasi, vatandaşlık, bölgecilik, çok kültürlülük gibi kavramların önemi her ne kadar artıyor olsa da bu kavramlar, sivil toplum için problematik kalmaya devam etmektedir. Buna paralel olarak Avrupa'da azınlıklara karşı çarpıcı bir şekilde ön yargı, etnik ve dinsel ayrımcılık göze çarpmaktadır. Avrupa devletlerinin göçmenlere gösterdiği tepkilerin özellikle psiko-sosyal metotlar kullanarak derinlemesine analiz edilmesi gereklidir. Çünkü bu tip yabancı düşmanlığı içeren tepkiler refah toplumlarında gruplar arası çatışmayı tetikleyen ve ciddi sosyo-politik problemlerin varlığına işaret eden tavrılardır.

Uluslararası politikalar ve çoğulculuğun şekil verdiği AB sivil toplumunda, AB'nin kalbine yerleşmiş İsviçre, Fransa ve Polonya'nın Eurabia korkusu ile göçmenlere karşı takındıkları tavır, küresel arenada yabancı düşmanlığını tetiklemektedir. Çoğulculuğun durgun ve cansız Avrupa popülasyonuna dinamizm getireceği bir gerçektir.

Ancak görünen odur ki artan terör olaylarıyla birlikte Avrupa topraklarına akan mülteci dalgası gitgide daha güçlü bir hoşnutsuzluk yaratacak ve eski kıtanın söz konusu ülkeleri sınırlarını yeni azınlıklara kapatarak; dağlarla çevrili yıpranmış ve yaşlı ülkeler olarak var olmaya devam edecektir.

Kaynakça

Carr, M. (2006): 'You Are Now Entering Eurabia', Race and Class. Cilt: 48, sayı: 1, s:1

Cerulus, L. (2014) It's time to take action against Islamophobia in Europe <http://www.euractiv.com/sections/languages-culture/its-time-take-action-against-islamophobia-europe-308389> Erişim tarihi: 19 Ocak 2016

Cowburn, A. (2015) Poland says it cannot accept migrants under EU quotas, following attacks in Paris
<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/poland-plans-to-backtrack-on-migrant-commitment-following-attacks-in-paris-a6734521.html>
Erişim tarihi: 19 Ocak 2016

Dijkstra, S. Geuijen, K. Ruijter A. (2001): 'Multiculturalism and Social Integration in Europe' in *International Political Science Review* (2001), Vol 22, No. 1, p.56.

Hansen, R. (2002): 'Globalization, Embedded Realism, and Path Dependence: The Other Immigrants to Europe' in *Comparative Political Studies*. Vol. 35 No. 3, April, p. 260.

Switzerland Votes on Muslim Minaret Ban (2009)
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/8384835.stm>
Erişim tarihi: 19 Ocak 2016

Pettigrew, F. T. (1998) 'Reactions Toward the New Minorities of Western Europe', *Annu. Rev. Sociol.* Cilt: 24, p.78.

Rumford, C. (2003): 'Resisting Globalization?: Turkey-EU Relations and Human and Political Rights in the Context of Cosmopolitan Democratization', *International Sociology*. Cilt: 18, sayı: 2, s: 388.

Safdar, A. (2015) Europe anti-refugee rhetoric swells after Paris attacks
<http://www.aljazeera.com/>

[news/2015/11/europe-anti-refugee-rhetoric-paris-attacks-151116205423294.html](http://www.aljazeera.com/news/2015/11/europe-anti-refugee-rhetoric-paris-attacks-151116205423294.html)
Erişim tarihi: 19 Ocak 2015

Sani, S. (2013) *Hatred for Black People*. Xlibris LLC.

Switzerland: Europe's heart of darkness? (2007)
<http://www.belfasttelegraph.co.uk/news/world-news/switzerland-europes-heart-of-darkness-28062699.html>
Erişim tarihi: 19 Ocak 2016

Victory of Eurosceptic Party in Polish Elections Linked to Refugee Crisis (2015)
<http://sputniknews.com/analysis/20151027/1029194484/poland-eurosceptic-elections-refugee.html>
Erişim tarihi: 19 Ocak 2015

Weldon, A. S. (2006): 'The Institutional Context of Tolerance for Ethnic Minorities: A Comparative Multilevel Analysis of Western Europe', *American Journal of Political Science*, Cilt: 50, sayı: 2, Nisan 2006, s. 331.

Notlar

1. Avrupa Birliği ve Avrupa entegrasyonuna karşı duyulan şüphe
2. Avrupa'nın İslam kolonisi olacağı anlamına gelen siyasi neolojizm

Avrupa Birliği Vatandaşlığı

Berkant Yekeler*

Avrupa Birliği, klasik devlet ve uluslararası örgüt kavramlarından önemli farklılıklar göstermekte ve farklı bir yapıyı ifade etmektedir. Bir başka deyişle; Avrupa Birliği, hukuksal olarak üye devletler ve bireyler açısından hak ve yükümlülükler doğuran, doğrudan etki gücüne sahip ve ulusal anayasaların da üstünde yer alan düzenlemeler kabul etme kapasitesine sahiptir (Saylan, 2007:14). Bu istisnai durumun altının çizilmesi için seçilen “uluslarüstülük” teriminin ise uluslararası ilişkilere Avrupa Topluluklarının kurulmasıyla getirilen bir yenilik olduğu ileri sürülebilir. Zira Birliğin temelini oluşturan Avrupa Topluluklarının çıkış noktası da, her alanda güç birliği oluşturacak bir örgütsel yapıyı oluşturmak ve bu yapıyı klasik uluslararası örgütlenmelerden farklı kılarak tek bir birlik olma hedefi doğrultusunda önemli yetkilerle donatmaktır.

Avrupa Birliği'nin bünyesinde taşıdığı uluslarüstü nitelik, Birlik hukukunu da doğrudan etkilemiştir. Öyle ki, Birlik hukuku ile ulusal hukuk kurallarının çatışması halinde birlik normlarına öncelik tanınması olarak belirtilebilecek AT hukukunun önceliği ilkesi temel bir prensip olarak kabul edilmiş ve bu durum uluslarüstü yapının doğal bir sonucu biçiminde değerlendirilmiştir.

Entegrasyon Sürecinde Birlik Vatandaşlığı Kavramının Gelişimi ve Hukuki Temelleri

Birlik vatandaşlığı kavramının gelişimi

sırasında birçok hukuki ve siyasi süreç yaşanmıştır. Bunlardan bazılarının, temel düzenleme ve önemli noktalara işaret etmeleri nedeniyle diğerlerinden daha farklı bir yerde oldukları söylenebilir. Shengen, Maastricht ve Amsterdam Antlaşmaları; Paris, Kopenhag, Luxemburg ve Fontainebleau Zirveleri; Pinelli, Martin, Veil Grubu ve Bindi-Imbeni Raporları; Adonnino Komitesi, Avrupa Tek Senedi, Çalışanların Temel Haklarına Dair Topluluk Sosyal Şartı ve Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı buna örnek olarak gösterilebilir. Maastricht Antlaşması'ndan önce vatandaşlık statüsü kurucu Antlaşmalarda yer almamakla birlikte, bu statünün alt yapısını oluşturan birtakım hükümler öngörülmüştür. Bunların en tipik örneği, AT Antlaşması'nda yer alan tâbiyete bağlı ayrımcılığın yasaklanmasına ilişkin 6. madde (yeni numaralandırmadan sonra 12. madde) ve iç pazarda serbest dolaşımın sağlanmasına yönelik 7A (yeni numaralandırmadan sonra 14 üncü) maddesidir. (Saylan:23)

Başlangıçta bireyleri, üye devlet yurttaşları olmalarından daha ziyade, ekonomik özgürlükler açısından ele alan yaklaşım, adeta topluluk üyesi devletlerin vatandaşlarıyla ilgili olarak hukuki bir ara kategori yaratmıştır. Bu ara hukuki kategori üye devletin kendi vatandaşlarına nazaran daha sınırlı haklara sahipken, yabancılara nazaran daha iyi bir konuma sahip bulunmaktaydı. Dolayısıyla, bir üye devlette ikamet eden diğer

*Beykent Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Doktora Programı/
Bursa Barosu Avukatı

üye devletlerin vatandaşları, bir üçüncü ülke vatandaşı gibi muamele görmemekteydi. Vatandaşlık konusunda oldukça kısmi (Tezcan,2002:20) nitelik taşıyan bu yaklaşımın sağladığı en önemli katkı; bireylere, serbest dolaşıma ve vatandaşlık ile cinsiyet temelinde ayırım görmemeye dair haklar tanınması ve bu hakların üye devlet vatandaşı olan serbest çalışanlara ve işçilere uygulanmasıdır.

Bireyleri yalnızca ekonomik yaşama olan katkıları ile ele alan uygulamalar, ATAD'ın kararları ile açıklığa kavuşturulduğu günden itibaren, birlik düzeyinde geleneksel vatandaşlık haklarının benzeri haklar bulunması açısından bir esas teşkil etmiştir. ATAD, en basından beri Roma Antlaşması'nın, göçmen olsun veya olmasın, farklı ülkelerdeki bireylere ortak haklar tanıdığını kabul etmiştir. Kendi ülkeleri dâhil, tüm üye ülkelerin topluluk hukukuna uymalarını beklemenin, bu bireylerin hakkı olduğu ATAD tarafından vurgulanmış ve bu ilke ilk kez Vand Gend en Loos davasında gündeme getirilmiştir. (Meehan, 1997:24)

Üye devlet temsilcilerinin 1960'ların sonlarına doğru Avrupa'da siyasal bir birlik kurulması amacıyla çalışma yapmaya karar vermelerini takiben, "Vatandaşlar Avrupası" şekillenmeye başlamıştır. 1950'den 1960'ların sonuna kadar olan dönemde Avrupa devletlerini etkileyen bölgesel ve dünya ölçekli olayların² sosyal, politik ve ekonomik niteliklerinin, dönemin AET'sini, dışarıdan gelecek olumsuzluklara karşı kendisini daha güçlü kılabilecek makro düzeyde kolektif planlama uygulayabileceği üst düzey bir uyum kurmak yönünde harekete geçirmiş olduğu söylenebilir. Oysa aynı hedef, Avrupa'nın bütünleşmesi projesinin başlarında, Jean Monnet tarafından "Biz devletler arasında koalisyon değil, insanlar arasında birlik kuruyoruz." denilmek suretiyle ifade edilmiştir. (Okman, 2005:70)

Bütünleşme projesinin teknik ve ekonomik açılardan başarılı olduğu söylenebilirse de, bu sürecin, özellikle siyasal ve kültürel bakımdan önemli noksanlık ve uyumsuzluklar içerdiği de itiraf edilmelidir. Başlangıçta halklar arasındaki bütünleşmeyle oluşması hedeflenen birliğin, kendi sürecini kültürel ve politik katılım bakımından Avrupalılardan kopuk olarak yaşadığı söylenebilir. Sürecin kopuklukla malul olmasının temelinde, sürecin temelleri belirlenip uygulama şekli biçimlendirilirken, Avrupalıların görüşlerinden ziyade, bölgesel ve küresel plandaki siyasal ve ekonomik gereklilik, varsayım ve stratejik yaklaşımlara öncelik verilmiş olmasının etkin olduğu düşünülebilir. 1970'lere gelindiğinde, salt teknik düzenlemelerin siyasal, kültürel ve sosyal alanda hedeflenen uyumlu ve sağlam bir bütünleşme için yetersiz ve ruhsuz kaldığı görülmüştür (Fontanie,2005:70)

Maastricht Antlaşması

01 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması'nda, Avrupa vatandaşlığı kavramı son derece açık bir şekilde düzenlenmiştir. (Treaty on European Union, O.J. , C 191, 29.07.1992 (Consolidated version: C 224, 31.08.1992)³ Antlaşmada, Avrupa Birliği'nin hedefleri arasında "Bir birlik vatandaşlığı kurmak suretiyle üye devlet vatandaşlarının hak ve menfaatlerinin korunmasını arttırmak" ifadesi yer almıştır. Jean Claude Gaudron'un da söylediği gibi, "Bu hüküm, topluluk hukukunda kabul edilen kavramların, özellikle de üye devletlerden birinin vatandaşı olma kavramının çok ötesine giden ve Maastricht Antlaşması ile getirilen temel yeniliklerden birisidir." (Roche:8)

Üye devletlerin vatandaşları birlik vatandaşları olarak kabul edilmiş ve birlik vatandaşlarının, Maastricht Antlaşması'nın İkinci Bölüm 8-8e maddelerinde belirtilen haklardan yararlanmaları öngörül-

müştür (Kosłowski:388). Birlik vatandaşı olabilmenin ön koşulu, üyeden birinin vatandaşı olmak olduğundan, sonuçta kimin birlik vatandaşı olup olamayacağını belirleyen ulusal devletin vatandaşlık kanunları olmaktadır. Birlik vatandaşlığının bu şekilde sadece üye ülkelerle sınırlı kalmasından dolayı, verilen haklar da yalnızca üye ülke vatandaşlarına yöneliktir. Dolayısıyla, fiili durumları her ne olursa olsun, üye ülkelerde ikamet eden üçüncü ülke vatandaşları birlik vatandaşlığı haklarından yararlanamamaktadır. Ancak, ATAD'a ve Kamu Denetçisine başvuru gibi hakların yanı sıra, Tek Pazar'ın ortaya koyduğu birtakım ekonomik haklardan üçüncü ülke vatandaşlarının da yararlanabilmesi mümkündür. (Erdemir:163)

Avrupa Topluluğunu; Maastricht Antlaşması'na götüren üç önemli nedenden ilkinin, özellikle 1980'lerin ortalarında ileriye sürülen topluluğun kurumsal ve siyasal bakımdan yeniden canlandırılmasına yönelik girişimler olduğu. İkincisinin; topluluk ekonomisi ve "Tek Pazar"ın etkileri hakkında 1980'lerde ortaya çıkan ve gelişen düşünceler olduğu. Üçüncünün ise, üye devlet vatandaşlarının gelinen aşamadan memnun olmayıp daha başarılı sonuçlar verecek bir bütünleşmeden yana bir tavır koymaları olduğu söylenebilir. (Saylan:40)

Maastricht Antlaşması ile birlik vatandaşlığı topluluk hukukunun bir bileşeni haline gelmiştir. Birlik vatandaşlığına ilişkin olarak Maastricht Antlaşması'nın "Ortak Hükümler" bölümünün A maddesinde, kararların vatandaşlara mümkün olan en yakın şekilde alındığı, Avrupa halkları arasında kesintisiz ve daha sıkı bir birlik yaratan süreçte yeni bir aşamayı oluşturduğu belirtilmiştir. Avrupa Birliği'nin hedeflerinin sıralandığı B maddesinde ise, "Bir Birlik vatandaşlığı kurmak suretiyle üye devlet vatandaşlarının hak ve menfaatlerinin korunmasını artırmak" ifadesine yer verilmiştir. (Saylan:41)

Bu düzenlemenin, topluluk hukukunda kabul edilen kavramların, özellikle de antlaşmaların işlevsel kapsamına giren, topluluk vatandaşı kavramından daha öteye giden ve Maastricht Antlaşması'nın getirdiği yeniliklerden birisi olduğu söylenebilir. Ayrıca birlik vatandaşlığının siyasal ve hukuksal yönlerinin birbiriyle sıkı sıkıya bağlı olduğu unutulmamalıdır. (Köktaş:17)

Yeni kavramın en önemli sonucunun, federal devlet ile uluslararası örgüt arasında bir ara siyasi topluluğun kurulmasına katkıda bulunması olduğu düşünülebilir. Birlik vatandaşlığının tanınması, Avrupa siyasal federalizminin bir ilerlemesini yansıtmakla beraber, bu ilerleme sadece uzun vadedeki diğer gelişmelere yol açabilecek bir aşama veya ana kat olarak da nitelendirilebilir. (Tezcan:24)

Maastricht Antlaşması'nın birlik vatandaşlığını doğrudan düzenleyen hükümlerinin, topluluğu sadece ekonomik bir yapı olmaktan çıkartıp, ona siyasi bir boyut katmış olduğu söylenebilir. Avrupa Ekonomik Topluluğu adının Avrupa Topluluğu olarak değiştirilmesinde de, kazanılan bu yeni boyutun etkisi olduğu düşünülebilir. Maastricht Antlaşması, ilk kez kimlik duygusunu birlik ile tevsik etmek amacıyla, daha önce toplulukta var olmamış bir biçimde, üye devlet vatandaşları ile Avrupa Birliği arasında doğrudan bir siyasi bağ kurmuştur. Maastricht Antlaşması'nın 8. maddesinin 2. paragrafında birlik vatandaşlarının AT Antlaşmasıyla belirlenen hak ve ödevlere sahip olduklarının belirtilmesi, topluluk hukuk düzeninin üye devletler ve topluluk kurumlarıyla sınırlı olmayıp, bireyleri de kapsadığını anayasal düzeyde hükme bağlamış olması bakımından önemlidir. (Saylan:43)

Antlaşmanın 8A, 8B, 8C, 8D ve 8E maddelerinde Avrupa vatandaşının sahip

olacağı haklar sayma yoluyla belirtmiştir. Buna göre, birlik vatandaşlığı kişilere, Üye devletler arasında serbestçe dolaşma ve bir başka üye ülkeye yerleşme hakkı (8A maddesi) bir başka üye ülkede yaşayan kişilere yerel seçimlerde ve Avrupa Parlamentosu seçimlerinde ev sahibi ülke vatandaşlarıyla aynı koşullarda aday olma ve oy kullanma hakkı (8B maddesi), Birlik vatandaşı olan bir kişinin yaşadığı üçüncü bir ülkede kendi ülkesinin diplomatik temsili yoksa o ülkede temsil edilen herhangi bir üye ülkenin diplomatik korumasından o ülke vatandaşlarıyla aynı şekilde yararlanma hakkı (8C maddesi) ve toplulukla ilgili konularda ve gerçek ve tüzel kişilerin doğrudan etkilendiği durumlarda Avrupa Parlamentosu'na ve kamu denetçisine başvuru hakkı (8D maddesi) tanınmıştır. Düzenlenen bu hakların bir kısmı daha önceden mevcut olan haklar, bir kısmı ise ilk kez antlaşma ile tanınan haklardır. Serbest dolaşım ve yerleşim hakkı ile Avrupa Parlamentosuna dilekçe verme hakkı daha önceden var olan haklardandır. Avrupa Parlamentosu seçimlerinde ve yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı, kamu denetçisine başvurma hakkı ve bütün üye devletlerin diplomatik makamlarının sağladığı korumadan yararlanma hakları ise, Maastricht Antlaşması ile getirilen yeni haklar grubunda yer almaktadır. (Tezcan:27)

Maastricht Antlaşması'nın ikinci bölümünün doğası gereği devingen bir nitelik taşıdığı söylenebilir. Bu nitelik, Antlaşmanın 8/e maddesinde açıkça dile getirilmiş bulunmaktadır (Weatherill,1999:15). Buna göre, komisyonun her üç yılda bir Avrupa Parlamentosu, Konsey ile Ekonomik ve Sosyal Komiteye bu bölüm hükümlerinin uygulanması hakkında, Birliğin gelişimini de dikkate alacak şekilde bir rapor sunması öngörülmektedir. Bu raporun verilmesiyle Konsey, Antlaşmanın diğer hükümlerine hâle gelmeksizin, Komisyonun önerisi üzerine ve Avrupa Parlamentosu'na danıştıktan sonra, bu

bölümde yer alan hakları tamamlayıcı nitelikte olan ve üye devletlere kendi anayasal kurallarına uygun olarak kabul etmelerini tavsiye edeceği düzenlemeleri kararlaştırabilecektir. Böylelikle, Avrupa vatandaşlığı kavramının içeriğinin genişletilmesi için yapılacak yeni düzenlemelerin yolu açık bırakılmışken, atılacak tüm yeni adımlardan birlik kurumlarının haberdar olması da sağlanmak istenmiştir. (Wiener:271)

Maastricht Antlaşması Sonrasındaki Gelişmeler

Avrupa halkları arasında daha sıkı ve etkin bir birlik oluşturmanın aracı olarak öngörülen Avrupa vatandaşlığı kavramının içeriği, Maastricht Antlaşması sonrasında da geliştirilmeye çalışılarak bu kavram, birliğin demokrasi eksikliği olarak eleştirilen kimi unsurlarının yenilenmesi için önemli bir adım olarak ele alınmıştır. (Saylan:45)

Maastricht Antlaşmasının 1 Ocak 1993 tarihinde yürürlüğe girmesi öngörülmekteyken, AB'ne üye olmak konusunda Haziran 1992'de Danimarka'da gerçekleştirilen referandumda 'ret' kararı çıkmıştır. Bu sonucun neden olduğu sorunun birlik vatandaşlığını ilgilendiren boyutuyla alakalı olarak Edinburg Zirvesinde kabul edilen bir kararda, birlik vatandaşlığı ile getirilmek istenen düzenlemelerde, üye devletlerin halklarına sahip oldukları vatandaşlık haklarına ilave hakların ve korumanın tanınmasının amaçlandığı belirtilmiştir. Ulusal vatandaşlık kavramını kaldırmadan sadece onu tamamlayan bir yapının öngörüldüğü ve kimlerin vatandaş olarak kabul edileceği sorusunun her bir üye devletin kendi hukuk kuralları çerçevesinde karşılık bulacağına altı çizilmiştir.⁴

Edinburgh Zirvesi'nde kabul edilen kararı takiben Danimarka tarafından bir bildirge yayımlanmıştır. Bildirgede, AB tarafından öngörülen vatandaşlık kav-

ramının vatandaşlığın her üye devletin kendi hukuk kuralları uyarınca belirleneceğine dair hiçbir düzenlemenin antlaşma metninde yer almamasının, Danimarka yasalarında yer almayan hiç bir hak, yükümlülük veya ayrıcalığın bir başka üye devlet vatandaşına tanınamayacağı, başka üye devlet vatandaşına bu şekilde Danimarka vatandaşlığı kazandırılmayacağı ileri sürülmüştür. Zirve kararının, üye devlet vatandaşlarının antlaşmada öngörülen yerel seçimlerde oy kullanma hakkına zaten sahip oldukları ileri sürülerek Danimarka Anayasası ve hukuk düzeni ile bağdaşmadığı belirtilmiştir. (Cıngı,1999:106)

Buna karşın Rosamaria Bindi tarafından hazırlanan raporda ise, birliğin isleyişinin demokratikleşmesinin uzun bir süreçte ihtiyaç duyduğu belirtilmek suretiyle, Avrupa vatandaşlığının, birliğin demokratik yapısında önemli bir basamak olduğu yolundaki yaygın inanç bir kez daha dile getirilmiştir. (Bindi,1991:106) Renzo Imbeni tarafından hazırlanan raporda (Imbeni, 1996:17) ise birlik vatandaşlığının ulusal vatandaşlık esas alınarak tanımlanamayacağı belirtilerek, tarihsel ve siyasal iki karakteristik özelliği üzerinde durulmuştur. Din, dil ve gelenekleri içeren tarihsel özelliğin artık uygulanmayacağı, kurumsal ve küresel değişimlerin devlet-birey ilişkilerini de etkilediği ifade edilerek, Maastricht Antlaşması'nın, topluluk sistemine dâhil üye devlet vatandaşlarının aktif rollerinin geliştirilmesini sağlayabilecek önemli bir basamak olduğu belirtilmiştir. (Cıngı:106)

Veil Grubu Raporu'nda ise AB üyesi devletlerde dolaşım, ikamet, işe girme, sosyal statü, kültürel ve topluluk hukuku kaynaklı hakların korunması gibi konularda Avrupa Birliği vatandaşlarının sorunları mercek altına alınmıştır. Topluluk bazında bireylerin serbest dolaşımıyla ilgili yasal düzenlemenin, birkaç istisnai nokta dışında gereksinimlere cevap ver-

diği ve karşılaşılan sorunların bu yasal düzenleme herhangi bir değişiklik yapılmasına gerek olmaksızın çözülebileceği belirtilmiştir. Asıl önemli olanın üye devletler arasında işbirliğinin geliştirilmesi olduğu vurgulanmış ve bireylerin serbest dolaşımının önündeki engellerin kaldırılması konusunda bazı tavsiyelere yer verilmiştir. (Veil,1997:3)

Amsterdam Antlaşması ise 02 Ekim 1997 tarihinde imzalanmış ve 01 Mayıs 1999'da yürürlüğe girmiştir.⁵ Temelde anlaşmaların sadeleştirilmesi ve yeniden numaralandırılması amacını taşıyan Amsterdam Antlaşması ile 8-8e olan birlik vatandaşlığına ilişkin hükümlerin madde numaraları 17-22 olarak değiştirilmiştir. Ayrıca 17. maddeye (eski 8. madde), "Birlik vatandaşlığının üye devlet vatandaşlığının yerini almayıp onu tamamladığına" ilişkin bir cümle eklenmek suretiyle, üye devlet vatandaşlığı ile birlik vatandaşlığı arasındaki ilişkiye açıklık kazandırmıştır. Birlik vatandaşlığının üye devlet vatandaşlığını ikame etmeyip onu tamamladığı kaydedilmek suretiyle, birlik vatandaşlığı ile üye devlet vatandaşlığı arasındaki ilişki netleştirilmiştir.

Amsterdam Antlaşması ile getirilen bir diğer yeniliğin de, 21. maddenin (eski 8d maddesinin) sonuna eklenen fıkra ile birlik vatandaşlarına, 7.maddede belirtilen birlik vatandaşlığı kavramı, tüm üye devletlerce tanınarak garanti altına alınmış temel haklara dayalı bir yapıyı içermektedir. İnsan haklarına saygının özel bir yere sahip olduğu bu yapı, Avrupa halkları tarafından benimsenen ortak değerler üzerine tesis edilmiştir (Meehan,1994:14). Birlik, hiçbir zaman temel hak ve özgürlükleri göz ardı etmemiştir (Arsava,2003:12). Temel Haklar Şartı, birlik vatandaşlarının siyasi, medeni, ekonomik ve sosyal haklarını tek bir metinde bir araya getirmesiyle hakların bölünmezliği prensibini gerçekleştirmiştir. Temin edilecek haklar, birlik yurttaşları

için kabul edilen haklar⁶ istisna olmak üzere, vatandaşlık ayrımı yapılmaksızın tüm bireyler için geçerli olacaktır (Arsava:12). Bu şart, vatandaş olup olmadığına bakılmaksızın birlik sınırları içindeki tüm bireyleri kapsayan hak ve özgürlükleri içermektedir (Öztan,2005:94). Başlangıç ve yedi bölümden oluşan AB Temel Haklar Şartında, “Onur, Özgürlükler, Eşitlik, Dayanışma, Adalet ve Genel Hükümler” başlığını taşıyan bölümlerde düzenlenen temel hak ve özgürlükler, vatandaşlık bağı aranmaksızın birlik içerisinde bulunan tüm bireylere tanınmıştır. (Charter Of Fundamental Rights Of The European Union, O. J., C 364/1, 18.12.2000, http://www.europarl.eu.int/charter/pdf/text_en.pdf, (Erişim Tarihi: 09.12.2012))

AB Temel Haklar Şartı'nın “ONUR” başlıklı ilk bölümünde; insanlık onuru, yaşam hakkı, kişi dokunulmazlığı, işkence ve insanlık dışı muamele ve ceza yasağı, kölelik ve zorla çalıştırma yasağı düzenlenmiştir.

“ÖZGÜRLÜKLER” başlıklı ikinci bölümünde; özgürlük ve güvenlik hakkı, özel yaşama ve aile hayatına saygı, kişisel verilerin korunması, evlenme ve aile kurma hakkı, düşünce-din-vicdan özgürlüğü hakkı düzenlenmiştir. Yine aynı başlıkta

devamla; ifade ve bilgi edinme, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü, sanat ve bilim özgürlüğü, eğitim, meslek seçme ve çalışma hakları, ticari faaliyette bulunma, mülk edinme, sığınma, geri gönderme, sınır dışı veya iade hallerinde koruma hakları düzenlenmiştir.

“EŞİTLİK” başlıklı üçüncü bölümünde; kanun önünde eşitlik, ayrımcılık yasağı, kültürel, dinsel ve dilsel çeşitlilik, kadın-erkek eşitliği, çocuk hakları, yaşlı hakları ve engellilerin toplumla bütünleştirilmesi düzenlenmiştir.

“DAYANIŞMA” başlıklı dördüncü bölümünde; çalışanların işletme içinde bilgi edinme ve danışma hakkı, toplu görüşme ve eylem hakkı, yerleştirme hizmetlerinden yararlanma hakkı, haksız işten çıkarmaya karşı koruma, eşit ve adil çalışma koşulları, çocuk işçi çalıştırmanın yasaklanması hakkı düzenlenmiştir. Aynı başlıkta devamla; çalışan gençlerin korunması, aile ve yaşamı, sosyal güvenlik ve sosyal yardım, sağlığın korunması, ekonomik hizmetlerden yararlanma, çevre ve tüketicinin korunması hakları düzenlenmiştir.

“VATANDAŞLIK HAKLARI” başlıklı beşinci bölümünde; Avrupa Parlamentosu ve yerel yönetimle ilgili seçme ve seçil-

me, iyi yönetim, topluluk belgelerine erişim, Kamu Denetçisine başvuru, Avrupa Parlamentosu'na dilekçe verme, serbest dolaşım-yerleşim ve diplomatik korumadan yararlanma hakları düzenlenmiştir.

“ADALET” başlıklı altıncı bölümünde; hukuki yollara başvurma ve adil yargılanma hakkı, masumiyet ilkesi ve savunma hakkı, cezaların yasallığı ve orantılı olması ilkesi ve aynı suçtan iki kere yargılanmama ve cezalandırılmama düzenlenmiştir.

Şartın “GENEL HÜKÜMLER” başlıklı son bölümünde ise şartın ve teminat altına alınan hakların kapsamı, koruma düzeyi ve istismar edilmesi yasağı öngörülmüştür. (Charter Of Fundamental Rights Of The European Union, O.J., C. 364/1, 18.12.2000, http://www.europarl.eu.int/charter/pdf/text_en.pdf, Erişim Tarihi: 09.12.2012)

AB Temel Haklar Şartı'nın, hangi hakların birlik tarafından korumaya değer görülmesine açıklık getirdiği ve temel hakların anlam ve kapsamını, bireylerin hak ve yükümlülüklerini belirleyerek bunların ortak hukuk düzenince kabul görme şansını yükselttiği söylenebilir. (Arsava:5)

Birlik Vatandaşlığı ile Klasik Vatandaşlık Arasındaki Farklar

Küreselleşmeyle beraber uluslararası kurumlar tarafından formüle edilen ve denetlenen bir dizi evrensel kural ve kavram geliştirilmiştir. Yeni küresel düzende, ulus-devletlerin uyrukları üzerindeki hâkimiyetlerini yitirmeleri kaçınılmaz hale gelmiştir. (Erdemir:148) Bu gelişmeler sonucunda bireylerin hak ve hak talepleri uluslararası kural ve uygulamalara dayanmaya başladığından, uluslararası kurum ve normların ulusal yasalar üzerindeki etkisi artmakta ve kimliğin meşru temeli de uluslararası topluluğa doğru kaymaktadır. Bu durum, ulus devleti, bireysel hakların kazanımı için bir kay-

nak olmaktan çıkartmıştır. Buna paralel olarak, demokratik karar alma süreçleri de, ulus devletten, uluslarüstü topluluğa doğru değişiklik göstermektedir. Bu sırada, vatandaşlar ile devlet arasındaki bağın kopmasıyla, haklar ve ödevler sadece vatandaşlar için değil, dışarıdan gelen yabancılar için de geçerli olmaya başlamıştır. Artık birey için doğduğu değil, ikamet ettiği yerdeki hak ve sorumluluklar belirleyici olmaktadır ki, bunun sonucunda klasik vatandaşlık kavramından farklı olarak tüm vatandaşlar için eşit haklardan değil, değişik statülerden söz edilmeye başlanmıştır. (Erdemir:152)

Avrupa Birliği vatandaşlığının, ulusal hukuklar veya uluslararası hukuk anlamında bir vatandaşlık olduğu söylenemez. Birlik vatandaşı olmak, bir üye devletin vatandaşlığına bağlı olarak oluşmakta ve onunla birleşmektedir. Birlik vatandaşı olmak, üye devlet vatandaşlığından bağımsız olarak, tüm üye devlet vatandaşlarını Birliğin sınırları içerisinde, 'yabancı' karşılığı olarak 'yerli' yapmaktadır. Bu durumda, Birlik vatandaşlığının bir 'statü' niteliği taşıdığı söylenebilir. Her üye ülkenin kendine özgü olabilen klasik vatandaşlık kanunlarından hareketle bütün üye devletler açısından aynı statüyü ifade eden Birlik vatandaşlığına ulaşılabilmesi mümkündür. Bir başka Birlik üyesi devlet nezdinde olsaydı kazanamayacağı ulusal vatandaşlık hakkını sırf kendi ülkesindeki ulusal kanunların buna izin veriyor olması nedeniyle kazanabilmiş bir bireyin, bu sayede Birlik vatandaşlığını da kazanabiliyor olması, Birlik vatandaşlığının klasik vatandaşlıktan ayrıldığı bir nokta olarak görülebilir. (Nomer,1989:20) Klasik vatandaşlık terimi, 'fiili' ve 'hukuki' olmak üzere iki kavramı içermektedir. Fiili anlamda vatandaşlık kişinin ırk, dil, din, tarih, kültür birliğine sahip bir topluma dâhil edilebilmiş olmasıyken, devletin egemen olduğu toprak sınırları içinde kalan kişilerin siyasal iktidarla bağlantısının gerçekleştirilmesi hukuki anlamda

vatandaşlığı oluşturmaktadır. Birlik vatandaşlığının içeriği (klasik vatandaşlıktan farklı olarak) Topluluk mevzuatında belirlenmekte, ancak Birlik vatandaşlığı statüsünün nasıl kazanılacağına belirlenmesi sorunu, üye devletlerin kendi ulusal kanunları aracılığıyla çözüme kavuşturulmaktadır. (Saylan:78)

Sonuç

Avrupa Birliği vatandaşlık anlayışında temel olan, Avrupa Birliğinin hukuksal olarak üye devletler ve bireyler açısından hak ve yükümlülükler doğuran, doğrudan etki gücüne sahip ve ulusal anayasaların da üstünde yer alan düzenlemeler kabul etme kapasitesine sahip olmasıdır. Birlik vatandaşlığı bağımsız nitelikte olmayıp üye devletlerin vatandaşlığına bağlıdır. Bu nedenle, ulusal vatandaşlıktan soyutlanmış birlik vatandaşlığı mümkün değildir. Birlik vatandaşlığının kazanılması ve kaybedilmesi, bir üye devlet vatandaşlığının kaybedilmesi ve kazanılmasına bağlı bulunmaktadır. 1970'li yıllarda topluluk vatandaşlığı statüsü oluşturulmasının temelinde, ortak bir Avrupa kimliği oluşturulması fikri bulunmaktayken, 1980'li yıllarda vatandaşlık uygulamaları eşitlik ve dayanışma gibi daha farklı ilkelere dayandırılmıştır. 1990'lar, vatandaşlık statüsünün yönünün büyük ölçüde değişmesine yol açmış ve vatandaşlık, "Avrupa Siyasi Birliği"nin oluşumunu doğrudan etkileyecek bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Temel Haklar Şartı, birlik vatandaşlarının siyasi, medeni, ekonomik ve sosyal haklarını tek bir metinde bir araya getirmesiyle hakların bölünmezliği prensibini gerçekleştirmiştir.

Bunun sonucu olarak, ayrıca söz konusu ilke gereğince, birlik vatandaşlığının ulusal vatandaşlığın yerini alması da olanaklı değildir. Birlik vatandaşlığını ulusal vatandaşlık ve kişisel özgürlüklerden hiçbir şey kaybetmeksizin kazanılan bazı haklar ile girilen yeni bir statünün

ifadesi olarak algılamak doğru olacaktır. Birlik vatandaşlığının niteliğinden ötürü, içerdiği haklar, ulusal düzeyde sağlanmış olan hakları tamamlayıcı niteliktedir. Birlik vatandaşlığı kavramı katı, sürekli, uluslarüstü bir vatandaşlık modeli öngörmekle klasik vatandaşlık anlayışının ötesine geçen sui generis bir özelliğe sahiptir. Avrupa Birliği, hakların ifade edildiği, insan hakları ve sosyal hakların temel özgürlüklerle birlikte tanınıp korunduğu ve topluluk hukuki çatısı ile desteklenen birlik vatandaşlığı fikrini içermektedir.

"Avrupa Birliği" vatandaşlık anlayışı, günümüz ülkelerinin birçoğunda farklı kapsam ve yoğunlukta yaşanan "vatandaşlık" yapı ve sorunları dikkate alındığında, bu ülkelerin gereksinim duyduğu etnik, dinsel ve kültürel farklılıklardan bağımsız, adil ve eşitlikçi bir vatandaşlık anlayışının tasarlanmasında model olabilir.

Kaynaklar

- Antje Weiner, *European Citizenship Practice-Building Institutions of a Non-State*, Westview Press, USA,1998.
- Beverly Springer, *The European Union and Its Citizenship, The Social Agenda*, Greenwood Press, Connecticut (USA), 1994.
- Clive H. Church, *European Union And European Community; A Handbook And Commentary On The Post-Maastricht Treaties*, New York, 1994.
- Desmond Dinan, *Avrupa Birliği Ansiklopedisi*, C. 1, İstanbul, 2005.
- Ece Öztan, "Avrupa Temel Haklar Şartı", *AB Ansiklopedisi*, Ed. Desmond Dinan, C.2 , İstanbul, 2005.
- Elizabeth Meehan, "Citizenship And Social Inclusion In The European Union", Maurice Roche and Rik Van Berkel (Eds.), *European Citizenship And Social Exclusion*, Ashgate Publishing Limited, Aldershot, 1997.
- Enver Bozkurt - Mehmet Özcan ve Arif

- Köktaş, Avrupa Birliği Hukuku, Nobel Yayınları, Ankara, 2001.
- Ercüment Tezcan, AB Yurttaşlığı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.
- Ercüment Tezcan, Avrupa Birliği Hukuku'nda Birey, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.
- Ergin Nomer, Vatandaşlık Hukuku (8.Baskı), Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989.
- Fusun Arsava, "Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı", Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, C.3, No.1 (Güz 2003).
- Gözde Kaya, Avrupa Vatandaşlığı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.
- Gülören Tekinalp – Ünal Tekinalp, Avrupa Birliği Hukuku, (2. Baskı), Beta Yayınları, İstanbul, 2000.
- Haluk Günöğür, Avrupa Topluluğu Hukuku, Eğitim Yayınları, Ankara, 1993.
- Murat Cahid Cıngı, "Citizenship Theory And Its European Dimensions" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.
- Ömer Bozkurt, Maastricht Antlaşması ve Avrupa Bütünleşmesi, Amme İdaresi Dergisi, C. 26, Sayı 1 (Mart 1993'ten ayrı bası), Ankara, 1994.
- Pascal Fontaine, Citizen's Europe, Brussels, COM.E c. 1993.
- Rey Koslowski, Intra-EU Migration, Citizenship and Political Union, Journal of Common Market Studies, Vol. 32, No. 3, Oxford, Blackwell.
- Semra Eren Saylan, AB Vatandaşlığı Kavramı Ve Gelişim Süreci, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi S.B.E., AB ve U.A.E.İ. (Hukuk) A.B.D., 2007.
- Stephen Weatherill ve Paul Beaumont, EU Law, (Third Edition) Penguin Books, London, 1999.
- Tayfun Okman, Avrupa Birliği Anayasasının Temelleri, Atılım Yayınları, Ankara, 2005.
- Willem Maas, The Evolution Of EU Citizenship, Memo For Princeton Workshop
- On The State Of The European Union, Volume 8, 2005.
- Yavuz Atar ve Ali Tarık Gümüş, "AB Anayasası Ne Getirmektedir", Hukuk Dünyası, Ocak-Subat-Mart 2005.
- A People's Europe, Bulletin Of The European Communities, Supplement 7/85.
- Agence Europe, No. 5252, 11.05.1990.
- Charter Of Fundamental Rights Of The European Union, O. J., C 364/1, 18.12.2000.
- Citizenship, O. J., C 19/65 PE Doc A 3-301/90, 06.11.1991.
- Community Charter of the Fundamental Social Rights of Workers, Decision Of The Heads Of State And Government, Meeting Within The European Council, Concerning Certain Problems Raised By Denmark On The Treaty On European Union (European Council In Edinburgh, 11-12.12.1992, Conclusions Of The Presidency, Annex 1), EU, DOC/92/8, 13.12.1992.
- Declaration of Fundamental Rights and Freedoms (12/04/1989), O.J., C 120, 16/05/1989.
- Declaration On European Identity, Bulletin Of The European Communities, Dec. 1973, No. 12. Draft Treaty Establishing The European Union, O. J., C. 77, 19/03/1984.
- European Commission, Questions and Answers About The European Union, EU, Luxemburg, 1994.
- European Communities Economic And Social Committee, Opinion Of The Economic And Social Committee On The Citizen's Europe, EU, Brussels, 23.09.1992.
- Report Drawn Up On Behalf Of The Committee On Legal Affairs And Citizens Rights On The Proposal From The Commission (COM (88) 371, Doc.C 2-104/88) For A Council Directive On Voting Rights For Community Nationals In Local Elections In Their Member State Of Residence, PE Doc. A 2-392/88, 1989.
- Report From The Commission On The Citizenship Of The Union, Commission Of The European Communities,

Brussels, 21.12.1993.

Report Of The Committee On Institutional Affairs Of The European Parliament On Union

Report Of The High-Level Group On The Free Movement Of Persons, EU, Bulletin EU 3, 1997.

Report On The Report From The Commission On The Implementation Of Measures Intended To Promote Observance Of Human Rights And Democratic Principles (for 1995), O. J., COM (96) 0672 - C4 -0095/97, PE 223. 610/fin., 02.12.1997.

Resolution Of The Representatives Of The Governments Of The Member States Of The European Communities, Meeting Within The Council Of 23 June 1981, O. J., C. 241, 19/09/1981.

The Single European Act, O. J., L 169, 29.06.1987.

The Treaty Of Amsterdam, Amending The Treaty On European Union, The Treaties Establishing The European Communities And Certain Related Acts, O. J., C 340, 10.11.1997.

The Treaty Of Amsterdam, m. 2/9.

Towards A European Citizenship, The Spanish Memorandum on European Citizenship, EU Council, Doc. SN 3940/90, 24.09.1990.

Treaty on European Union, O.J., C 191, 29.07.1992 (Consolidated version: C 224, 31.08.1992)

Notlar

1. Avrupa Toplulukları Adalet Divanı

2. Avrupa'nın bölünmesi, soğuk savaş, A. B.D. etkisi, petrol krizi ve neden olduğu ekonomik kriz vs.

3. Türkçe çevirisi için bkz. İktisadi Kalkınma Vakfı, Avrupa Birliği Kuran Antlaşma, çev. Can Baydarol

4. Detaylı bilgi için: (Decision Of The Heads Of State And Government, Meeting Within The European Council, Concerning Certain Problems Raised By Denmark On The Treaty On European Union (European Council In Edinburgh, 11-12.12.1992, Conclusions Of The Presidency, Annex 1), EU, DOC/92/8, 13.12.1992.)

5. Detaylı bilgi için; (The Treaty Of Amsterdam, Amending The Treaty On European Union, The Treaties Establishing The European Communities And Certain Related Acts, O. J., C 340, 10.11.1997.)

6. Şartın, "Vatandaşlık Hakları" başlığını taşıyan 5. bölümünde düzenlenen haklar.

Almanya Siyasetinde Yeni Bir Oluşum: “Almanya İçin Alternatif Partisi”

Zeynep Kolku*

Avrupa’da ve Almanya’da Yeni Siyaset Arayışları

Avrupa’da siyasal ve ekonomik sebeplerden dolayı yabancı düşmanlığının yükselmesiyle buna paralel olarak birçok partinin program ve bildirimlerinde milliyetçi söylemler ortaya çıkmaya başlamıştır. Daha da önemlisi Avrupa ülkelerinde ırkçı unsurlar temelleri üzerinde örgütlenen faşist partiler kurulmaya ve kurulmuş olanlar da seçimlerde şaşırtıcı başarılar kazanmaya başlamıştır. Özellikle de Avrupa ülkelerinde faşist hareketlerin ve partilerin her geçen gün güçlendiği, taban kazanmaya başladığı Fransa ve Avusturya gibi ülkelerde iktidar alternatifi olarak görülmeye başlandığı gözlenmektedir. (Dinç:2015:141-142)

21. yüzyılda Almanya’nın siyaset sahnesinde özellikle merkez siyasetinde söz konusu hareketlilikler görülmeye başlamış olup, toplumda yükselen İslam karşıtlığı yeni arayışları hareketlendirmeye sebep olmuştur. Avrupa ülkelerinde radikal sağ partilerin performansı Almanya’ya da yavaşta olsa etki etmektedir. Öyle ki; Avrupa’yı etkileyen finansal kriz Almanya’da merkez partilere karşı tepkileri yükseltmeye başlamıştır. Almanya Başbakanı Angela Merkel hükümetin Euro’yu kurtarma paketine karşı olan önemli iktisatçı ve gazetecilerden oluşan bir grup “Almanya için Alternatif ” kısa adı AfD (Alternative für Deutschland) kurdular. AfD Avrupa Birliği’ne ilk başlarda karşı olmamasına rağmen

Almanya’nın eski para birimi “Marka” geri dönmesini savunmaktadır. (Atıkan:2014:132). Kısaca merkezde bulunan Merkel’in siyasetine alternatif üretmeye başlamıştır. Nitekim AfD seçim barajı olan %5 aşamamış olsa da kamuoyunda ses getirmeyi başarmıştır.

Almanya Alternatif Partisi’nin Oluşumu ve Gelişimi

İslam ve yabancı karşıtı söylemlerle ortaya çıkan Batı’nın İslamlaşmasına karşı Yurtsever Avrupalılar oluşumu olan Pegida, yine yabancı karşıtı tutumlarıyla dikkati çeken (AfD) ve aşırı sağcı Nasyonal Demokrat Parti’si (NPD) destekçisi azalmasına ve hemen hemen kaybolmaya yüz tutmuşken mülteci krizinin Avrupa’nın ortay yerinde yeniden ortaya çıkmasıyla yeniden güç kazanmaya başlamıştır.

Özellikle sığınmacıların yoğun şekilde Almanya’ya gelmeleri, endişeleri körükleyerek siyaset yapma geleneğine bağlı olan bu tür aşırı oluşumlar için ortam oluşturmaya zemin hazırlamaya başlamıştır. (Wagener, DW)

Partinin kurucu lideri olan Bernd Lucke Haziran 2015 sonlarına doğru Almanya’nın Essen kentinde düzenlenen olağanüstü genel kurultayda delegelerin yüzde 60 oyunu alan Frauke Petry’nin karşısında büyük bir hezimet yaşayarak istifa etmek zorunda kalmıştır. Partide ekonomik olarak liberal kanadı temsil eden Lucke kurultayda yapmış olduğu konuşmasında

*Yıldız Teknik
Üniversitesi
Siyaset Bilimi
ve Uluslararası
İlişkiler Lisans
Öğrencisi

AfD 'nin aşırı sağa kayması konusunda uyarı niteliği konuşmasında partideki geleceği konusunda diğer liberal üyelerinin görüşünü alacağını ve buradan çıkacak karara göre toplu istifa olabileceği açıklamasını yapmıştı. Frauke Petry'nin başkanlığa seçilmesi neticesinde 'AfD daha da sağa kayacak' yorumları yapılırken AfD'nin seçilen yeni kadın lideri Petry aşırı muhafazakâr ve İslam karşıtı kanadı temsil etmektedir. (Dalaman, VOA)

AfD'nin her geçen gün giderek artan yabancı düşmanı söylemlerinden dolayı partiden ayrılan Bernd Lucke, Yenilenme ve İlerleme için İttifak (ALFA) adlı yeni bir oluşum kurmuştur. Lucke; yeni partisinde Euro karşıtı bir politikanın yanı sıra iltica ve göç konularına da eğileceklerini dile getirmiş ayrıca 'Göç politikaları ülkemizde bir sorun teşkil ediyor' açıklamasını yapmıştır. (EurActiv)

2014 yılının sonbaharında Dresden kentinde konuşan ve aylarca Almanya'nın gündemini oluşturan yabancı ve İslam karşıtı Pegida hareketine destek veren AfD'nin 40 yaşındaki yeni kadın lideri, seçildikten sonra yaptığı konuşmasında İslam'ın Orta Avrupa'nın değerleriyle bağdaşmadığını ileri sürmüştür. (Dalaman, VOA)

Merkel'in Siyasetine Alternatif Almanya için Alternatif Partisi (mi?)

"Almanya için Alternatif" kısa adı AfD (Alternative für Deutschland) 2013 yılında Bernd Lucke tarafından kurulan ve üçüncü yılını tamamlayan AfD sığınmacı tartışmalarından aldığı destekle son birkaç ayda siyasi arenada dengeleri değiştiren bir etkinliğe ulaşmaya başarmıştır. AfD göçmenlik karşıtlığı, ırkçı ve Avrupa Şüpheliği argümanlarını parti programında ve söylemlerine yer vererek Alman halkın nezdinde popülaritesini her geçen gün artırmaktadır. AfD'nin Avrupa Euro krizinden çıkış yolu olarak Euro para biriminden çıkarak Alman Markına

geri dönüş çözüm önerileri Avrupa Şüpheliği 'ne en iyi örneklerinden biri olarak gösterilebilir. (Die Welt)

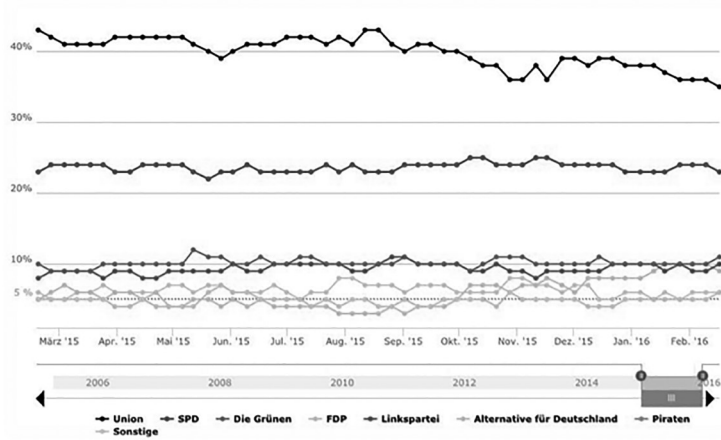
AfD, Almanya'da kurulduğu 2013 yılında yapılan seçimlerde mevcut baraj %5 iken %4.7. oy alarak meclise girmeyi çok az bir farkla kaçırmış bir sene sonra 2014 Avrupa Parlamento seçimlerinde Almanya'nın temsil ettiği 96 sandalyeden 7'sini almayı başararak parti olarak temsil hakkı kazanmıştır. AfD, Avrupa Parlamentosunda muhafazakârlar ve reformcularla ittifakını gerçekleştirerek gruba katılmıştır. Eyalet Palermolarındaki ilk temsilini ise Tübingiya, Brandenburg ve Saksonya ile yapmıştır. (Süddeutsche Zeitung)

Alman kamuoyunda ve basınında üç yaşındaki AfD partisinin hızlı yükseliş performansı siyasi gelenekleri oturmuş Alman siyasetine göre başarı sayılabileceği yorumları yapılmaktadır. Söz konusu bu sonuçların önümüzdeki ay Almanya'nın 16 eyaletinden üç eyaleti Baden Württemberg, Rheinland-Pfalz ve Sachsen-Anhalt eyaletleri 13 Mart 2016 tarihinde seçime giderken genel seçimlerde nasıl bir oy oranına ulaşacağı tartışmaları Alman kamuoyunun en önemli gündem maddesi haline gelmiştir. (Seyit Arslan). Alman basının prestijli yayın organı olan Der Spiegel'in yayınladığı 17 Şubat 2016 tarihi itibarıyla seçim anketlerin 'de AfD'nin aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere %5'lik seçim barajı geçerek %10'lara yaklaştığı görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere Hristiyan Demokrat Parti CDU ile kardeş parti Hristiyan Sosyal Birlik CSU'nun oy oranı 2,5 puan azalarak yüzde 32,5'e düştü. Hristiyan Birlik Partileri CDU/CSU'unun oy oranı böylece 2012 yılından beri en düşük seviyeye indiği gözlemlenmektedir. İktidarda bulunan koalisyon hükümetinin oylarının erimesinin nedeni olarak Başbakan Angela Merkel'in sığınmacı politikaları gösterilmektedir.

Aktuelle Umfrage Forsa (17. Februar 2016)

Befragungszeitraum:	08.02.-12.02.	35 % Uni
Befragte Personen:	2501	23 % SPI
Auftraggeber:	RTL, Stern	11 % Gr
		6 % FDI
		10 % Lin
		9 % AfD
		6 % Son

Kaynakça: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/sonntagsfrage-umfragen-zu-bundestagswahl-landtagswahl-europawahl-a-944816.html> (Erişim Tarihi:18 Şubat 2016).

Söz konusu bu durum sürekli eleştirilere maruz kalmasına ve partisine' de hızla oy kaybetmesine sebep olmaktadır. Her geçen popülerliğini kayıp eden Merkel ve partisinin oylarının önemli bir seçmen tabanı sağ popülist AfD partisine oylarını kaymaktadır. Oyunu 1 puan arttırmayı başaran AfD, yüzde 12,5'e ulaştığı görülmektedir. Anketeye göre, Sosyal Demokrat Parti SPD oyunu 1 puan arttırarak yüzde 22,5'e yükseldi. Yeşillerin oy oranı ise 0,5 puan azalarak yüzde 9,5'e düştü. Hür Demokrat Parti FDP' nin oy oranı yüzde 0,5'lik artışla 6,5 olurken, Sol Parti'nin yüzde 10'luk oyu değişmemiştir. (Zeit Online)

13 Mart 2016 'da Saksonya Anhalt ve Baden Württemberg eyaletlerinde seçimlerin yapılacak olması ise AfD gibi aşırı sağcı partiye, Berlin'in mülteci politikasından rahatsızlık duyan muhafazakârların oylarını alma umudu vermektedir. Ülke genelinde sığınmacılara en başında gösterilen sempatinin azaldığını gözlenmektedir. Sığınmacıları "Hoş geldiniz"

diyerek karşılayanların sayısı azalmaya, "İstemiyoruz" diyenlerin sayısı 'da her geçen gün artmaya başlamıştır. Alman kamuoyunda saygın akademisyen siyaset bilimcilerin ve sosyologların genel görüşleri ise söz konusu yukarıda ettiğimiz tabloyu doğrular niteliktedir.

Siyaset Bilimci Prof. Hajo Funke, sığınmacı konusunda toplumsal baskının en yoğun olarak gözlemlendiği kentlerden Meissen'i örnek göstererek aşırı sağcıların ve orta kesimin çok yakın etkileşim halinde olduğu Meissen bu özelliğinden dolayı Saksonya Anhalt Anayasayı Koruma Teşkilatı'nın da dikkatini çekmektedir. Ayrıca, İç istihbarattan sorumlu teşkilat, buradaki halkın aşırı sağa kaydığı uyarısında bulunmaktadır. Sosyolog Heinz Bude, söz konusu kesimi "Küskünler tebaası" olarak tanımlamakta ve halkın, "Devlet sığınmacılara bizden daha fazla sahip çıkıyor" diyerek kıskançlık krizine girdiğinin altını çizmektedir. Bude, söz konusu kıskançlığın salt yoksul kesimde değil, eğitimli orta kesimlerde de kendini

gösterdiğini vurgulamaktadır. (Wagener, DW)

Sonuç Yerine

13 Mart 2016 Alman siyasi takviminde hiç şüphesiz önemli bir tarih olacaktır. Söz konusu anket sonuçları Baden-Württemberg, Rheinland-Pfalz ve Saksonya Anhalt eyaletlerinde AfD'nin bir önceki seçimdeki kıl payı kaçırdığı % 5' lik seçim barajına bu sefer rahatlıkla aşacağını göstermektedir.(Neuerer, Handelsblatt). Her üç eyalette yapılan anketlerde CDU, SPD, Sol, Yeşiller ve FDP' nin oylarının erimesine rağmen ciddi bir güce sahip olduğu görülmektedir ve söz konusu bu partiler AfD' nin önünü kesmek ve toplumu konsolide etmek adına işbirliğinden kaçınmayarak AfD'yi koalisyonu dahil etmeyeceklerini alman basınında yapılan anket ve uzmanların yorumlarından çıkan analizler çerçevesinde öngörüsünü yapabiliriz. Son olarak Almanya'da yorumcular anket sonuçlarının doğruluğun yüzde yüz olarak kabul etmenin sağlıklı olmadığını da altını çizmektedir. (Focus)

Kaynakça

'Almanya'da Euro karşıtı partinin eski lideri, yeni parti kurdu', EurActiv, <http://www.euractiv.com.tr/abnin-gelecegi/article/almanyada-euro-karsiti-partinin-eski-lideri-yeni-bir-parti-kurdu-031887> (Erişim Tarihi: 19 Şubat 2016).

'Alternative für Deutschland', Bundeszentrale für politische Bildung (bpb), <http://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/211108/afd> (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2016).

'Alternative für Deutschland - Informationen und Hintergründe', Die Welt, <http://www.welt.de/themen/alternative-ueber-deutschland> (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2016).

Atikkan, Z. (2014). Avrupa Benim Batı Avrupa'da Aşırı Sağın Yükselişi, İstanbul: Metis Yayınları.

Dalaman, C. 'Almanya için Alternatif' Par-

tisi Bölünüyor ' Amerika'nın Sesi (VOA), <http://www.amerikaninsesi.com/content/almanya-icin-alternatif-partisi-bolunuyor/2852324.html> (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2016).

Dinç, C. (2015). Avrupa ve Avrupa Birliği, (ed.), Şahin, B.G. ve Ertan, B. "Avrupa'da Aşırı Sağ ve İrkçi Partilerin Yükselişi" s.141-164, Ankara: Savaş Yayınevi.

'Die Anti-Euro-Partei AfD ist in ersten Parlamenten vertreten', Süddeutsche Zeitung,

http://www.sueddeutsche.de/thema/Alternative_f%C3%BCr_Deutschland (Erişim Tarihi:18 Şubat 2016).

'Merkel verliert an Zustimmung', Zeit Online, <http://www.zeit.de/politik/deutschland/2015-09/angela-merkel-cdu-beliebtheit-politik-gefluechtete-afd> (Erişim Tarihi: 20 Şubat 2016).

Neuerer, D. 'Das Super- Wahljahr für die AfD', Handelsblatt, <http://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/landtagswahlen-2016-das-super-wahljahr-fuer-die-afd/12759600.html?kalooga=klick> (Erişim Tarihi:21 Şubat 2016).

Seyit Arslan, '3 yaşındaki bir siyasi oluşum Alman siyasetinde bir alternatif olabilir mi?', Zaman Online, <http://zaman-online.de/seyt-arслан-3-ya%C5%9F%C4%B1ndaki-bir-siyasi-olu%C5%9Fum-alman-siyasetinde-bir-alternatif-olabilir-mi-239449> (Erişim Tarihi:18 Şubat 2016).

'Stürmt die AfD die Parlamente? Umfragen schocken Parteien', Focus Online, http://www.focus.de/politik/deutschland/stuermt-die-afd-die-parlamente-super-wahltag-am-13-maerz-umfragen-schocken-parteien-vor-landtagswahlen_id_5212663.html (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2016).

Wagener, V. 'Mülteci sorunu aşırı sağı güçlendirdi' Deutsche Welle, <http://www.dw.com/tr/m%C3%BClteci-sorunu-a%C5%9F%C4%B1r%C4%B1-sa%C4%9F%C4%B1-g%C3%BC%C3%A7lendirdi/a-18785183> (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2016).

Terra Nullius

“Özgür Liberland Cumhuriyeti” Cumhurbaşkanı

Vít Jedlička ile Kısa Bir Söyleşi

Arda Karapınar

Latince “Terra Nullius” kimsenin olmayan topraklar yani hiçbir devlete ait olmayan; hiçbir devletin egemenliği altında bulunmayan topraklar anlamına gelmektedir. Bunun örneklerini Orta Çağ Avrupası’nda görebilmekteyiz.

19. yüzyılın başlarında Birleşik Krallık, Avusturalya’yı terra nullius olarak ilan etmiş ve sahiplenmiştir. Dünya’nın bazı yerlerinde mikro devletler oluşurken başka bir yerlerde devletlerin büyüyüp genişlediklerine şahit olmaktadır. Bu durumda hangi devlet ya da devletlerin genişleme eğilimine girecekleri ve nerelerde yeni ufak devlet ilanları olabileceği konusu günümüzde Ulus devletler önünde sorun olarak durmaktadır.

Avrupa ve Avrupa Birliği politikalarını yakından takip etmeye çalışan Euro Politika dergisi olarak bu sayımızda yeni kurulan Özgür Liberland Cumhuriyeti üzerinden söz konusu soruların cevabını aramaya ve aralamaya çalıştık.

Zira bugün Avrupa’da mikro devlet sistemine geri dönüş taleplerinin her geçen gün arttığına şahit olmaktadır. Avrupa’da Monako, Vatikan, San Marino, Andorra, Lihtenştayn gibi çok küçük, Malta gibi büyükçe olmak üzere altı Birleşmiş Milletler üyesi mikro devlet bulunmaktadır. Ayrıca Manş Denizi’nde bulunan Sealand de tanınmasa da komşu ülkelerin egemenliğine saygısına kazanmış olması sebebiyle bu devletlerle

beraber düşünülebilir.

En son olarak da Liberland, kendini kabul ettirme imkânı bulduğunda mikro devlet sistemine geri dönme ihtimallerine domino etkisi yapmanın önünü açabilecektir. Örneğin Belçika’nın Valon ve Flamanlar arasında bölünmesi ve mikro devletleşme sürecinin tetiklenmesi ihtimalini güçlendirebilecektir.

Resmi adı Özgür Liberland Cumhuriyeti olan bu devlet, Hırvatistan ile Sırbistan arasında bulunmaktadır ve Tuna Nehri’nin kıyısında 7 km² bir alana sahiptir. Liberland ilan edilene kadar söz konusu bölge, Yugoslavya dağıldıktan sonra Hırvatistan ve Sırbistan tarafından aralarındaki sınırın iki taraf tarafından farklı ilan edilmesi neticesinde iki devlet tarafından da sahiplenilmemiş boş bir alandı.

Liberland Cumhurbaşkanı Vít Jedlička ile 10-15 Mart 2016 tarihlerinde İstanbul’da bulunduğu zaman diliminde Euro Politika dergisi adına kısa bir söyleşi yapma imkânı bulduk ve yukarıda kısaca değindiğimiz konuları kendisine sorduk.

Sizce “ulus” ortak bir kültür ve tarihi olan insanlar mıdır?

Bence ulusun daha iyi tanımı hükümetlerine karşı aynı bakış açısını taşıyan topluluktur. ABD’yi kuran insanların ortak kültür paylaştıklarını söylemek çok zor, ama hükümetlerine karşı genel olarak or-

*İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü Lisans Öğrencisi & Pozitif Yaşam Derneği Yönetim Kurulu Üyesi (İnsan Hakları Aktivistisi)

tak bakış açısını taşıyorlardı. Çay Partisi döneminde yüksek vergi ve monarşinin gücünden kurtulmak istediler.

Belirttiğiniz açıdan bakıldığında "Liberland" i hangi ulusa yakın veya benzer görmektesiniz?

Sadece alfabe de değil gerçekte de Lihtenştayn, Liberland'e en çok benzeyen sanırım. Geçen hafta Prens Hans Adam II ile tanıştım ve harika bir görüşmede yaptık. Kendisinin aslında anayasa ve egemenlik ile ilgili Üçüncü Milenyumda Devlet diye bir kitabı var. Lihtenştayn, Hong Kong ile birlikte ekonomik özgürlüğün en yüksek derecede olduğu devletlerden. Aynı zamanda kişi başına en yüksek GSYİH sahibi. Özgürlüğün refah getirmesinin güzel bir örneği...

21.yüzyılda dünyanın bazı yerlerinde özellikle de Avrupa'da "self-determinasyon" talebi, mikro milliyetçiliğin yükselişi ve mikro devlet kurulma eğilimleri olduğu gözlenmekte. Sizce buna Avrupa ve AB hazır mı?

Bence Kripto-anarşizm¹ bundan daha önemli bir trend. Devletlerin geleneksel rolleri artık eskidi, ethereum veya kriptopara gibi merkezci olmayan modern sistemler yerini alıyor. Bu sistemler hükümetin sunduklarından daha iyi olmalarının yanı sıra tamamen şeffaf ve son

derece hızlılar.

Sayın Jedlička, sizce Liberland rüştünü ispatlayabildiği takdirde Avrupa'nın mikro devlet sistemine geri dönme ihtimalini tetikler mi? Örneğin mevcuttaki ayrılma eğiliminde olan Belçika'da Valon ve Flamanlar arasında bölünmenin önünü açarak mikro devletleşme sürecini hızlandırır mı?

Şubat ayındaki Venezuela ziyaretim, Isla Margarita'nın Venezuela'dan ayrılarak devletleşmeli veya devletleşmemeli mi şeklinde kamuoyunda tartışma başlamıştı. Bence ayrılık, daha fazla özgürlük getirdiği sürece sağlıklıdır Fakat üzücü şekilde bazen ayrılıkçı güçler tam tersi için savaşıyorlar: Daha fazla devlet hükümet kontrolü ve baskısı.

Sayın Cumhurbaşkanı; bu kısa söyleşi için Euro Politika dergisi adına teşekkür ediyoruz...

Notlar

1. Kripto-anarşizm, anarşizmin siber boyutta hayata geçirilmesidir. Kripto-anarşistler kendi gizlilik ve politik özgürlüklerini korumak için bilgisayar ağları üzerinden bilgi alıp gönderirken davalarından kaçınmak için kriptografik yazılımlar kullanırlar. [Bkz.<https://en.wikipedia.org/wiki/Crypto-anarchism>]

AB'ye Uyum Sürecinde Yabancı Sermayenin

Türkiye Ekonomisine Etkileri:

1980 ve Sonrası

Tunahan Hacıımamoğlu*

Günümüzün küreselleşen ve serbestleşen dünya ekonomilerine yön veren en önemli etmenlerin başında YDY'ler gelmektedir. Son on yıllık süreçte YDY'lerde uluslararası birleşme ve satın almaların gittikçe çoğalması ve hizmetler sektörünün artan payı gibi önemli gelişmeler ortaya çıkmıştır.

Avrupa Birliği, dünyadaki en büyük uluslararası entegrasyon olması ve gümrüksüz alanlardan biri olmanın avantajını kullanarak önemli miktarlarda yabancı doğrudan sermaye yatırımı çekmektedir. Bununla birlikte AB ülkeleri dünyada en çok yabancı doğrudan sermaye yatırımı yapan ülkeler sıralamasında önde gelmektedirler.

Türkiye ise hem AB'ye katılım sürecinin avantajlarını kullanarak hem de büyüyen bir ekonomi olma sıfatıyla yüksek düzeyde yabancı doğrudan sermaye yatırımı çekmeye çalışmaktadır. Uluslararası şirketler yatırım kararı alırken, yatırım yapısı olarak adlandırılan ülkedeki siyasi istikrar, ekonomik istikrar, vergi avantajları, teşvikler, bürokrasinin azlığı gibi kıstasları değerlendirirler. Bu çerçevede Türkiye için sadece büyüyen bir ekonomi olmak ve AB'ye aday ülke olmak, istenen düzeyde yabancı doğrudan sermaye yatırımı çekebilmek için yeterli değildir. Yabancı doğrudan sermaye yatırımı yanlısı politikalar uygulamada bürokrasinin azaltılması, vergi avantajları, teşvikler, siyasi buhranların

azaltılması gibi unsurlarla birleştirilmeli, makroekonomik ve siyasi istikrar sağlanmalı ve kalıcı hale getirilmelidir.

Türkiye - AB İlişkileri ve Türkiye'nin AB'ye Uyum Süreci

Türkiye'nin AB süreci, 1 Aralık 1964'te yürürlüğe giren Ankara Anlaşması'yla başlamıştır. Bu anlaşmayla; taraflar arasındaki işbirliğinin hızla artırılması, Türkiye ekonomisinin AB ekonomisiyle arasındaki farkı azaltan ve sağlıklı ticaret için gerekli yapının kurulması, Türk halkının yaşam kalitesinin yükseltilmesi için ekonomik destek sağlanarak Türkiye'nin topluluğa katılmasının kolaylaştırması ve Türkiye ile topluluk arasında gümrük birliği kurulması hedeflenmiştir. Nitekim 6 Mart 1995 tarihinde alınan Gümrük Birliği kararı 01.01.1996 tarihinde yürürlüğe girerek Ankara anlaşmasının son aşamasına geçiş gerçekleşmiştir. (AB:2003)

1999 yılının Aralık ayında Helsinki'de yapılan hükümet başkanları zirvesinde Türkiye'nin AB'ye adaylığı resmen onaylanmış ve diğer aday ülkelerle aynı şekilde değerlendirmeye tabi tutulacağı belirtilmiştir.(Uysal:2001). 17.12.2004 tarihli zirvede Ekim 2005'de müzakerelere başlanmasına karar verilmiş, bu kararın ardından 3.10.2005 tarihinde Hükümetlerarası Konferans Lüksemburg da düzenlenmiş ve Türkiye'nin katılım müzakereleri resmen başlamıştır.

* Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

10.01.2007 Tarihinde dönemin dışişleri bakanı, baş müzakereci bakanı, izleme ve yönlendirme komitesi üyeleri ve ilgili diğer kurumların üst düzey yöneticileri ile Türkiye 2007-2013 yılları arasında AB'ye tam uyum hedefi ile AB müktesebatına uyumun bütünüyle sağlanmasını amaçlayan bütüncül bir programın hazırlanmasına karar verilmiştir. AB müktesebatına uyum için hazırlanan programda yer alan tüm yasal düzenlemeler ilgili fasılları kapsayacak nitelikte olması planlanmıştır. Ancak 33 başlıktan oluşan AB müktesebatı uyum programının başarılı bir şekilde uygulanmasında sadece kamunun çabası yeterli değildir. Siyasi partiler, STK'lar, sendikalar, meslek odaları, üniversiteler, sanatçılar ve medyanın yanı sıra tüm Türkiye'nin katılımı uyumun kapsayıcılığı açısından oldukça önemlidir. AB standartlarının ekonomik, sosyal ve siyasal yaşamının tümüne yayılması için toplumun tüm kesimlerinin katılımı gerekmektedir. (Ceyhan:2007)

Yabancı Sermayeye İlişkin Mevcut Yasal Çerçeve ve AB Mevzuatı

Türkiye'nin yabancı sermaye yatırımlarında gerçekleştirilen serbestleşme, deregülasyon uygulamaların ağırlık kazanması 5.6.2003 Tarih 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu ile gerçekleşmiştir.(Uysal:2001). Türkiye'ye gerçekleşen YDY'ler de 2006 yılı itibariyle yaşanan büyük artış göze çarpmaktadır. Bu dönemden sonra yatırım oranlarının düştüğü tek dönem 2008 küresel finansal kriz sebebiyle 2009 ve 2010 yıllarında gerçekleşmiştir. (Ceyhan:2007)

Türkiye'nin 2008 tarihli Ulusal Programında belirttiği gibi sermayenin serbest dolaşımı açısından Türk hukuku, istisnalar haricinde AB yasaları ile uyumludur. Avrupa Topluluğu (AT) Antlaşmasının sermaye hareketleri ve ödemelerle ilgili 56. maddesine göre, ekonomi po-

litikasının öncelikleri anlamında son yıllarda Türkiye ekonomisi istikrar ve büyüme açısından önemli mesafeler kat etmişti. (Onaner:2005)

2007 yılında uygulanmaya başlayan Dokuzuncu Beş yıllık kalkınma planı ile "İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, AB'ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye" vizyonu ile ekonomi politikalarının öncelikleri; fiyat istikrarının sağlanması, mali disiplinin devamlılığı ve gelirler politikasının istikrara katkı sağlayacak şekilde uygulanması şeklinde sıralanmıştır. (DPT:2000, Rezzan:2014) Sözü edilen vizyona uygun politikaların uygulanmasıyla ekonomik büyümenin sürdürülmesine olanak sağlanacak, toplumun refah seviyesinin yükseltilecek ve Türkiye-AB arasındaki gelişmişlik farkının azaltılması da hedeflenmektedir.

Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde Kopenhag Kriterlerine uyum sağlama ve Maastricht Kriterlerini yakalama hedefi, ülkede uygulanan ekonomi politikalarının temelini oluşturmaktadır. Türkiye 2004 yılından itibaren devlet brüt borç stoku ve 2005 yılından itibaren de bütçe açığı rakamlarını Maastricht kriterleri seviyesine indirerek önemli bir gelişim sağlamıştır.(Özcan:2004:33-34). Kopenhag kriterleri kapsamında piyasa ekonomisinin güçlendirilmesi ve piyasada rekabet gücünün artırılması majör önem taşımaktadır. Bu anlamda, özelleştirme programının devamlılığının önemli olduğu kadar ekonomik reformların devam ettirilmesi de önemlidir. (Onaner:2007)

Yabancı sermayenin Türkiye'ye çekilmesi için yatırım ortamının iyileştirilmesi gerekliliği 2001 yılında yürürlüğe giren "Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Reform Programı" ile yatırımların önün-

deki idari engellerin azaltılması hedeflenmektedir. Bu program çerçevesinde, ayrıca Türkiye’de yatırım gerçekleştiren ulusal ve uluslararası yatırımcıların karşılaştıkları idari ve bürokratik sorunların çözümüne yönelik çalışmalar yürütülmektedir.(Özcan:2004,TC Başbakanlık:2002)

2008 yılında yayımlanan ulusal programın Üyelik Yükümlülüklerini Üstlenilme Yeteneği başlığında Fası 4 Sermayenin Serbest Dolaşımına aittir. Bu fasılda öncelik AB kaynaklı doğrudan yabancı yatırımları etkileyen kısıtlamaların kaldırılmasına devam edilmesine ayrılmıştır. (Onaner:2007)

Yabancı Sermaye Çeşitleri ve Kavramları

Bir ülkeye gerçekleşen yabancı sermaye yatırımlarının 3 çeşidi vardır. Bunlar; (Ceyhan:2007, Güneş:2009, Küçükaksoy:2006)

Yabancı Özel Yatırım (YÖY) ya da Portföy Yatırımları,
Yabancı Resmi Yatırım (YRY),
Yabancı Doğrudan Yatırım (YDY)

Portföy yatırım olarak da bilinen Yabancı Özel Yatırım (YÖY); bir ülke borsasında ya da ikincil piyasalarda işlem gören şirketlerin hisselerinin satın alınması ya da o ülke borç senetlerine yatırım yapılmasını, (Özcan: 2004:33-34) bir diğer deyişle sermayenin bir ülkeden diğerine aktarılmasını (Güneş:2009:241-248) ifade etmektedir. Yabancı resmi yatırımlar (YRY) ise çoğunlukla gelişmiş ülkelerin (GÜ), AGÜ'lere bağış ve/veya kredi vermesi durumlarında gerçekleşen yatırımlardır. (Güneş:2009)

Ancak çalışmanın esas konusu makro-ekonomi üzerindeki etkisi sebebiyle yabancı doğrudan yatırımlardır. Yabancı doğrudan yatırımlar (YDY); işletmelerin diğer ülkelerde başka bir işletmeyi

satın alması, yen bir işletme kurması ya da mevcut bir işletmenin sermayesini artıracak şekilde yatırımda bulunarak kendisine bağlaması yoluyla yaptığı yatırımlardır.(Aykon:2011)

Türkiye’de YDY’lerin Girişini Etkileyen Nedenler

Türkiye’ye YDY girişini etkileyen sebepler iki ana başlık altında toplanabilir. Bunlar ekonomik ve siyasal istikrarsızlıktır. Ekonomik istikrarsızlık Türkiye’de dengesiz makro-ekonomik yapı, yüksek enflasyon, istikrarsız büyüme oranları, faiz politikasının istikrarlı olmayışı, sektörle eş güdüm sağlayamayan ekonomi politikaları, ödemeler dengesinin sağlıklı bir yapıda olmayışı olarak sıralanabilir. Ekonomi politikasının yanı sıra Türkiye’nin mali politikasında da popülist yaklaşımların olması, istikrarsız politika uygulamaları da Türkiye’ye yatırım kararında çekince yaratan sebeplerdir. Ek olarak yabancı sermaye ile ilgili hukuki yapının son derece liberal olmasına karşın bürokratik işlemlerin zorlayıcılığı da yabancı sermaye yatırımlarının girişini etkilemektedir.(Onaner:2007).

YDY’leri Engelleyen Ekonomik Faktörler

Türkiye’ye gerçekleşecek olan yabancı sermaye yatırımlarını engelleyen faktörler makroekonominin istikrarsız olması, vergi uygulamadaki eşitlik ve adaletin olmaması, özelleştirme uygulamalarında yapılan hatalar başlıklarında toplanabilir.

Türkiye istikrarı zayıf, yüksek borçluluğa sahip, kamu açığı olan, yüksek enflasyon ve 3 haneli reel faize sahip bir ülke görünümündedir. Örneğin 2000 ve 2001 krizlerinden hemen önce İstanbul Sanayi Odasının her yıl yapmış olduğu İSO 500, Türkiye’nin 500 büyük sanayi kuruluşu çalışmasında 1999 yılında oluşturulan listede yer alan firmaların kârlarının %90’ını faiz gelirlerinden

sağladıkları görülmektedir. Aynı dönem için üretim faaliyetlerinin dönem sonu kârlarına sağladığı katkı ise sadece %4,6 olmuştur. (Özcan:2004:33-34)

Elbette kârların faiz gelirinden sağlandığı bir ülkeye yabancı doğrudan sermaye yatırımının gelmesini beklemek doğru ve gerçekçi bir yaklaşım değildir. Bu dönemde ülkeye YDY yerine kısa vadeli kâr hedefleyen sıcak paranın girişi olduğu görülmektedir. Aşağıdaki grafikte sıcak para olarak adlandırılan kısa vadeli portföy yatırımlarının hemen her dönem YDY'lerden fazla olduğu görülmektedir. İki dönemde dramatik çıkışların yaşandığı görülmektedir. Bunlardan ilki küresel konjonktürden kaynaklanan 1998 yılında yaşananmış diğer ise Türkiye'de yaşanan kriz sebebiyle 2001 yılında gerçekleşmiştir. (Rezzan:2014)

Türkiye gibi aşırı dalgalı ekonomik yapıya sahip ülkeler daha çok kısa vadeli portföy yatırımlarının ilgi odağı olmaktadır. Bunun sebebi portföy yatırımlarının dalgalı piyasa ekonomilerinden kaynaklanan fiyat oynaklıklarından daha hızlı ve kısa sürede kâr sağlama imkânlarının olmasıdır. Ancak sıcak para ile finanse olan ekonomilerde en ufak çıkışlar büyük ekonomik sıkıntılara sebebiyet verebilmektedir. Aslında yalnızca bu veri bile Türkiye'de YDY ların yeterli düzeyde olmadığını göstermek için yeterlidir.

Türkiye'nin makro-ekonomik verileri bu şekilde iken, krizlere duyarlı, aşırı hassas ve uzun vadede sürdürülemez yapısı ile yabancı yatırımlar için cazip bir coğrafya değildir. Bu nedenle yabancı doğrudan sermaye yatırımı yapacak olan şirketler Türkiye'ye yatırım yapmaya olumlu bakmamışlardır. Özellikle reel faizin yüksekliği dış piyasalardaki Türkiye algısında çok önemli rol oynamıştır. Bunun sebebi reel faizin ülke riskinin en önemli göstergesi olmasıdır.

Yabancı doğrudan sermayelerin en çok yatırım yaptığı ülkeler incelendiğinde ilk sırada ABD yer almaktadır. Makro-ekonomide istikrarın olması, kamu açıklarının GSYH oranının %5'lerin altında olması, enflasyon oranının ve reel faizlerin düşük olması en çok yatırım çeken ülkelerin ortak özelliklerini oluşturmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin neden yatırımlardan potansiyeli ölçüsünde pay alamadığı da ortaya çıkmaktadır. (Rezzan:20014)

1990 yılında ABD'de gelişmekte olan piyasalar üzerinde yapılan bir çalışmada; "Türkiye'nin de içinde olduğu on büyük gelişmekte olan piyasaya 1990'larda yılda ortalama 5 ila 8 milyar dolar dolayında sermaye girişi olacaktır" tahmininde bulunulmuştur. Ancak, Türkiye bu tahminlerde başarı gösterememiştir.

Tahminde bulunulan rakama Türkiye'nin ulaşamamasının ana nedeni beklenen makro istikrarın sağlanamamış olmasıdır. İkinci sebep ise yatırım yapılan ülkelerde aranan kalifiye insan gücünün Türkiye'de bulunmamasıdır.

Makro-ekonominin istikrarlı olmasının YDY girişini artırdığı ekonometrik bir model ile de kanıtlanmıştır. Buna göre ülkede istikrar ve sektörlerin kârlılığı arttıkça yabancı sermaye girişi de hızlanmaktadır.

Bürokratik Engeller

Uluslararası bir işletme bir ülkede yatırım yapmadan önce fizibilite çalışmasına ilk olarak sunulacak ürün ile ilgili pazar araştırması yaparak başlar. Bu araştırmanın ardından ise ülkede yatırım ortamı araştırılır, hukuki yapı, yatırım ile ilgili izinlerin alınma zorluğu/kolaylığı, süresi, kanunların değişim sıklığı, kamuda rüşvetin olup olmadığı gibi durumlar detaylı olarak incelenir. (Bozkurt ve Dursun:2006)

Hantal bürokratik yapı, kamu kurumları arasındaki koordinasyon eksikliği, tek-

nolojinin kullanılmaması ve işlemlerin zaman alması, yetki ve yetkililerin dağılımı, yine YDY'ı ülkeden iten sebeplerdendir. (Rezzan:2014)

Haksız Rekabet Ortamı

Yabancı yatırımcılar yatırım kararı almadan önce ülkeye dair riskleri hesaplar, serbest piyasa ekonomisi olması ve deregülasyon uygulamaları oldukça önemlidir. Devletin ekonomiden çekilmesi, Türkiye'de yabancı sermayenin özelleştirme ve liberalleşme ile birlikte artması bu duruma örnektir.

Diğer yandan ülkesine yabancı sermaye çekmeye çalışan ülkeler açısından da bir rekabet söz konusudur. Özellikle SSCB'nin dağılmasının ardından doğu Avrupa ülkelerinde serbest piyasa ekonomisine geçişin yaşanması bölgede rekabeti artırmıştır.

Haksız rekabetin bir diğer alt başlığı da kayıt dışı ekonomidir. Türkiye'de birçok KOBİ halen çift muhasebe kaydı tutmakta, ticari hacimlerinin yarısından fazlasını kayıt dışı gerçekleştirmektedir. Bu durumun en önemli sebebi verimsiz ve yüksek vergi uygulamalarıdır.

Bir diğer haksız rekabet konusu da devletin halen ekonomide fiilen olması, rekabeti sevmeyen bir toplum yapısı ile Türkiye'ye yatırım yapan yabancı şirketlerin Türkiye'de bir ortaklı sektöre girmeleridir. Bu konuda Ülsever'in "... maazallah bir holdingin koynuna girmezsen gelemezsin Türkiye'ye. Kendi basına gelen kaç tane yabancı sermaye var Türkiye'de? İlla büyüklerden biriyle işi halledeceksin. Simdi bu yapının içinde alınan tedbirler ne kadar alınsa dahi o zihniyet hâkim olduğu sürece..." şeklindeki tespiti Türkiye uygulamalarına bakıldığında oldukça haklı görülmektedir. (Bozkurt:2006)

Dolayısıyla yalnızca yasalar değil algılar da YDY'lara uygun hale getirilmelidir.

YDY'ların Türk Ekonomisine Etkileri
Türkiye'ye gelen YDY'ların ekonomi-

ye etkileri üzerine birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları Türkiye'ye gelen uluslararası sermayenin etkilerini krizler ekseninde incelemektedir. Bununla birlikte uluslararası sermaye hareketlerinin ekonomi üzerindeki etkilerini krizler hariç tutularak inceleyen akademisyenler de mevcuttur. Günçavdı, Belaney ve McKay'ın 1999 yılında yapmış oldukları çalışmada Türkiye'de uygulanan liberalizasyonun faizleri yükselterek yatırım için gerekli sermayenin maliyetini artırdığını saptamışlardır. Günçavdı ve Küçükçiftçi'nin 2001 yılında yapmış olduğu çalışmanın sonucunda ise, Türkiye ekonomisinin serbest piyasa ekonomisine geçişte uyguladığı liberal politikalarının finans ve reel sektör arasındaki iletişimi ve ilişkiyi zayıflattığı sonucuna varılmıştır. Sancar'ın 2002 yılına ait çalışmasında ise serbestleşme çalışmalarından önce ile sonra arasında firmalarda sermaye yetersizliği anlamında bir değişiklik olmadığı sonucuna varılmıştır.

Bu bağlamda para kazanma arzusunun yatırımların finanse edilmesinin önünde bir tehdit oluşturduğu görülmüştür. Bu araştırmaların sonuçları ile Türkiye'ye gelen yabancı sermayenin yapısı paralellik göstermektedir. Nitekim faiz artışı ile maliyetlerin yükselmesi yabancı sermayeyi caydırıcı bir etki yaparken, sıcak parayı da ülkeye çekmektedir. (Bozkurt:2006)

Kula'nın 2003 yılında yaptığı bir çalışmada ise YDY'ların ülkede sabit sermaye oluşumuna ve ekonomik büyüme arasında pozitif bir korelasyon olduğunu ekonometrik uygulama ile kanıtlamıştır. Ancak elbette ekonomik büyüme için yalnızca yabancı sermayenin ülkeye girişi yeterli değildir.

Akademisyen görüşlerine göre YDY'ların etkilerinin Türkiye bakımından değerlendirilmesi büyüme, cari açıkların kapatılması, kâr transferi ve ödemeler bilançosu olmak üzere üç başlık altında yapılabilir.

Çalışma kapsamında, YDY'ların ekonomi üzerinde etkileri vardır ve Türkiye ekonomisi için önemlidir.

YDY'ların, üretim, milli gelir, istihdam üzerinde etkileri vardır. şeklinde belirlenmiş olan varsayımların doğruluğu denetlenecektir. Bu noktada, YDY'ların Türkiye ekonomisi, üretimdeki artış, milli gelir ve istihdam üzerindeki etkisi, bu verilerin artış ve azalışları arasındaki ilişkilerin istatistiki olarak incelenmesi üzerinden değerlendirilecektir.

YDY ve Reel Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla (RGSYH) Büyüme Oranları Çalışmada, 1998-2012 dönemi için Merkez Bankası veri tabanından alınan çeyrek yıllık veriler kullanılmıştır (Tablo 1 ve 2). 1998 yılı 1. çeyreği ile 2001 yılı 4. çeyreği arası Ulusal Kriz Dönemi, 2002 yılı 1. çeyreği ile 2006 yılı 4. çeyreği İstikrarlı Büyüme Dönemi, 2007 yılı 1. çeyreği ile 2012 4. çeyreği arası ise Küresel Kriz Dönemi olarak belirlenmiştir.

Tablo 1. Türkiye'nin YDY ve RGSYH Büyüme Oranları (1998-2012)

1998Q1-2012Q4	RGSYH	YDY
Ortalama	1,82788	6,548289
Medyan	1,59715	2,668441
Maksimum	23,4264	521,08
Minimum	-20,269	-1129,09
Std. Sapma	12,0432	208,2423
Çarpıklık	0,12809	-2,19963
Basıklık	1,73655	16,88177

Tablo 2. Türkiye'nin YDY ve RGSYH Büyüme Oranlarına İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri (1998-2012)

1998Q1-2001Q4	RGSYH	YDY
Ortalama	1,83	-74,33
Std. Sapma	15,6	342,18
2002Q1-2006Q4	RGSYH	YDY
Ortalama	2,61	72,99
Std. Sapma	12,19	171,74
2007Q1-2012Q4	RGSYH	YDY
Ortalama	1,18	5,1
Std. Sapma	9,46	46,08

Bütün dönem dikkate alındığında RGSYH'nun ortalama %1,83'lük bir büyüme gerçekleştirmiştir. Bu oran ekonominin reel büyüme anlamında iyi bir performans gösterdiğini yansıtmaktadır. Aynı dönemde YDY ise ortalama %6,54'lük bir büyüme yaşamıştır. Ulusal kriz döneminde RGSYH %1,83 büyümüştür. Bu büyüme oranı 1998-2012 arası ortalama büyüme oranıyla aynıdır. Yine Ulusal kriz döneminde YDY %-74'lük bir büyüme oranına sahiptir. Bu verilerin ışığında, Ulusal kriz döneminde YDY'lar da bu şekilde yüksek bir azalış görülmesi bu dönemde krizden fazla etkilenildiğini göstermektedir. İstikrarlı büyüme dönemi adını verdiğimiz dönemde ise RGSYH %2,6 ve YDY ise %72 oranında büyümüştür. İstikrarlı dönemde RGSYH dönem ortalamasının üzerinde bir artış gerçekleştirirken, YDY bütün ortalamaların da üzerinde bir seviyede artış gerçekleştirmiştir. Küresel kriz döneminde ise RGSYH %1,17, YDY ise %5 oranında büyümüştür. Her iki oran da bütün dönem ortalamalarının altında büyüme oranlarıdır. Bu durumda, küresel kriz dönemlerinde YDY girişlerinin etkilenmediğini göstermektedir.

RGSYH'nun standart sapması bütün dönem için 12,04 iken ulusal kriz dönemi için 15,6, istikrarlı dönem için 12,19 ve küresel kriz dönemi için ise 9,4'tür. Bu durum, ulusal bir krizin küresel kriz

ile kıyaslandığında büyüme oranında daha büyük bir istikrarsızlığa yol açtığını ispatlamaktadır. YDY'ların standart sapmalarına bakarsak ulusal kriz döneminde 342 iken bu oran küresel kriz döneminde 46'dır. Yani küresel kriz dönemindeki istikrar, ulusal kriz dönemindeki istikrardan daha yüksektir. Ulusal kriz döneminde YDY yatırımları küresel kriz dönemine göre daha yüksek bir artış göstermiştir. Bu durum büyük ölçüde ulusal kriz döneminde alınan önlemlerle birlikte yabancı sermaye yatırımlarını ülkeye çekmek için daha temkinli yaklaşılmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca istikrarlı dönemden sonra yaşanan bu artışlar ülke ekonomisinin sağlam bir yapıya kavuştuğunun bir göstergesidir.

Sonuç ve Öneriler

Yabancı sermaye hareketleri özellikle ikinci Dünya Savaşının ardından, ödemeler bilançosunun önemli bir kalemi haline gelmiştir. Bu anlamda YDY'lar da uzun vadeli finansman kaynağı olarak değerlendirilmiştir.

Dünya genelinde gerçekleştirilen YDY girişlerine baktığımız zaman büyük çoğunluğunun çok uluslu şirketler tarafından yapıldığı görülmektedir. Bu işletmelerinde en çok yatırımı her ne kadar gelişmekte olan ülkelere akan yabancı sermaye artsa da yine de ekonomik ve siyasal istikrarın olduğu, büyük finansal ve reel piyasalara sahip olan gelişmiş ülkelere yaptığı görülmektedir.

Günümüzde dünya genelinde yatırım yapan uluslararası şirketlerin %80'i yatırım için gelişmiş ülkeleri tercih ederken, %20'si gelişmekte olan ülkelere yatırım yapmaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler YDY'ları kalınma ve ekonomik gelişim için önemli bir politika olarak görmesine karşın henüz bu alanda gelişmiş ülkeler kadar cezbedici değillerdir. Ancak UCTAD ra-

porlarına göre gelişmekte olan ülkelerin yabancı doğrudan sermaye çekiminde yükselen bir grafik çizmektedir.

Serbestleşmeye taraf olan devletlerin ulusal çıkarlara ek olarak serbest ticaretin gerektirdiği ortak kuralların uygulamaya koyulması, pazarı denetleyen ve düzenleyen devlet uygulamalarının birbiri ile entegre edilmesi ve eşgüdümün sağlanması gerekmektedir. Esasen serbestleşme, ulusal haklardan bir kısmının uluslarüstüne bırakılmasıdır. Burada uluslarüstü yapı ikili, bölgesel ya da küresel anlaşmalar olabileceği gibi, çok uluslu şirketlere yabancı doğrudan sermaye yatırımı için tanınan teşvikler de olabilir.

YDY'lar ile birlikte karşılaşılan bir diğer majör değişiklik ise yerel pazarda yerli yabancı ayrımının ortadan kalkmasıdır. Örneğin Türkiye'de satış yapan yabancı bir firma o ürünü Türkiye'de bulunan fabrikasında üretiyor ise burada yerli yabancı ayrımı fiilen ortadan kalkmaktadır. Bu yapı ulusal pazarların yerini açık pazarların alması sürecinin tamamlanmasına kadar devam edecektir.

Yerli yabancı ayrımının fiilen ve hukuken ortadan kalkması çok uluslu firmanın yerli firma niteliğine haiz olduğu anlamına gelmemektedir. Nitekim halen yılsonu TC Merkez Bankası bilançosunda cari işlemler hesabına bakıldığında kâr transferlerinin cari açığa olan önemli derecedeki olumsuz katkısı görülmektedir.

Yabancı sermayenin, pazarı serbestleştirilmesi yabancı yatırımcının yanı sıra iç dengelerden, sıkı maliye ve ekonomi politikalarından korunmak ya da kaçınmak isteyen yerli yatırımcılara da şirket birleşme ve satın almalar yolu ile bazı regülasyon uygulamalarından korunma yolunu açmaktadır. Ayrıca yatırım iklimi yasaları ve çok taraflı anlaşmalar

ile çok uluslu şirketler yalnızca ulusal pazarlarda hâkimiyet kurmamakta aynı zamanda dünyayı tek pazar haline getirmektedir.

Çok uluslu şirketler için oldukça kârlı görülen ve küresel bir gücü besleyen bu yapı uluslar için de birçok avantaj barındırmaktadır. Bu avantajların başında istihdam yaratılması gelmektedir. Özellikle genç nüfusa sahip Türkiye’de kronik işsizlik sorunu, sermaye eksikliği nedeni ile yeni yatırımların yetersiz olması, istihdam yaratılamaması gibi makro-ekonomik sorunların çözümünde yabancı sermaye yatırımlarından yararlanılmaktadır. Ayrıca ülkede yabancı sermaye yatırımının artması, krizlere karşı bu şirketlerin bir koruma kalkanı yaratmasına sebep olmaktadır. Küresel güce sahip bu şirketler yatırımlarının bulunduğu ülkeyi konjonktürel dalgalanmalara karşı da korumaktadırlar.

Dolayısıyla yabancı doğrudan sermaye yatırımı ile ilgili bir politika belirleneceği zaman olumlu ve olumsuz etkilerinin ülke bazında, o ülkenin ekonomik, politik, sosyal ve kültürel yapısının dikkate alınması, olumlu yanlarını azami, olum-

suz yanlarını asgari seviyede tutabilmek açısından önemlidir.

Türkiye açısından durum değerlendirildiğinde liberalleşme adımları, AB ile ilişkiler, Gümrük Birliği anlaşması yabancı doğrudan sermaye çekimi, piyasaların serbestleşmesi açısından önemlidir. Bu anlamda Türkiye’ye gerçekleşen yabancı doğrudan sermaye akışı 1980’li yıllardan sonra artış sağlamıştır. Ancak büyük bir potansiyeli bünyesinde barındıran Türkiye dünya yabancı sermaye yatırım hacminden potansiyeli ölçüsünde payı 2004 yılına kadar alamamıştır. Başarısızlıktaki temel sebep ekonomik ve siyasal istikrarsızlıktır. Özellikle ekonomik kalkınma için uzun vadeli planların yapılmaması, popülist uygulamalar, dış politikada yaşanan gerginlikler, komşu ülkeler ile ilişkiler, AB ile ilişkilerde istikrarsızlık oluşturmaktadır. Ayrıca, enflasyon, kayıt dışı ekonomi, kanunlarının sık değişimi, hükümetin birçok alanda kanun hükmünde kararname çıkararak yasamayı devre dışı bırakması, birçok alanda hukuki düzenlemenin olmayışı da etkindir. Ayrıca, adalet sisteminde yaşanan aksaklıklar,

hantal bürokrasi, dış tanıtımın yetersiz olması, özel sektörde kurumsallaşmanın olmayışı, nitelikli eleman eksikliği gibi unsurlar Türkiye'nin YDY'lerden belli bir seviyenin üzerinde pay alamamasına sebep olmuştur.

Türkiye bu yüksek sermayeden nüfusu, coğrafi konumu, tüketim yapısı, satın alma gücü, özellikle AB'ye karşı düşük maliyet ile üretim sunma, ulaşım ve iletişim altyapısı, deniz kara hava taşımacılığı imkânı göz önünde bulundurulmasına rağmen istediği ölçüde yararlanamamaktadır. Bunun yanı sıra, enerji alanında yatırım politikalarının, dünyanın önde gelen çok uluslu şirketlerin ülkede yatırımlarının bulunmasına, Gümrük Birliği'ne, AB ile ilişkilerini geliştirme çabasına, çok taraflı ticari anlaşmalarına rağmen yabancı yatırımlar oldukça düşük seviyededir.

Türkiye'nin YDY'leri, uyguladığı yanlış politikalar sebebi ile ülkesine çekememesi yalnızca ödemeler bilançosunda cari açığın finansmanı konusunda sıkıntı yaşamasına değil aynı zamanda yabancı doğrudan sermayenin diğer avantajlarından da faydalanamamasına yol açmıştır.

Türkiye'nin yeterli sermayeyi çekememesinin ülkede yarattığı en büyük eksiklik şüphesiz kalkınmanın finansmanında olmuştur. Türkiye'nin nüfusuna ve istihdam ihtiyaçlarına uygun büyüme hızı ve dolayısıyla refah artışı sağlamanın iki yolu vardır. İlki yurtiçi tasarrufları ya da hasılat katsayısını artırmaktır. İkincisi ise yabancı sermayenin ülkeye çekilmesidir.

Türkiye refahını artırmak için eğer sermaye hâsıla katsayısını artırma yolunu seçerse üretimde verimlilik artışı sağlanmalıdır. Verimlilik artışı teknoloji ve "know-how" gerektirdiğinden yabancı doğrudan sermaye ihtiyacı bir kez daha

kendini hissettirmiştir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta YDY'lerin öğrenme, rekabet, teknoloji transferini yerli firmalara aktarmasıdır.

Türkiye, makroekonomik istikrarı zayıf, dünyada en yüksek kamu açıkları olan, 2000 yılına kadar dünyada belli baslı ülkeler içinde en yüksek enflasyona sahip ve reel faizi de yüksek bir ülke görünümündedir. Bu sebeple nitelikli YDY'yi ülkesine çekmesi düşük bir olasılıktır. Yabancı yatırımcılar, yüksek kamu, özel sektör ve hane halkı borçları olan, enflasyon ve reel faizleri yüksek olan Türkiye'nin durumunu kritik olarak değerlendirmektedir. Bu nedenle Türkiye'ye yatırım yapmanın rasyonel olmayacağını düşünmektedir.

Kaynakça

- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. Avrupa Birliği Müstesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, Ankara, 2003.
- Aykon, Y., Finansal Krizlerin Banka Karlılıkları Üzerindeki Etkileri: 1997-2010 Dönemi Türk Bankacılık Sistemi Üzerine Bir Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2011.
- Bozkurt, Hilal ve Dursun, Gülten. Bilgi ve İletişim Teknolojileri İle Yabancı Doğrudan Yatırım Akımları Arasındaki Etkileşim: Türkiye İçin Kointegrasyon Analizi, 1980-2004, Bilgi Ekonomisi ve Yönetim Dergisi, I-I, I-II, 2006.
- Ceyhan, Ayşe, Avrupa Topluluğu Terimler Sözlüğü, İstanbul: Alfa Yayınları, 2007.
- DPT, 8. 5 yıllık Kalkınma Planı Yabancı doğrudan sermaye Yatırımları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2000.
- Güneş, C., Yabancı Sermaye. Yönetim Bilimleri Dergisi, 2009. 7(1), ss.241-248.
- Küçükaksoy, İ., Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerinin Ekonomik Kriz Etkisi: 1990-2004 Yılları Türkiye Uygulaması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul

Üniversitesi, 2006.
Onaner, Mehmet, 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Yabancı Sermayeli Yatırımlar, Dış Ticarete Durum, İstanbul, 2007.
Özcan, Bülent, Avrupa Birliğinde Sermayenin Serbest Dolaşımı Konusundaki Mevzuat ve Türkiye’nin Uyumunu, Mayıs 2004 Ankara, s.33-34
Rezzan N.V., Yabancı doğrudan sermaye Yatırımlarının Bankacılık Sektöründe

Kârlılık Üzerine Etkisi ve Bir Uygulama, İstanbul, 2014.
TC Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, 2001 Yılı Raporu, Ankara, 2002.
Uysal, C, Türkiye- Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Süreci ve Son Gelişmeler, Akdeniz Ü.İ.İ.B.F. Dergisi (1) 2001 s.140-153.

Yeni Anayasa Tartışmaları ve Başkanlık Sistemi

Cem Toker*

Son birkaç senedir siyasetin gündemi-
ne oturan ve toplumun da gündemi-
ne oturtulmaya çalışılan “Yeni Anayasa
ve Başkanlık Sistemi” tartışmalarına
odaklanmaktayız. Liberal Demokrat
Parti kurulduğu yıl 1994’te, yani bun-
dan tam 22 yıl önce “Yeni Anayasa”
önerisini topluma sunmuştu.¹

Öncelikle yenisi veya eskisi olsun “ana-
yasa” konusunda genel birkaç temel gö-
rüşümüzü paylaşmak isterim.

Rejimleri ne olursa olsun, dünyanın
hemen hemen her ülkesinin bir ana-
yasa var ve hepsinden de haklar, öz-
gürlükler, adalet konularında adeta bal
damlıyor. Örneğin, ABD, Almanya ve
Türkiye anayasalarında olduğu gibi, in-
celendiğinde Kuzey Kore Anayasasında
da ifade, inanç, toplantı, gösteri özgür-
lüğü, adil yargılanma, seçme hakkı gibi
hakların vurgulandığı görülür.

Saddam Hüseyin’in 1990 Irak Anayasa-
sı incelendiğinde de ülkenin bir cennet
bahçesine benzediği algısı oluşabilir.

Bu nedenle, anayasaların içinde ne yaz-
dığından çok, o anayasaya uygun ka-
nunlar çıkararak yasama erkinin, yasaları
yönetmelik ve genelgelerle uygulayan
yürütme erkinin zihniyeti ile yasa ve
uygulamaları özgürlükçü bir gözlemlerle
yorumlayacak yargı erkinin zihniyeti, o
ülkenin ne kadar özgür, demokratik bir
hukuk devleti olduğunu belirlemektedir.

Öte yandan, kanaatimizce, anayasaların
kısa, esnek, tutarlı ama hukuki yoruma
açık olmaları zamanın ruhuna, gelişme-
lere uyarlanmalarını kolaylaştırmakta-
dır.

Çağdaş ve liberal bir anayasa, vatanda-
şın hak ve özgürlüklerini tanımlayıp,
lütuf gibi sunmaz. İnsanlar zaten yara-
tıldıkları andan itibaren ellerinden alı-
namayacak temel hak ve özgürlüklerine
sahiptirler. Aksine, anayasalarda top-
lum ülkeyi yönetecek “devlet” denilen
olgunun yapısını, işleyiş şeklini belirle-
yip görev ve sorumluluklarını tanımla-
malı ve “sana bu anayasa ile tanımlan-
mamış yetki ve görevler senin haddine
değildir” diye vurgulamalıdır.

Anayasalar halkın özgürlüğünü değil,
devletin yetkilerini kısıtlayan belgeler
olmalıdır.

Gelelim Türkiye’ye ve Sivil Anayasa
muhabbetine.

Öncelikle hatırlatmak isterim, 2013 yı-
lında yeni anayasa için kurulan alt ko-
misyon bir internet sitesi kurarak, sivil
toplumdan, sendikalardan, akademik
dünyadan fikir ve katkı talebinde bu-
lunmuş ancak birkaç hafta sonra bu si-
tete erişimi yasaklamıştı. Daha sonra,
Meclis Başkanı Cemil Çiçek “Anlaşı-
yor ki, toplumdan öyle yeni, sivil ana-
yasa diye bir beklenti veya talep yok.”
 demişti.

Yine de bizim gördüğümüz kadarı ile

*Liberal
Demokrat Parti
Genel Başkanı
& Bahçeşehir
Üniversitesi
Küresel Siyaset
ve Uluslararası
İlişkiler Yüksek
Lisans Misafir
Öğretim Gö-
revlisi

içinde hala her ne kadar devlet despotizmi barındırır da, mevcut anayasaya asker anayasası demek doğru olmaz.

Geçtiğimiz 35 sene içinde zaten yarısından fazlası sivil iktidarlar tarafından değiştirilmiş anayasaya asker anayasası demek, yapılacak değişikliklere taraftar toplama amacı gütmektedir.

Mevcut anayasanın en temel sorunu son derece detaylı olup, devleti hemen her konuda sorumlu ve yetkili kılmasıdır. Yetkili kılarken de “detayları kanunla belirlenir” vurgusu iktidarların anti-demokratik yöntemlerine yeşil ışık yakmaktadır.

Şöyle ki; anayasanın bir maddesinde tanımlanan, garanti altına alınan temel hak ve özgürlükler, bir başka maddede kamu düzeni, kamu güvenliği, kamu sağlığı, kamu yararı, milli güvenlik, gençleri korumak, toplumun genel örf ve adetleri, genel ahlak bahaneleri ile kısıtlanabilmekte, bu gerekçeler ise hükümlere bahane olmaktadır.

Sonuç olarak, anayasa ne derse desin, mühim olan hak ve özgürlüklerinin değerini bilen, hukuk devleti ilkesinde ısrarcı bir toplum yapısı ve bu beklentilere hitap eden yasama, yürütme ve yargı erklerinin uygulamaları toplumsal huzur ve refahın temelidir.

Baskıcı, hukuk ve kanun tanımayan yönetim zihniyetlerine dünyanın en özgürlükçü ve adil anayasası adı da verilse, o ülkeye huzur ve refah gelmeyeceği kesindir.

Başkanlık Sistemi Mi Türk Tipi Başkanlık Sistemi Mi?

Ocak 2016’da Meclis’te tekrar oluşturulan “Yeni Anayasa Komisyonu” CHP’nin “Başkanlık Sistemini tartışmayız bile” duruşu ile komisyondan çekilmesi sonrası lağvedilmişti.

Bu karar da, AKP’nin yeni sivil anayasa ısrarının temelinde Başkanlık Sistemine geçişin yattığını ortaya koymaktadır.

Liberal Demokrat Parti bugün Yargıtay’da kayıtlı 100 küsur siyasi parti içinde Başkanlık Sistemini programında bulunduran tek partidir.

Ancak LDP Başkanlık Sistemini kesinlikle seçim sisteminin değişerek, iki turlu dar bölge sistemine geçiş ile birlikte savunmaktadır. Zira Başkanlık Sisteminin temelinde erkler ayırımının en katı şekilde uygulanması yatar. Yasama erkinin yürütme erkini millet adına etkin bir şekilde denetleyebilmesi için Başkan ve kabinesinden tamamen bağımsız olması gerekir. Bu yasama bağımsızlığını bize göre en etkin şekilde iki turlu dar bölge seçim sistemi sağlayabilir.

Bugün Türk siyasetinin en önemli sorunu yasama ve yürütmenin iç içe geçmiş olmasıdır.

Dört bakanın yolsuzluk dosyaları komisyona gittiğinde, AKP Milletvekili Burhan Kuzu “yahu onlar bizim arkadaşlarımız, Yüce Divana gönderirsek yüzlerine nasıl bakarız” diyebilmektedir.

Mevcut sistemimizde, aynı partinin milletvekillerinin, aynı partili bakan arkadaşlarının performansını halk adına denetlemelerine olanak yoktur. O yüzden ki, Soma maden faciasının, Samsun’da TOKİ konutları sel faciasının, Zonguldak Çaycuma köprü, Afyon cephanelik patlama faciası gibi ihmallerin, ölümlerin sorumlu bakanları asla hesap vermemişlerdir.

İktidar vergi toplamakta ama bu vergileri nereye harcadığını hesap vermesi gereken yere, milletin meclisine getirmemekte, bir milletvekili “Sayıştay raporları Meclise gelirse duman oluruz” diyebilmekte ve yanına kar kalmaktadır.

Başkanlık sisteminin getireceği kuvvetler ayrımı, yürütmenin yasama ve yargı erkince denetlenmesini, gücünün dengelenmesini mümkün kılacaktır.

Başkanlık Sisteminin getireceği bir başka avantaj ise istikrardır. İstikrardan kastımız, son yıllarda topluma dayatıldığı gibi bir partinin tek başına sittin sene iktidarda kalması değildir. Başkanlık Sistemi ile yönetilen ülkelerde hükümetin gensoru ile düşmesi, erken seçim gibi uygulamalar yoktur. 3000’li yıllarda bile ülkede hangi gün seçim yapılacağı şimdiden bellidir.

Gelelim, AKP’nin topluma sunmaya hazırlandığı “Türk Tipi Başkanlık Sistemi” garabetine.

Vurguladığımız gibi, Başkanlık Sistemi kuvvetler ayrımının en katı şekilde uygulandığı, yasama, yürütme ve yargı erklerinin birbirlerinin gücünü dengelediği bir sistemdir. Özetle her erkin biraz gücü vardır hiçbirinin mutlak gücü yoktur.

Oysa AKP kurmaylarının şimdiye kadar yaptıkları sunumlarda, kuvvetler ayrımının sorun yarattığını, kuvvetler

birliği, kuvvetlerin uyumu gibi söylemler ile yasama ve yargı kontrolünü de yürütme erkine yani Başkana vermeyi planladıkları barizdir.

Türk Tipi Başkanlık Sisteminde, Başkana Meclisi fesih yetkisi verilmesi demek, Başkan Meclise “bana şu, şu, şu yasaları çıkartın” siparişi vermesi, o yasalar çıkmadığı takdirde, milletin seçtiği Meclisi feshedip, yerine kendisinin her dediği yasayı çıkaracak yenisini seçtirilmesi anlamına gelmektedir ki bu kabul edilemez.

Öte yandan AKP önerisinde, Başkanın Devlet Başkanı sıfatı ile tüm Anayasal kurumlar üzerinde söz sahibi olabileceği belirtilmektedir. Oysa Başkan sadece yürütme erkinin başıdır. Sadece o kurumlar üzerinde söz sahibi olabilmelidir.

AKP önerisi Başkanın atamalarına Meclis onayı şartı aramamaktadır. LDP önerisi, Başkanın tüm atamalarına millet adına Meclis onayı şartı öngörmektedir. Yine AKP önerisinde Başkan, Meclisin yaptığı ama kendisinin beğenmediği bir yasayı halk oylamasına sunarak Meclisi adeta yok sayabilmektedir. Oysa Başkanın yasama erki üzerindeki tek yaptırı-

mı “veto” yetkisi ile sınırlı kalmalıdır.

Sonuç itibarı ile bizim değerlendirmemize göre Başkanlık Sistemi, doğru bir seçim sistemi ile birlikte, gelişmiş demokrasilerdeki zihniyet ve niyetle uygulandığı takdirde, ülkenin bugün kuvvetler ayrımı, şeffaflık, hesap verme, yürütmeyi denetleme, katılımcı de-

mokrasi, lider sultanı, istikrar, tek adam yönetimi alanlarında yaşadığı sorunlara are sunabilecektir.

Notlar

1. Okurlar bu anayasa taslağına <http://www.ldp.org/anayasa-onerisi/> adresinden erişebilirler.

Değerler ve Çıkarlar Arasında “Sıkışmışlık”: Suriyeli Mülteciler Örneği Üzerinden Avrupa Birliği’nin Mülteci Politikasına Gerçekçi Bir Yaklaşım

Bülent Akkuş*

“Coğrafya, belli bir çerçeveye sunar; fakat Avrupa’nın sınırlarını çizen şey değerlerdir. Genişleme, Avrupa için bir değerlerini yayma meselesidir; en temel değerler ise özgürlük ve dayanışma, hoşgörü ve insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğüdür.” (Rehn, 2005)

Bir “ideal” öncelikle fikirler ve değerler bütünüdür; ifade eder; o ideali gerçekleştirmek de büyük bir iddidir. İdealin gerçekleştirildiğini iddia etmek ise tarihe bir meydan okumayı, sıfırı bir yapmayı, bir şeylerin değiştirildiğini deklare etmeyi ifade eder. Avrupa Birliği (AB), bu noktada, tarihin karşımıza çıkardığı en büyük ideallerden birisidir. Ancak bu tip meydan okumaların, iddiaların ve deklarasyonların ne kadar kalıcı ve gerçekçi olduğunu anlamak için tarihin sınavlarına tabi tutulmaları gerekir. Bu, zamanın o “ideal”e karşı meydan okumasıdır. Bir iddia, zamanın getirdikleri tarafından sınanır. Bir ideal, fikir olarak güzel, etkili ya da vizyoner olabilir. Ancak sadece bu sınava karşı ayakta kalabilen ideallerin gerçekliğinden ve kalıcılığından söz edilebilir. Bugün Avrupa’nın karşı karşıya olduğu durum, bu sınavın kendisidir. Tarihsel süreçte, her iyi ve olumlu şeyin başı olarak görülen ve ondan çok şey beklenen “Batı medeniyeti”ne¹ atfedilen nitelikler, tüm dünyada “kabul gören” ve ulaşılmak istenen “Batı standardı” olgusunun yerleşmesine olanak sağlamıştır. (Mert, 2007) Fakat son dönemde

uluslararası alanda meydana gelen ve Avrupa devletlerini de direkt veya dolaylı olarak etkileyen gelişmeler karşısında kıta devletlerin izledikleri politikalar, batı medeniyetinin temeli olarak görülen değerlerden bahsetmeyi giderek zorlaştırmaktadır. 21. yüzyılın başlangıç günü olarak nitelenebilecek olan 11 Eylül ve bunu izleyen Afganistan ve Irak işgalleriyle tüm dünyada yapılan bu tür sorgulamalar, Suriyeli mülteciler konusuyla zirveye ulaşmıştır. Nitekim son dönemleri ekonomik kriz, terör ve radikalleşme gibi önemli problemlerle boğuşarak geçiren Avrupa’da, bu problemlere mülteci krizinin de eklenmesi Avrupa’nın siyasi toplumsal dengesini ciddi şekilde sarsmıştır. (Toğuşlu, 2016)

Bu, Avrupa için ciddi bir soruna işaret etmektedir çünkü bu durum, aynı zamanda birliğin bir geleceğinin olup olmayacağına dair sürekli var olagelmış tartışmaların daha da hararetli bir şekilde tekrar gündeme gelmesine yol açmıştır.

Hâlihazırda kendi iç meselelerinden kaynaklanan sorunlarla mücadele etmekte zorlanan Avrupa, Ortadoğu’da, özellikle Suriye’de yaşanan gelişmeler sonucunda ortaya çıkan mülteci hareketinin kıtaya dayanmasıyla çok daha zorlu bir süreçle karşı karşıya kalmıştır. Suriye’de yaşanan çatışmalar sonucunda milyonlarca kişi başta Türkiye, Lübnan

*İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Doktora Öğrencisi

ve Ürdün olmak üzere komşu ülkelere sığınmıştır. Söz konusu mültecilerin daha iyi bir yaşam için bu ülkeleri de geçerek Avrupa kıtasına girme arzuları ve bunu aktif olarak gerçekleştirmek için yola çıkmaları mülteci sorununun Avrupa'nın gündemine taşınmasına, mülteci sorununun Avrupa'nın bir sorunu haline gelmesine yol açmıştır.

Avrupa'nın krizlerle mücadele etmedeki etkisizliği ve hayatta kalmak için fazla seçenekleri olmayan mültecilere karşı izlenen politika, sorunun yeni bir boyut kazanmasına yol açmıştır. Mülteci krizinde, Avrupa'nın mültecilere yönelik izlediği politikalar kıtanın kendi değerleriyle yüzleşmesine neden olmaktadır. Özellikle İslam söz konusu olduğunda ırk ve din temelinde ayrımcılığı yasaklayan 1951 Birleşmiş Milletler Cenevre Komisyonu'nun öngörülerine uymayacak şekilde Avrupa, kültürel çoğulculuk olgusundan korkmakta ve buna aykırı politikalar izlemektedir. Nitekim günümüzde yaşanan göç krizinde, başta Slovakya Başbakanı Robert Fiko olmak üzere Doğu Avrupa ülkeleri yöneticileri sadece Hıristiyan göçmenlerin kabul edilmesi yönünde açıklamalarda bulunmuşlardır. Macaristan Başbakanı Victor Orban, mültecilerin Avrupa'nın Hıristiyan köklerini ve Avrupa değerlerini tehdit edeceğini ifade ederken; Bulgaristan hükümeti ise Müslüman mültecilerin ülkeye kabul edilmesinin ülkenin demografik yapısında sorunlara neden olacak değişimlerin meydana gelmesine neden olacağını ifade etmiştir. (Diler, 2015) İslam ve göçmen karşıtlığıyla bilinen Pegida gibi siyasi hareketler de mültecilerin Batı toplumunu İslamlaştıracağını dile getirmişlerdir. Bu tür siyasi hareketler, Müslüman mültecilerin kıtada suç oranının artmasına neden olacağını dile getirmektedirler.

Nüfusları gittikçe yaşlanan ve genç iş gücüne muhtaç olan birçok Avrupa ül-

kesi, göçler sayesinde orta ve uzun vadede bu sorunlarına çözüm yaratabilecek bir süreçle karşı karşıya olmalarına karşın, söz konusu mültecilerin kimliği bunun önüne geçmektedir. Bu da Zeynep Atikkan'ın deyişiyle, Avrupa'nın mülteci sorunuyla tavan yapmış zorlu bir "olgunluk sınavı"ndan geçişini ifade etmektedir. (Diler, 2015)

Krizin ortaya koyduğu diğer gerçeklikse, ekonomik krizde de görüldüğü gibi ulusal çıkarların Avrupa çıkarlarından önce geldiğidir. Söz konusu krizlerde, Avrupa'nın ekonomisi güçlü ve bundan dolayı da birlik için kilit noktada olan ülkeleri ile birliğin diğer ülkeleri arasında ciddi anlaşmazlıklar ortaya çıkmaktadır. 2008 yılında başlayan ekonomik krizde Avrupa, "Kuzey-Güney" ekseninde ayrılmış ve kıtanın kilit devleti olan Almanya, birlik olmanın gerekliliklerini yerine getirmeyen Güney ülkeleriyle ciddi sorunlar yaşamıştı. Günümüzde, mülteci krizinde de Almanya, sorumluktan kaçan Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya gibi Batı, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle ciddi mücadeleler vermektedir. (Diler, 2015) Nitekim birçok konuda anlaşmazlık içerisinde olan kıta devletleri, mülteci krizinde de iki kutba ayrılmış durumdadır. Mültecilerin AB'ye kabulünü öngören görüş, mültecilerin belirlenecek kotalara uygun olarak üye ülkelere dağıtılmasını savunurken; mültecileri Avrupa değerleri, ulusal sınırlar ve toplumsal güvenlik için tehdit oluşturduğunu öngören görüşse mültecilerin kabul edilmemesi gerektiğini savunmaktadır. Avrupa Komisyonu Başkanı Jean Claude Juncker'in ortaya koyduğu ve 160 bin mültecinin AB ülkeleri arasında paylaşılmasını öngören "zorunlu kota sistemi"ne karşı ortaya konan görüşler bu ayrışmayı net olarak ortaya koymuştur. Mültecilerin Avrupa'daki ilk durakları olan Yunanistan, Macaristan ve İtalya'daki mültecilerin birliğin diğer ülkelere dağıtılma-

sı öngören bu sistem, daha önce 800 bin göçmeni topraklarına kabul edeceğini açıklayan Almanya tarafından da destek görmüştür. Nitekim tasarı Avrupa Parlamentosundan da kısa sürede geçmiştir. Bu gelişmelere karşın, başta Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Slovakya, Romanya gibi Doğu Avrupa ülkeleri bu tasarıya karşı çıkmışlardır. Söz konusu “muhalif” ülkeler, bu konuda herhangi bir zorlamayı kabul etmeyeceklerini ve konuya ilişkin her devletin kendi kararını alması gerektiğini vurgulamışlardır. (Werkhauser, 2015) İngiltere ise zorunlu kota sisteminin dışında yer almayı tercih ederek beş yıllık süreçte sadece 20 bin mülteci kabul edeceğini açıklamıştır. (Traynor ve Kingsley, 2015)

Kıta ülkeleri arasında yaşanan bu keskin görüş ayrılıkları, Angela Merkel’in vurguladığı gibi mülteci krizini Avrupa için “euro ekonomik krizinden daha ciddi bir sorun oluşturan” (Nougayrede, 2015) bir mesele haline getirmiştir. Başka bir deyişle, mülteci sorunu, günümüzde, Avrupa kıtasının önünde çözüm bekleyen en büyük meseledir. Tarihsel süreçte maruz kaldığı her göç ve mülteci dalgasında böyle bir meydan okumayla karşı karşıya kalan ve bu süreçlerde başarılı sınavlar vermeyen Avrupa’nın günümüzde mülteci krizinde de başarılı bir sınav verdiğini söylemek pek de gerçekçi olmayacaktır.

Nitekim mültecilerin içinde buldukları durumlar, belirli dönemlerde onlara karşı vicdani değerlerin oluşmasına olanak sağlamasına karşın mültecilerin kıtaya kabul edilmesinin ilerde ortaya çıkarabileceği sorunlar, mültecilerin kıtaya uyum sağlamaları sorunu kıta devletlerinin mültecilere yönelik “vicdani olmayan” ama siyasal gerçekçi kuramın varsayımlarıyla uyumlu politikalar izlemelerine yol açmaktadır. Özellikle, Kasım 2015 tarihinde Paris’te yaşanan saldırılardan sonra Avrupalı devletler,

mültecileri topraklarından uzak tutmak için her şeyi yapmaya başlamışlardır. Saldırganların Müslüman kimlikleri ve Suriye’de eğitim almaları kıta devletlerinin sınır ve kimlik kontrollerini sıklaştırmalarına, birçok devletin yeni gelecek mültecilere kapılarını kapatmalarına neden olurken; Avrupa idealinin temel dinamiklerinden biri olan Schengen’in de ciddi şekilde sorgulanmasına yol açmıştır. Nitekim Fransa, saldırıların akabinde Schengen’den geçici olarak çıktığını deklare etmiştir. Mültecilerin yoğun bir şekilde Avrupa’ya yoğunlaşması üzerine birçok ülkenin Fransa’nın yolundan giderek sınır kontrollerini arttırması bir anlamda Avrupa’da sınır kontrollerini kaldıran Schengen’in ruhunu sarsmışlardır. Nitekim bunun bilincinde olan Angela Merkel, Schengen’in Avrupa için önemini vurgulayarak sistemin korunması için Schengen’in gerekli olduğunu ifade etmiştir. (“Merkel: Bunu Başarabiliriz”, 2015)

Kıta ülkeleri Avrupa’nın mülteciler için cazipliğini minimize etme noktasında politikalar izlemektedirler. Bu politikalar, mültecilerin güvenliğini tehlikeye atan, Avrupa’nın değerleriyle uyumsuz politikalarlardır. Mültecilerin oluşturduğu tehlikenin farkına varan kıta ülkelerinin güvenlik temelli ortaya koydukları politikalarına en önemli örnek birisi İtalya’dır. Ekim 2015’te sınırlarında 365 mültecinin ölmesinden sonra mültecileri arama ve kurtarma amacıyla “Mare Nostrum (Bizim Deniz)” operasyonunu başlatan İtalya, süreç içerisinde başta İngiltere olmak üzere diğer kıta devletlerinin bu uygulamanın mültecileri Avrupa’ya gelmek için teşvik ettiğini ve son verilmesi gerektiği vurguları nedeniyle uygulamayı Kasım 2014’te sona erdirmiştir. Mültecilerin güvenliklerini sağlama amacıyla İtalya önderliğinde ortaya konan Mare Nostrum operasyonunun yerini, AB’nin bünyesinde devletlerin sınır güvenliği-

ni temel alan "Triton" operasyonu yer almıştır. AB'nin ortak bir mülteci politikası hedefinin bir yansıması olarak sunulan Triton operasyonunun bütçe, personel ve ekipmanının Mare Nostrum'a göre daha az olduğu ve uygulamaları dikkate alındığında mültecilerin güvenliğinden çok devletlerin sınırlarının güvenliğini önemseydiği söylenebilir. (Bayraklı ve Keskin, 2015: 14) Nitekim bu dönüşümün sonuçları ve Triton operasyonunun başarısızlığı kısa sürede ortaya çıkmaya başlamıştır. 19 Nisan 2015 tarihinde Akdeniz'de mültecileri taşıyan teknenin batması üzerine 800'ü aşkın mülteci hayatını kaybetmiştir. Buna karşın, AB Triton operasyonunu sürdürmeye devam etmiştir ve sadece bütçesini, personel sayısını ve ekipmanını artırmıştır. (Bayraklı ve Keskin, 2015: 15) Avrupa'nın kıtaya gelmek isteyen mültecileri engellemek yönünde izlediği politikaların yanında kıtaya gelmiş olan mültecilere karşı nasıl bir politika izleyeceği de kıtanın önündeki en önemli zorunluluklardan birisidir. Suriyeli mültecilerin yanında başta Irak ve Afganistan olmak üzere birçok yerden mülteciyi barındıran Avrupa'da bu kişilerin Avrupa'ya nasıl entegre edilecekleri, Avrupalı değerleri sahiplenip sahiplenmeyecekleri, toplumsal hayata uyum sağlayıp sağlamayacakları gibi

konular yönetimlerin çözüm bulması gereken temel sorunlardır. Mültecilerin kıta ülkelerinde neden oldukları olaylar, onlara yönelik ciddi önlemlerin alınmasına yol açmaktadır. Mültecilerin Avrupa için "makul insan" haline getirilmesi için devletler farklı politikalar izlemektedirler. Almanya'nın Münih kentinde mültecilerin karıştığı taciz olayı nedeniyle mültecilere kadınlara nasıl davranmaları gerektiğiyle ilgili eğitimin verilmesi dillendirilmiştir. Norveç, mültecileri kadınlara karşı kibar davranılması, kadının erkekle eşit olduğu, evlilik durumunda dahi sekse zorlanamayacakları, eşcinselliğin normal olduğu gibi konularda eğitmektedir. Belçika, benzer konularda sığınma merkezlerinde kurslar açmıştır.

Danimarka, göçmenlerin ellerindeki belli bir miktardan fazla paraya ve değerli eşyalara el koymaya başlamıştır. Galler'de gelen mültecilerin para ve değerli eşyalarına el koymanın yanında mültecileri takip edebilmek amacıyla onlara bileklik takılmaktadır. Kabul ettiği mültecilerin kollarına numaralar yazan (Keating, 2015) Çek Cumhuriyeti'nde Cumhurbaşkanı Milos Zeman, ırkçı partilerin kullanmış olduğu söylemlerle göçmen karşıtı mitinglere katılmıştır. (Toğuşlu, 2016) Kıtada mülteci krizinde

en çok etkilenen ülke olan Macaristan, sınırlarına dikenli teller örerken; birçok kıta ülkesi de Avrupa Sığınmacılık Yasası'nın öngörülerine aykırı bir şekilde hareket ederek mültecilere karşı ırkçı ve ayrımcı bir tutum izlemektedir. 800 bin göçmeni topraklarına kabul edeceğini açıklayan Almanya'da hükümet, söz konusu ikinci kutup ülkeleriyle anlaşamamasının yanında ülke içi muhalefetin artması ve bunun oy oranlarına net olarak yansması sonucunda ilk başta izlemiş olduğu "açık kapı politikasından" vazgeçmiştir. Nitekim sorunu tek başına üstlenmek istemeyen Almanya da Eylül 2015'ten itibaren sınır kontrollerine başlamıştır. Gelinek noktada, kıta ülkeleri bir birlik olmanın gereğini yerine getirip ortak bir tavır sergilemek yerine her devletin kendisini bu süreçten en az zararlı kurtarmak için çabaladığı bir süreç söz konusudur.

İdeal ile Gerçeklik Arasında Avrupa Birliği

Avrupa Birliği'nin karşılaştığı sorunlar karşısında yaşadığı ayrışmalar, ulus-ötesi bir devlet niteliğinin kazandırılması "hedeflenen" örgütün bir birlikten, ittifaktan öteye gitme şansının çok zor olduğu görülmüştür. Nitekim Avrupa, bir devlettten çok ortak bir tarih ve kaderi paylaşan insanlardan oluşan bir bölgedir; AB de egemen devletler arasındaki bir ilişki sistemidir. Birliğe üye her devletin çıkarlarına uygun şekilde hareket ettiği kıtada, George Friedman'ın deyişiyle, "Milliyetçilik de tarih de, henüz Avrupa'da ölmemiştir." (Friedman, 2010: 29) Nitekim Avrupa'nın mülteci krizinde ortak hareket etmesinin önemi vurgu yapan Angela Merkel, aksi bir durumun AB'ye zarar vereceğini ifade etmektedir. Merkel'in deyişiyle mülteci krizi Avrupa'nın tarihi bir "liyakat sınavı"dır. ("Merkel: Bunu Başarabiliriz", 2015)

Ekonomik krizde olduğu gibi mülteci

krizinde de Avrupalı devletlerin çoğunun alınan kararlara sıcak bakmaması ve söz konusu devletlerin kamuoylarında da mültecilere yönelik tepkilerin oluşması yaşanan krizin yeni bir boyut kazanmasına yol açmıştır. Kriz karşısında devletlerin alınan politikalara uymaması, sorunlar karşısında ancak tek ses olarak varlığını sürdürebilecek olan birliğin ruhuna aykırı düşmektedir. Bu, bir "Avrupa kimliği" yaratma amacıyla ortaya konan AB'nin ulus-devletlerin çıkarları karşısındaki yenilgisini ifade etmektedir. Başka bir deyişle, bu durum, Avrupalı devletlerin ve halkların ortak bir kader noktasında birleşmeye pek de gönüllü olmadıklarını ifade etmektedir. Aksine, gelişmeler karşısında her devletin kendi sınırlarını koruma yönünde politikalar izlemesi ve halkın buna yönelik desteği Avrupa'da ulus-devletin direnişinin göstergesi olarak okunabilir. Meydana gelen her krizde devletler izledikleri politikalarla bunu açıkça ortaya koyarken; bu durumlar, Friedman'ın deyişiyle, Avrupa'nın zihin yapısında var olan bir çelişkiyi ortaya koymaktadır. (Friedman, 2010: 29) İki dünya savaşına yol açarak Avrupalıların güvensizlik hissine sürüklenmesine neden olan "milliyetçi dürtüler", Avrupalıların daha barışçıl bir yaşam yönünde adımlar atmasına yol açmıştır. Bunun sonucu olarak ortaya çıkan AB, belki bir Avrupa kimliğinin ortaya çıkmasına olanak sağlamıştı ancak ulusal kimliklerin ortadan kalkmasına, hatta ulusal kimliklerin Avrupa kimliği karşısında ikincil bir kimlik konumuna geçmesine yol aç(a)madı. Başka bir deyişle, Avrupa kimliği her zaman ulusal kimliklerin gölgesinde ikincil bir kimlik olmuştur. Bunun temel nedeni, Avrupalıların yüzyıllardır uğruna mücadele ettikleri "ulusal egemenlik" ilkesinden vazgeçmek istememeleriydi. Friedman'a göre, Avrupalılar ya birbirlerinin kaderlerini paylaştıklarına gönülden inanmamaktadırlar ya da Avrupa'nın geri kalanına

askeri açıdan güven duymamaktadırlar. (Friedman, 2010: 29) Nitekim uzun bir anayasa yapılmasına karşın gerek iyi bir yönetim sisteminin oluşturul(a) mamış olması gerek devletlerin süreci netleştirmek yönünde adımlar atmakta gönülsüz davranmaları Avrupa milletlerinin egemenliklerine dokunul(a) mamasına yol açarken; aynı zamanda AB Anayasası'nın bir anayasadan çok bir antlaşma metni olarak kalmasına neden olmuştur. (Friedman, 2010: 29)

Esasında, bu "idealleştirilmiş" Avrupa imgesine eleştirel bakıldığında bu durum pek de şaşılacak bir durum olarak görülmemelidir. Nitekim Avrupa'nın tarihi bir anlamda milletler tarihidir. (Friedman, 2010: 29) Tarihsel süreç göz önünde bulundurulduğunda, halkların aidiyetlerini kendi milletleri üzerinden tanımlamaları Avrupa'da daima vuku bulmuştur. Bu süreci "törpülemenin" bir yansıması olarak ifade edilebilecek olan AB de esasında "iyi niyet" göstergisiyle atılan adımların ortaya çıkardığı bir örgüt olmaktan öte koşulların zorunluluğunun ve korkunun bir eseridir. Bu zorunluluğa işaret eden Zbigniew Brzezinski, yüzyıllar boyunca süren sömürgeci yayılma ve kıtada muhalif güçlerin birbirleriyle giriştikleri ve büyük acılara neden olan çatışmalar, demografik, ekonomik ve siyasi-askeri açıdan kıtaya ciddi zararlar verirken; aynı zamanda Avrupa'nın uluslararası sistemdeki etkinliğini zayıflatmıştır. Nitekim AB'nin ilk dönemi, bir anlamda bir Avrupa Topluluğu oluşturmak idealinden çok uluslararası sistemde etkinliğini yitiren Avrupa'nın ulus-devletlerini kurtarmayı ifade eder. (Bajrektarevic, 2015: 24)

20. yüzyılın ilk yarısında yaşanan aşırı-milliyetçiliğe tepkinin ve Avrupa'da savaş sorununu çözme arzusunun bir eseri olan AB, umulanın aksine ulus-devlet olgusunun temel öğelerini arka planda bırak(a) mamıştır. Nitekim

ulus-devletin doğum yeri ve bu yönde önemli süreçlerden geçmiş olan Avrupa'nın devletlerinin aynı olguyu ortadan kaldıracak yönde politikalar izlemesini beklemek de pek gerçekçi değildir. Bu durum, ekonomik alanda görece bir birliktelik oluşturabilen Avrupa devletlerinin dış politika ve ulusal savunma alanları söz konusu olduğunda ortak bir politika izleyemedikleri durumuyla açıkça ortaya konmaktadır. Söz konusu alanlarda, devletler ortak bir politika belirleyememekte; çoğu zaman birbiriyle çelişen adımlar atmaktadırlar. Devletler, bu alanlarda, karar alma sürecini bir başka devletle paylaşmayı kabul etmemekte; ulusal egemenliklerinden vazgeçmemektedirler. (Friedman, 2010: 29)

Uluslararası sistemin görece istikrarlı ve kıtanın ekonomik açıdan da iyi olduğu dönemlerde kıtada, Avrupalı kimliği ile ulusal kimlikler arasında görece bir uyuşmanın olduğu görülmektedir. Ulusal kimliklerin Avrupalı kimliğiyle eş değer görüldüğü bu dönemlerde, var olan görece müreffeh ortam üst kimlik ve alt kimlikler arasında çelişkilerin ortaya konmasını engellemiştir. (Friedman, 2010: 29) 2008 yılında yaşanan küresel ekonomik kriz ve Suriye mültecileri krizi ulusal çıkarlar ile Avrupa'nın çıkarlar arasındaki farklılıkların net olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Nitekim bu durum, karşılaşılan sorunlar karşısında AB'nin tek sestem hareket etmesinden çok her devletin kendi çıkarlarını göz önünde bulundurarak hareket etmesidir. Bu durum, sorunlar karşısında Avrupa'nın etkisiz kalmasına yol açarken birliğin geleceğinin sorgulanmasına da neden olmaktadır.

Karamsar Bir Sonuç

20. yüzyılın ilk yarısında iki dünya savaşına ev sahipliği yapmış olan Avrupa, yüzyılın ikinci yarısında korkunun ve koşulların zorunluluğunu çerçevesinde

daha barışçıl bir bölge olma yönünde ilerlemiştir. Bu noktada, kıtanın üç büyük gücünün etkileşimleri önemlidir. Savaşların zıt kanatlarında yer alan Fransa ve Almanya'nın kıtanın ekonomik ve siyasi meselelerinde birbirlerini kabul etmeleri ve kıtanın diğer büyük gücü olan İngiltere'nin bu durumu kısmen kabul etmesiyle oluşan süreç (Friedman, 2010: 29) esasında "yalancı bir baharı" ifade etmekteydi.

Nitekim "Eski Dünya"nın tarihte oluşturduğu en "ideal" birliklerden biri belki de en vizyon sahibi olan birliği, yeni dünyanın yeni sorunlarıyla her geçen gün meydan okumalarla karşılaşmaktadır. Bu sorun ve krizlerin şiddeti, birikimi, yoğunluğu ve etkileme dereceleri birliğin ideal değerleri, vizyonu, misyonu ve politik duruşuyla bu meydan okumalara cevap verme kapasitesi ile alakalıyken; bu noktada Avrupa'nın temel sınavı aslında dışarıya değil içeriye karşı verdiği sınavdır. Çünkü öne sürdüğü tüm değerleriyle Avrupa'nın bir birlik olabilmesi, bu sorun ve krizlerle baş edebilmesinin ön koşuludur. Sorunların ve krizlerin olmadığı bir dünya zamanı hiç var olmamıştır. Yarının ne getireceği ise büyük oranda öngörülemez niteliği taşımaktadır. Ancak arka arkaya tüm samimiyet, liyakat ve tutarlılık sınavlarından kalan bir "Birlik" için yola bir birlik olarak devam etmemenin de bir seçenek olduğunu öngörebilmek için kâhin olmaya gerek yoktur. Bu yüzden mülteci sorunu sadece dışardan gelip Avrupa'yı etkileyen bir sorun değil; doğrudan bir Avrupa sorunudur. Ve sorundan kaçınmak tam anlamıyla mümkün olmamıştır; hiçbir zaman da çözüm getirmemiştir. Nitekim özgürlükler, hukuk, insan hakları, adalet gibi değerlerin "temsilcisi" olan Avrupa'nın, günümüzde karşılaştığı mülteci krizi karşısında temel değerleri ciddi bir şekilde sarsılmakta, birliğin varlığına tehdit oluşturmaktadır. Başka bir deyişle, söz

konusu süreç, Avrupa idealinin aşınmasına, Avrupa'nın savunduğu değerlerin ortadan kalkmasına yol açmaktadır.

Kaynakça

Bajrektarevic, Anis H., "Avrupa Birliği: Yeni Bizans veya Gücü Azalan Roma", *Turquie Diplomatique*, İstanbul, Sayı 78, Temmuz 2015, s. 24.

Bayraklı, Enes ve Keskin, Kasım, "Türkiye, Almanya ve AB Üçgeninde Mülteci Krizi", *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, Ankara, Sayı 143, Kasım 2015, ss. 1-32.

Diler, Fatih Gökhan, "Avrupa'da Artık Hiçbir Şey Eskisi Gibi Olmayacak", *Agos*, 21 Eylül 2015, (Çevrimiçi) <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/12817/avrupada-artik-hicbir-sey-eskisi-gibi-olmayacak>, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 28 Şubat 2016, 14:32).

Friedman, George, "AB, Milliyetçilik ve Kader: Avrupa Bir Daha Bir Araya Gelemeyecek", *Turquie Diplomatique*, İstanbul, Sayı 17, Haziran 2010, s. 29.

Keating, Joshua, "Here's Why Eastern Europe is So Much More Antagonistic to Syria's Refugees than Western Europe", 14 Eylül 2015, (Çevrimiçi)

http://www.slate.com/blogs/the_slatetest/2015/09/14/here_s_why_eastern_europe_is_so_much_more_antagonistic_to_syria_s_refugees.html, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 28 Şubat 2016, 23:43).

"Merkel: Bunu Başarabiliriz", *Deutsche Welle Türkçe*, 14 Aralık 2015, (Çevrimiçi) <http://www.dw.com/tr/merkel-bunu-ba%C5%9Farabiliriz/a-18916979>, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 27 Şubat 2016, 12:03).

Mert, Nuray, "Batı Standardı", 15 Şubat 2016, *Radikal*, (Çevrimiçi)

<http://www.radikal.com.tr/yazarlar/nuray-mert/bati-standardi-805989/>, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 29 Şubat 2016, 17:23).

Nougayrede, Natalie, "Angela Merkel is Right: The Migration Crisis Will De-

fine This Decade”, The Guardian, 21 Ağustos 2015, (Çevrimiçi) <http://www.theguardian.com/commentisfree/2015/aug/21/angela-merkel-migration-crisis-europes-biggest-challenge>, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 4 Mart 2016, 22:39).

Rehn, Olli, “AB Bir Değerler Birliğidir”, 10 Ocak 2005, Financial Times, (Çevrimiçi) <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=139867>, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 1 Mart 2016, 17:23).

Traynor, Ian, ve Kingsley, Patrick, “EU Governments Push through Divisive Deal to Share 120,000 Refugees”, The Guardian, 22 Eylül 2015, (Çevrimiçi)

<http://www.theguardian.com/world/2015/sep/22/eu-governments-divisive-quotas-deal-share-120000-refugees>, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 28 Şubat 2016, 21:34).

Toğuşlu, Erkan, “Göç Dalgası, Avrupa Kimliği ve Değerler Krizi”, Zaman Yorum, 25 Şubat 2016, (Çevrimiçi) http://www.zaman.com.tr/yorum_goc-dalgasi-avrupali-kimligi-ve-degerler-krizi_2350903, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 28 Şubat 2016, 12:53).

Werkhauser, Nina, “Hungary’s Orban Criticizes Merkel’s <Moral Imperialism>”, Deutsche Welle, 23 Eylül 2015, (Çevrimiçi) <http://www.dw.com/en/hungarys-orban-criticizes-merkels-moral-imperialism/a-18736240>, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 29 Şubat 2016, 14:45).

Notlar

1. Nuray Mert’in vurguladığı gibi politik kavramlar, “Doğu”-“Batı” gibi kavramsallaştırmalar çerçevesinde sınıflandırılmamalıdır; kavramların özüne, başka bir deyişle, ilkelere doğrudan gönderme yapılmalıdır. (Mert, 2007)

Fakat bu tartışma, başka bir yazının konusudur ve bu yazıda, böyle bir tartışmaya girmek yerine Avrupa’ya atfedilen değerlerin özellikle 21. yüzyılda meydana gelen gelişmeler karşısında Avrupa’nın izlediği politikalar nedeniyle kaldığı ciddi sorgulamalar, bir Batı standardından bahsedilip bahsedilemeyeceği ve Batı’yı bir standartlar dünyası olarak göstermenin gerçekliği eleştirel bir şekilde konu edilecektir.

Birleşik Krallık Siyasi Parti Programlarında AB Politikaları

Emre Bostancı*

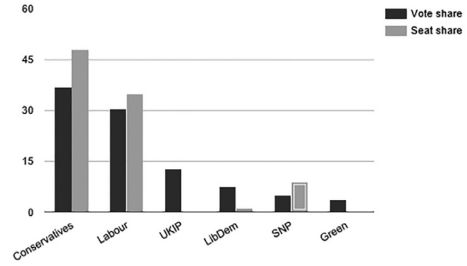
Birleşik Krallıkta Mayıs ayına kadar Parlamentoda ağırlığı olan üç siyasi parti (Muhafazakâr Parti, İşçi Partisi ve Liberal Demokrat Parti) bulunmakta iken, irili ufaklı siyasi partiler de Birleşik Krallık siyasetinde boy göstermektedir. Bu siyasi partilerden en önemlileri: Milliyetçi İskoçya Partisi, Birlikçi Ulster Partisi, Birlikçi Demokrat Parti (Kuzey İrlanda), Plaid Cymru (Galler), Yeşil Parti, Sosyal Demokrat Parti, Komünist Parti'dir. (Boyras, 2013)

Birleşik Krallıkta Avrupa şüpheciliği hem İşçi Partisinde hem de Muhafazakâr Partide önemli destek görmektedir ve kökeninde devletin bağımsızlığını, ayrıcalıklarının ve saygınlığının tehlikede olduğu iddiası yatmaktadır. (Dinan 2005, Cilt2, s.184)

AB üyesi ülkelerinin siyasi partiler için iki tane önemli seçimi vardır. Birincisi genel seçimler diğeri ise Avrupa Parlamentosu seçimleri. Bu iki önemli seçimle, seçmenlerin partilerinin Avrupa Birliğine yönelik tutumlarını benimseyip benimsemediği ölçülebilmektedir. (Doğan 2002,s.18). Bu bağlamda Birleşik Krallıktaki siyasi partiler sert ve yumuşak Avrupa kuşkuçuluğunu temsil eden ve başarılı iki seçim sonucuna sahip iki parti olarak ortaya çıkmaktadır, Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi ve Muhafazakâr Parti. (Aras 2014, s.130)

Fakat 7 Mayıs 2015'te Birleşik Krallıkta

bağlı İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'da yapılan genel seçimlerde ki sonuçları söz konusu yukarıdaki sözü edilen dengeleri belirgin olarak değiştirmiştir. (Robinson, 2015).

Tablo 1: İngiltere seçimleri: Oy payı / koltuk payı
Kaynakça: <http://tr.euronews.com/2015/05/08/ingiltere-genel-secimlerinde-one-cikanlar/>(Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2015).

2015 seçimleri öncesine kadar Birleşik Krallık da Muhafazakâr Parti ve İşçi Partisi, Parlamentoda ağırlıkları olan iki parti olarak yer almaktaydı. Söz konusu partilerin AB'ye yaklaşımları ile ilgili kesin yorumlar yapmak, farklı dönemlerdeki farklı duruşları göz önüne alınarak incelediğinde mümkün görünmemektedir. Charles de Gaulle'ün vetolarına maruz kalan Birleşik Krallık ın ikinci kez reddedilen başvurusunu İşçi Partili Harold Wilson'un, ilk başvurusunun ise Muhafazakâr Partili bir Başbakan olan Harold Mac Millan tarafından yapıldığı dikkate alınmalıdır. Üçüncü ve başarıyla sonuçlanan son başvuru da yine Muhafazakâr Parti'nin iktidar-

*Bahçeşehir Üniversitesi, Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Öğrencisi

da olduğu dönemde Başbakan Edward Heath tarafından yapılmıştır. Heath'in başbakanlığı döneminde, Birleşik Krallık 1973 senesinde AET'nin ilk genişleme dalgasında üçüncü başvurusunda üye olabilmesine rağmen üyeliğinden yalnızca iki sene sonra, 1975 senesinde ülkenin AET üyeliğinin devamı ile ilgili olarak referanduma gidilmiştir. Topluluk üyeliğini referanduma götürme fikrinin ikinci kez üyelik başvurusunu yapan Harold Wilson'a ait olması bu referandumu ilginç kılmaktadır. (Sefer 2014, ss.55-56). Söz konusu bu durum her dönem izlenen politikaların Birleşik Krallık'ın kendi iç politika tepkilerini oluşturması olarak açıklayabiliriz.

çıkaran Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (UKİP) incelenecektir. Üçüncü parti analizinde seçimlerde beklentinin üstünde oylarını artıran AB politikalarını destekleyen İskoçya Sosyalist Partisi' (SNP)' nin parti programı incelenerek İşçi partisi seçmenin nasıl SNP'ye kaydığı ve çalışmanın ana temasını oluşturan "İskoçya sorunu" üzerinde tartışılacaktır.

Muhafazakâr Parti

Avrupa Şüphesizliği kavramının Birleşik Krallık kökenli bir kelime olması ve Muhafazakâr Partinin 1980'li yıllardaki politikası temelinde ortaya çıkması, partinin Avrupa Şüphesizliği

Parti	Avrupa Kuşkuculuğu Türü	2010 Genel Seçimi Oy Oranları	2014 AP Seçimi Oy Oranları
Muhafazakâr Parti	Yumuşak	%36.1	%23.31
Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi	Sert	% 3.1	%26.77
İngiliz Ulusal Parti	Sert	%1.9	%1.11
Yeşil Parti	Yumuşak	%1.0	%7,67
Demokratik Birlikçi Parti	Yumuşak	%0,6	%0,54
Sosyalist İşçi Partisi	Sert	%0	%0.03
İskoçya Sosyalist Partisi	Yumuşak	%0	-

Tablo 2: Birleşik Krallık Parti Sisteminde Avrupa Kuşkucu Partiler

Kaynakça: Aras, İ. (2014). *Avrupa Birliği ve Türkiye'de Euroseptisizm*, Bursa: Sentez Yayıncılık, s.131.

Söz konusu yukarıdaki tabloyu tablo 1 ile karşılaştırdığımızda 2015 seçimlerinin Birleşik Krallık siyasi konseptini değiştirdiğini görmekteyiz. Bu makalede Siyasi partilerin programlarında AB'ye bakışını incelerken 2015 seçimlerinde ağırlığını hissettiren dört parti incelenmektedir. Öncelikli olarak Avrupa şüphesizliğini sert söylemlerine sahip iktidardaki ve seçimin galibi Muhafazakâr Parti incelenecektir. İkincisi, parti programında Avrupa kuşkuculuğun ön planda olduğu ve oylarını %3'ten %12

(Euroseptisizmle) ilişkisinde en önemli notalarından biridir. (Aras 2014, s.138). Muhafazakâr Parti Avrupa Kuşkuculuğu, Birleşik Krallık halkının Brüksel'in saldırısına ve daha ileri bütünleşmeye karşı halk egemenliğinin savunulmasıdır. (Gifford 2010, s.332). Muhafazakâr Parti geçmişte, kıta Avrupası ndaki bütünleşme sürecinin gerisinde kalmamak ve ekonomik olarak büyüme beklentisi gibi nedenlerle birlik ile ilişkilerin başlatılması ve üyelik sürecinin tamamlanması konularında önemli girişimleri ol-

muştur. Fakat birliğin siyasi niteliğinin artması sürecinde farklı tutum izlemeye başlamıştır. (Aras 2014, s.139).

Birleşik Krallık eski başbakanı ve Muhafazakâr Parti başkanı Thatcher, 1979'da göreve geldiği tarihten 1984'te Fontainebleau 'da yapılan Avrupa Konsey toplantısına kadar Birleşik Krallık'ın süreklilik olarak senelik ödeme yapılması kararı alınana kadar bütçe konusu AET ile ilişkilerinin temelini oluşturmuştur. Thatcher'ın bu konudaki temel görüşü, Avrupa bütçesinin büyük bir kısmının diğer üye devletlere kıyasla Birleşik Krallık'ın için önemli bir sektör olmayan tarım alanına harcanması ve diğer üye devletlerin bundan daha fazla yararlanması nedeniyle Birleşik Krallık'ın katılışının yeniden ele alınması şeklinde olmuştur. (Yiğit 2013, s.10.). 1980'li yılların ikinci yarısında siyasi bütünleşme yönünde önemli adımlar atılması, sosyal boyut ihtiyacının olduğu Thatcher'ın Topluluk ilişkisini daha sorunlu hale getirmiştir. Zira tek para birimine geçilmesini reddetmesi ve Toplulukla ilgili konularda sert tutumu sonucunda Başbakan Thatcher'ın AET ile ilişkilerinin Birleşik Krallık ekonomisine zarar verdiği düşüncesine karşı çıkan başbakan yardımcısı Sir Geoffrey Howe istifa etmiştir. Parti içindeki bu durum, Thatcher'ın 1990'daki istifasına giden süreci hızlandırmıştır. (Aras 2014, s.141).

Thatcher sonrası dönemde Muhafazakâr Parti'den iktidara gelen John Major (1990-1997), ilk yıllarında Birleşik Krallık'ın bütünleşme sürecinde önemli bir ülke durumuna getirme gayreti karşısında kendi partisinin içindeki Birleşik Krallık'ın egemenlik yetkileri konusunda taviz vermeyen karşıt guruplarla karşı karşıya kalmıştır. (George 2000, ss.255-256).

Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (UKİP)

7 Şubat 1992 tarihinde imzalanan ve Kasım 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması sonrası siyasal bütünleşmenin hız kazandığı süreçte, "Almanya ve Fransa lokomotif" bir rol oynarken, Birleşik Krallık'ın 'fren' rolü daha da belirginleşmiştir. (Dedeoğlu 1996, s.128)

Bu dönemin yansıması olarak, İngiltere'de Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (United Kingdom Independence Party) AB'den çekilmesi için kampanya yürütmek amacıyla 1993 yılında kurulmuştur. UKİP'i "en eski, en önemli ve seçim başarısı en fazla olan AB karşıtı partilerden biri" olarak göstermek mümkündür. (Aras 2013, s.133)

Aşırı sağ partiler Birleşik Krallık siyaset sahnesinde varlık gösterememişlerdir fakat Avrupa popülizmi farklı bir konuda gündemine gelmiştir. UKİP Birleşik Krallıkta yükselen AB karşıtlığını, göçmenlere karşı tepkiyi ve ekonomik krizin oluşturduğu endişeleri kullanmıştır. Hem Muhafazakâr Partinin hem de İşçi Partisi'nin seçmenini hedef almıştır. UKİP Birleşik Krallığın kuzeyinde imalat sanayinin çöktüğü bölgelerde İşçi Partisinin seçmenini ikna etmeye çalışmıştır. Bu bölgede yapılan ara seçimlerde İşçi Partisi'nin seçmeninden destek görüştür. Güneyde ise geleneksel Muhafazakâr Parti'ye oy veren seçmene yönelmiştir. UKİP yerel seçimlerde varlığını ispatlamaya başlamış ve düzenli partilere ciddi rakip olarak ağırlığını hissettirmiştir.(Atikkan 2014, s.138-139) 1993 yılında, Maastricht Antlaşması'na ilişkin tartışmaların yoğunluk kazandığı ve Avrupa Şüpheliği'nin güçlendiği bir dönemde olması itibarıyla, kurucu ve ilk lider olan (1993-1997) Alan Sked tarafından kurulan partinin temel faaliyeti, Maastricht Antlaşması'nın onaylanmasına karşı kampanya yürütmek olmuştur. UKİP, Birleşik Krallık halkının Brüksel'deki seçilmemiş bürokratlardan oluşan bir yapı tarafından yöne-

tilmesine karşı çıkmaktadır.¹ UKİP; AB hukukunun Birleşik Krallık'ın hukuk yapısının yerini alacağı, AB'nin Birleşik Krallık'ı bölgelere ayırarak parçalayacağı, Europol gibi oluşumların AB'nin totaliter yönünü gösterdiği, AB fikrinin eleştirilemez olduğu düşüncesiyle büyüyen çocukların beyinlerinin yıkandığı şeklindeki açıklamaları UKİP'in AB'ye bakış açısını göstermektedir.(Aras 2014, ss.133-134)

Birleşik Krallık'ta aşırı sağ partilerin, seçmen potansiyeline rağmen yakın zamana kadar gelişmemesi siyaset biliminde "İngiliz istisnası" olarak tanımlanmaktaydı. Kısaca İngiliz istisnası demokratik kurumların sağlamlığı, liberal gelenek, köklü bir kanun ve düzeni, merkez sağda Muhafazakâr Parti'nin gücü ve dar bölge çoğunluk esasına dayalı seçim sistemi olarak tanımlayabiliriz. (Atikkan 2014, s.135)

İngiliz Parlamentosu'nun en üst kurumu olan Lordlar Kamarasının muhafazakâr kanadı üyesi ve eski başbakanlardan Thatcher ve Major'un danışmanı Lord Norman Blackwell aşırı sağ ve İngiltere konusunda bir söyleşide; "Birleşik Krallıkta aşırı partiler hoşnutsuzluğu dile getiriyorlar. Fakat bir noktaya kadar etkili olabiliyorlar. İngiltere'de milliyetçilik rüzgârı 60'lar ve 70'lerde esti ve çabuk terk edildi. İngiliz toplumu aşırı sağ partilere itibar etmez." (Atikkan 2014, s.136)

Margaret Thatcher aşırı partilerin toplumdaki hoşnutsuzluğunu başbakan olmadan önce ifade eden bir ifadesinde; "Yabancı bir kültürün istisnasından endişe duyanların Ulusal Cepheye (National Front) oy vermesini anlıyorum." sözleriyle Thatcher ırkçı geçmişi olan Ulusal Cephe'yi meşrulaştırmış, aşırı sağ oylara da Muhafazakâr Parti'yi adres göstermiştir.(Atikkan 2014, s.136)

Yukarıda değindiğimiz söz konusu İngiliz istisnası Mayıs 2015'teki seçimlerinde aşırı sağ parti UKİP üzerinde etkisini göstermiştir. Zira UKİP, 4 milyona yakın oy almasına karşın bir milletvekili hakkı kazanabilmiştir. İskoçya Ulusal Parti SNP'nin UKİP'in yaklaşık yarısı oy alıp 56 milletvekili kazanması UKİP'in lideri Nigel Farage'a karşı olumsuz bakanlar arasında dahi ülkenin seçim sisteminin adilliği ile ilgili tartışmaları tekrar gündeme getirmiştir. (Öney, 2015) Böylelikle aslında İngiliz istisnası tanımında da bahsedilen dar bölge çoğunluk esasına dayalı seçim sistemi aslında aşırı sağın yükselişini bir bakıma frenlemiş olmaktadır.

İskoç Ulusal Partisi (SNP)

1934'te kurulan İskoç Ulusal Partisi (SNP), seçimlerde parlamentoya girmeyi başardıklarında İskoçya'nın bağımsızlığı yönünde politikalar izlemiştir. 1979'daki ilk referandum bunun bir örneği olarak görülebilir. Bununla birlikte başlangıçta merkezi bir yönetime tâbi olan bölge, yapılan referandumla İskoç halkının yüzde 74,3'ünün desteği ile 12 Mayıs 1999'da kendi parlamentosunu kurmuş ve yüzde 63,5'inin desteği ile bu parlamento vergileri değiştirebilme yetkisi kazanmıştır. (Akçalı 2014)

Britanya'nın Avrupa Topluluğu'na üye olması gündeme geldiğinde hem Galler'de hem de İskoçya'da kamuoyu ve elit kesim üyeliğe karşı son derece şiddetli tavırlar takınmışlardır. Milliyetçilere göre Brüksel kendilerine Londra'dan da uzak bir yerdi. Ancak Eski Başbakan Margaret Thatcher'ın güçlü anti-Avrupa söylemi bu bölgelerdeki düşüncenin sorgulanmasına ve değişmesine yol açmıştır.(Şahin 2000, s.154) İskoçya'da AB karşıtı herhangi bir tavır görülmemektedir. Tam tersine, ayrılma durumunda AB'nin üyesi olarak kalmak istediklerini ifade etmektedir. (Akçalı 2014)

SNP içinde 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren Avrupa Birliği'ne yönelik politikalar üretilmeye başlanmıştır. Bu politikalarından bir tanesi "Avrupa'da bağımsız bir İskoçya" sloganı idi. Britanya 1973 yılında AT'ye üye olmuştu ve SNP'ye göre AB'nin bir parçası olarak İskoçya; bir taraftan Avrupa'nın merkezinde temsil imkânına kavuşurken, diğer bir yanda ise küçük bir devlet olmanın dezavantajlarından kurtulacaktı. Londra hükümetinin kendi adına girişimlerde bulunmasını beklemek yerine, Avrupa'da karar alma mekanizmasının bir parçası olacaktı. (Gallagher 1991, s.14) Avrupa'da bağımsızlık, İskoçya'yı Avrupa düzeyinde temsil etme imkânına kavuşurken Avrupa piyasalarına İskoç mallarının ulaşmasına imkân tanımaya devam edecekti. Böylelikle bu politikaları halkın desteklemesi sonucu 1980'li yılların ikinci yarısından sonra SNP'nin oyları yeniden artışlar gözükmeye başlamıştır. (Şahin 2000, ss.163-164)

İskoçya Bağımsızlık Referandumunda "Hayır" Çıkmasında AB'nin Rolü

Azınlıklar sorununun Avrupa'da iç güvenlik meselesi olma anlayışının sorgulanmaya başlamış olması, AB'nin kendi içerisinde siyasal bir yön tutma sürecinin yirmi yıla dayandırılması nedeniyle, birlik üyelerinin azınlıklar ya da dışlanmış gruplar hakkında ortak bir politikası bulunmamaktadır. (Kurubaş 2004,s.113) Üye ülkelerin bazıları azınlık gruplarına akraba devletler (kin states) perspektifinden yaklaşp, birliğin aktif katılımını ve gruplara kolektif haklar talep ediyor olsalar da (örneğin, İspanya, Almanya, İtalya, İngiltere); diğer bir üye grubu, azınlıklar meselesine bir iç mesele olarak yaklaşp ülkelerinin bütünü bozucu faaliyetleri engellemek odaklı politikaların yanında yer almaktadırlar. (Örneğin, Yunanistan, Fransa, Belçika, Hollanda) (Taşdemir ve Saraçlı 2007, s.29) Bu durum, birliğin Kurucu

Antlaşmasında (1992) ya da sonrasında Amsterdam (1997), Nice (2000) ve Lizbon (2007) gibi sözleşmelerde doğrudan bir 'azınlık' referansı yapılmamasına neden olmuştur. Berlin siyaset bilimi uzmanı Prof. Herfried Münkler AB hakkında analizinde Avrupa'nın bir ulus-devlet olmadığını ifade ederek siyasi ve etnik çıkar gruplarının bulunduğunu önemini vurgulamaktadır. İnsanların Avrupa'ya duyduğu güvensizliğin çok derin olduğunu ifade eden Münkler Avrupa Parlamentosu seçimlerine düşük katılımın bunu gösterdiği de dikkat çekmektedir. İngiltere, Belçika, İtalya gibi diğer Avrupalı devletler üzerinde derin etkiler oluşturacaktır. Aynı şekilde, Doğu Avrupa ülkeleri arasında benzer ayrılıkçı hareketler yaşayan ülkeleri de etkileyecektir. (Eyal 2013, s.10)

Avrupa Komisyonu eski Başkanı Barrosa, AB'ne üye herhangi bir devletten ayrılan herhangi bir yeni bağımsız devletin AB'ni üyesi sayılmayacağını ve üye olmak için başvuru yapması gerektiğini belirtmiş; Avrupa Konseyi Başkanı Van Rompuy, ayrılıkçı hareketlerin yaşandığı İspanya'nın birleşik bir devlet olarak kalacağı yönündeki isteğini ifade etmiştir. Avrupa Komisyonu'nun yeni Başbakanı Jean-Claude Juncker'in "önümüzdeki beş yıl içinde Avrupa Birliği'ne yeni üye alınmayacaktır." İfadesi de Juncker'in İskoçya'nın Birleşik Krallık'tan ayrılması durumunda, Birliğe üye olmak için en az beş yıl beklemesi gerektiği şeklinde, dolayısıyla İskoçlara bir uyarı olarak yorumlanmıştır. (Kemp, 2014) İskoçya'da her ne kadar AB'nin "ekonomik entegrasyonun" sağladığı avantajdan yararlanmak adına Birleşik Krallık içinde kalmak ağır basmış olsa da aynı "ekonomik bağımsızlık" vurgusu Birleşik Krallık'tan ayrılma düşüncesi gündemini korumaktadır.

İskoçya'nın sıklaşan bağımsızlık taleplerin arkasında, Britanya Adalarının ku-

zeyinde bulunan ve Kuzey Denizi olarak anılan bölgede 1969 yılında petrol ve doğal gaz yatakları bulunmasının da etkisi büyüktür. 1970'li yıllardaki petrol krizinin de etkisiyle bu alanlar işletilmeye başlanmıştır. Daha önce önemli ithalatçı olan Britanya, 1980 yılına gelindiğinde petrol ihraç eder hala gelmiştir. Daha sonra buradan elde edilen doğal gaz ısıtmada kömürün yerine almıştır. Petrolün bulunması İskoç politikasını da etkilemiştir. Bu petrolün İskoçya'nın petrolü olduğu ve dolayısıyla ile ilk önce İskoçya'nın bundan faydalanması gerektiği öne sürüldü. Buna karşılık Londra hükümeti bu petrolden tüm ülkenin yararlanması gerektiği görüşünde idi. (Şahin 2000, s.164). Londra'nın yükselen İskoç milliyetçiliğine karşı tutumu sadece yeni taviz politikaları olmuştur. Bu İskoç milliyetçiliğini yatıştırması yerine aksine güçlendirmiştir. İskoç milliyetçiliği Londra'nın verdiği her tavizden sonra bu tavizi yeterli görmeyerek yenisini istemiştir. Son referandum dönemecinde de Londra, İskoçya'da ekonomik refahı artırıcı önlemler geliştirmek yerine yeni politik tavizler üzerine kurulan bir stratejiyi tercih etmiştir. (Özdağ, 2015)

İşçi Partisi

AB üyeliği Birleşik Krallıktaki partilerin politikasında köklü değişime neden olmuştur. Buna en iyi örnek olarak İşçi partisini gösterebiliriz, zira 1970'lerde bu sebeple bölünme noktasına gelmiştir. İşçi partisi içinde öncülüğünü komisyon başkanı Roy Jenkins'in yaptığı, parti içindeki Avrupa yanlısı bir grup 1980'de Sosyal Demokrat Parti'yi (SDP) kurmak üzere İşçi Partisi'nden istifa etmişlerdir. Söz konusu bu ayrılık partideki AT karşıtı hizbin yükselişe geçmesine yol açmış ve 1985'teki seçim beyanında İşçi Partisi Birleşik Krallığı AT üyeliğinden çıkarma vaadinde bulunmuştur. Ancak, bu konu partinin seçimlerde yenilgiye uğramasının nedenlerinden biri

olarak görülmüş ve parti lider değişikliğine giderek bu konudaki tutumuyla ilgili durum değerlendirmesine gitmiştir. (Dinan 2005, Cilt:1, ss.256-257)

İşçi Partisi'nin topluluk karşıtı olmasında ve ülkenin tamamen topluluktan çekilmesini desteklemesinde, parti sol kanadının 1970lerin sonuna doğru güçlenmesi yanında, iki gelişme çok önemlidir. Birincisi, uzunca bir süredir İngiltere'nin AT üyeliğine karşı çıkan Michael Foot'un, 1980 yılında James Callaghan yerine İşçi Partisi başkanlığına getirilmesidir. Böylelikle, partinin başına bizzat sol kanadın görüşleri doğrultusunda bir liderin getirilmesiyle parti kontrolü tamamen bu kanadın eline geçmiştir. Foot, İşçi Partisinin topluluk karşıtı olmasının yukarıda saydığımız nedenleri yanı sıra, topluluk üyeliğinin özellikle İngiliz parlamentosunun egemenliğine gölge düşürdüğüne inanıyordu (George, 1991: 79-80)

Diğer bir neden ise; Avrupa Topluluğu ile İngiltere ekonomilerinin gittikçe bağımlı duruma gelmeleri, karşılıklı bağımlılığın artmasıdır. Bu bağımlılık nedeniyle, İngiltere'nin Topluluktan ayrılması, diğer Topluluk üyelerini etkileyecek ve bu üyelerin İşçi Partisi'nin izlemeye kararlı görüldüğü Alternatif Ekonomik Stratejiyi sabote etme olasılığını gündeme getirecekti. Böylece, İşçi Partisi tutumunu biraz yumuşatmış; hem 1982 İşçi Partisi Programı'nda hem de 1983 genel seçimleri manifestosunda, Topluluktan "müzakere sonucu çekilim" (negotiated withdrawal) politikasını benimsemiştir. (Doğan 2002, s.20) Söz konusu süreç Thatcher'ın tek pazarın sosyal boyutunu reddedebilmesini kolaylaştırdı. Dönemin Komisyon Başkanı Jacques Delors ile diğer üye devletlerin liderlerinin sosyal boyutu aşırı destekledikleri gerçeği, İşçi Partisi destekçilerinin büyük bölümünü AT'nin aslında onların tarafında olduğuna ikna

etmişti. Dönemde yapılan araştırmalarında İşçi Partisi üyelerinin yaygın bir şekilde AT'yi destekledikleri görülmeye başlanmıştır. (Seyd ve Whiteley, 1992)

Sonuç

Birleşik Krallık meclisinde etkinliği olan dört siyasi partinin programlarının, 1973 yılında Birleşik Krallığın AB üyeliğine kabulü ile başlayan tarihi akış da aldıkları pozisyonlarından anlaşılacağı üzere söz konusu partilerin AB'ye yaklaşımları ile ilgili kesin yorumlar yapmak, farklı dönemlerdeki farklı durumları göz önüne alınarak incelediğinde mümkün görünmemektedir. Zira Mayıs 2015 seçimleri sonrası başarısız olmasının ardından istifa eden Ed Miliband'den boşalan İşçi Partisi liderliğine seçilen Jeremy Corbyn Birleşik Krallığın NATO'dan ve Avrupa Birliği'nden çıkması gerektiğini ilk başlarda savunurken daha sonraki söylemlerinde geçmişte antidemokratik olduğunu belirttiği Avrupa Birliği'nde kalmak isteğini artık açıkça dile getirmektedir.

Corbyn; "Daha demokratik bir Avrupa Birliği görmek istiyorum. Sosyal açıdan daha dengeli ve adil bir Avrupa... Ancak buna Avrupa Birliği'nden koparak ulaşılabileceğini düşünmüyorum, partimiz Avrupa Birliği'nde kalmak istiyor, bu yönde oy kullandı, ancak daha sosyal bir Avrupa için çalışmalar yürütmeliyiz." (Koutsokosta, 2015) Bu açıklaması yukarıda da bahsettiğimiz üzere AB'ye yaklaşımları ile ilgili kesin yorumlar yapmak, farklı dönemlerdeki farklı durumları göz önüne alınarak incelediğinde mümkün görünmemektedir.

Aynı durumu Muhafazakâr parti cephesinde görmek mümkündür. Zira Başbakanı Cameron, ilk referandum sinyalini 2013 Ocak ayında vermiş, Avrupalı liderlerin büyük tepkisini çekmişti. Fakat 2013 Mayıs ayında Cameron'un kabinesinde iki bakanı olan Eğitim Bakanı Mic-

hael Gove ve ardından Savunma Bakanı Philip Hammond'un AB'den ayrılmak için oy vereceğini söylemesi ardından Başbakan Cameron bakanlarına sert tepki göstermiştir. Cameron bakanlarına tepkisini; "Bu insanlara müzakereler başlamadan pes etmemeleri gerektiğini söylemek isterim. Onların bu davranışı son derece olağan dışı bir yaklaşım gibi görünüyor" demiştir. (www.cnnturk.com)

Kaynakça

Akçalı, Ö., (2014). Avrupa'da Ayrılıkçı Hareketler: İskoçya Örneği, USAK, <http://www.usak.org.tr/print.php?id=365366690&z=2> (Erişim Tarihi: 13 Şubat 2016).

Aras, İ., (2014). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Euroseptisizm, Bursa: Sentez Yayıncılık.

Atikkan, Z.,(2014). Avrupa Benim, İstanbul: Metis Yayınları.

Boyras, H.M., (2013). Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı, Akademi Perspektif, <http://akademikperspektif.com/2013/11/02/buyuk-britanya-ve-kuzey-irlanda-birlesik-kralligi/> (Erişim Tarihi: 13 Şubat 2016).

'İngiltere'de AB Krizi', (14 Mayıs 2013), CNN Türk,

<http://www.cnnturk.com/2013/guncel/05/14/ingilterede.ab.krizi/707805.0/> (Erişim Tarihi: 13 Şubat 2016).

Dedeoğlu, B.,(1996). Adım Adım Avrupa Birliği, İstanbul: Çınar Yayınları.

Dinan, D., (2005). Avrupa Birliği Ansiklopedisi, Çev.(Hale Akay), İstanbul: Kitap Yayınevi.

Doğan, N., (2002). 'Dış Politika-İç Politika Etkileşimi Açısından Avrupa Bütünleşmesi: İngiltere Örneği' Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (Temmuz-Aralık 2002), Sayı:19, s.16-17. http://iibf.erciyes.edu.tr/dergi/sayi19/02_Dogan.pdf (Erişim Tarihi:13 Şubat 2016).

Eyal, J., 'Avrupa'nın Stratejik Geleceği:

Krizin Etkileri', Turquie Diplomatique Gazetesi, (Haziran,2013), Sayı:53.

Gallagher, T.,(1991). The SNP Faces the 1990's", Nationalism in the 1990's, içinde Polygon, Edinburg.

George, S. and B. Rosomond , (2000). Birleşik Krallık (İngiltere), Avrupa Birliği Ansiklopedisi Cilt 1, (ed.) Desmond Dinan, (çev.Hale Akay), ss.254-259, İstanbul:Kitap Yayınevi.

Gifford, C., (2010). The UK and the European Union: Dimensions of Sovereignty and the Problem of Eurosceptic Britishness", Parliamentary Affairs, Vol: 63 Issue (2), Nisan 2010, s.321-338.

Kemp,D., (2014) 'Europe fears Scottish independence contagion', <http://news.yahoo.com/europe-fears-scottish-independence-contagion-071405601.html> (Erişim Tarihi:13 Şubat 2016).

Koutsokosta, E. Jeremy Corbyn: 'AB daha adil bir yapıya dönüşmeli' , euronews, (17 Aralık 2015), <http://tr.euronews.com/2015/12/17/jeremy-corbyn-ab-daha-adil-bir-yapıya-donusmeli/> (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2016).

Kurubaş, E. (2004). Asimilasyondan Tanınmaya: Uluslararası Alanda Azınlık Sorunları ve Avrupa Yaklaşımı, (Ankara: Asil,2004).

Öney, S., (2015). 'Britanya'nın Tsunami seçimleri', Radikal Gazetesi, <http://www.taraf.com.tr/dunya/britanyanin-tsunami-secimleri/> (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2016).

Özdağ,Ü., (2015). 'Bağımsız İskoçya ve Türkiye'ye olası etkisi' , <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/bagimsiz-iskoçya-ve-turkiyeye-olasi-etkisi-32047yy.htm> (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2016).

Robinson, N., (2015). "2015 seçimi İngiltere siyasetinde büyük değişim yaratabilir." BBC, http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2015/05/150508_ingiltere_secim_analizi (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2016).

Sefer, Ö., (2014). Birleşik Krallık-Avrupa Birliği İlişkileri Üzerine Bir İnceleme, Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi,(- Sayı 6), ss.48-61.

Seyd,P., P. Whiteley, (1992). Labor's Grass Roots: The Politics of Part Membership, Oxford: Clarendon Press.

Şahin, M., (2000). Avrupa Birliği'nin Self-Determinasyon Politikası, Ankara: Nobel Yayınları.

Taşdemir, H., ve Saraçlı,M., (2007). 'Avrupa Birliği ve Türkiye Perspektifinden Azınlık Hakları Sorunu' Uluslararası Hukuk ve Politika, Vol.8,No:2.

Yiğit,D., (2014). "İskoçya Bağımsızlık Referandumu: Pandora.'nın Kutusu" 21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü Dergisi, (Ekim 2014).

Notlar

1. United Kingdom Independence Party, "About Us", <http://www.ukip.org/page/ukip-history> (Erişim Tarihi:13 Mayıs 2015).

Almanya'nın Mülteci Krizindeki Rasyonel Tavrı

Cem Bürüç*

Almanya'nın mülteci krizine en başından beri realist bir bakış açısı ile bakması ve AB'nin karar alma organlarında da bu yönde davranması eleştiri konusu olmuştur. Almanya'nın mülteci krizine realist bir tavırla yaklaşmasının başlıca unsuru maliyettir. 1951'de imzalanan ve 1954'de yürürlüğe giren Cenevre sözleşmesi mültecilerin geri gönderilmesini engelleyerek statülerini kalıcı hale getirmiştir. (Tayyar:2010:163)

Gerek küresel piyasada gerekse Avrupa'da ekonominin istenilen seviyede olmaması Avrupa'nın değerlerini ikinci sıraya almasına neden olmuş ve rasyonel davranmaya zorlamıştır. Avrupa mülteci krizinde rasyonel olmak zorunda kalmıştır, çünkü realizme göre, eğer devlet hayatı çıkarlarını gözetmede başarısız olursa içinde bulunduğu uluslararası toplum tarafından acımasızca cezalandırılır. Realistlere göre, rasyonel bir aktör olan devlet dış politikada maliyet unsurunu göz ardı etmemelidir. (Bayraklı, Keskin: 2015:10)

Almanya'nın bu konudaki tavrı rasyonel görünmekte fakat kendi değerleri ile çelişmesi ileri de sorun yaşatacağı için bu konuyu yumuşatmaya gayret sarf etmektedir. Bu konuda Avrupa Birliği'nin lokomotifliği Almanya'nın, maliyeti diğer AB devletleriyle paylaşmaya çalışması kendi içinde yaşadığı çelişkiler ve iç politikadaki konjonktürel sorunlar gün geçtikçe büyümeye başlamıştır. Schengen alanındaki

sorunda bu sorunların üzerine eklenmiş durumdadır. Almanya'nın İtalya'nın üzerine mültecileri yıkarak konuyu kapatmak istemesi İtalya'nın mültecilere Schengen vizesi vererek serbest dolasım hakkı vermesiyle delinmiş, ardından Macaristan'ın da kapıları açmasıyla sorun iyice büyümüştür. Danimarka'nın İsveç ve Almanya sınırların da sınır kontrolleri yapması da bu alandaki açığın daha da büyümesine neden olmuştur.

Angela Merkel'in partisi Hristiyan Demokratlara göre mülteciler Almanya'ya alınmamalı ve kapılar kapatılmalıdır. Yeşillere göre ise, Suriyeli mültecilere kapı açılmalı ve destek verilmelidir. Angela Merkel'in göstermiş olduğu tavır ise bu sorunun bir Avrupa Birliği sorunu olduğu ve bu yükün diğer Avrupa devletleriyle birlikte organize olarak göçmen sayısını düşürmeye yönelik çalışmalar olmalıdır. Ayrıca insanları göçe zorlayan sebeplerle mücadele edilmelidir. Ancak Merkel'in bu konuda iç politikayı da düşünerek hareket alanı kısıtlanmış parti içinde yoğun eleştirilere maruz kalarak "Anaç" olarak nitelendirilmiştir. Merkel bu baskılara dayanamayarak kendi partisi içindeki muhaliflerle uzlaşarak taktik değiştirmiş ve mülteci sayısına sınırlama getirileceği cümlesi yerine "hissedilir" derecede azaltılacağı cümlesi üzerinde uzlaşmıştır.

Merkel'in bir beyanatında; "Çok kültürlülük paralel toplumlara yol açan ve bu

*Beykent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

yüzden kendi kendini kandırmak anlamına gelen bir yalandır.” (Dalaman:2015) demesi de ayrıca Merkel üzerinde soru işaretleri yaratmış durumdadır. Avrupa Birliğindeki aşırı sağın dirilişi de ayrıca önünde duran bir sorundur. Adil bir yük paylaşımını sağlayamayan AB, bu konuyla mücadelenin Türkiye ile uzlaşarak daha rahat çözüleceğini düşünmeye başlamış ve maddi olanaklarını Türkiye'nin üstündeki yükü hafifletecek bir yol haritasına döndürmeye başlamış bulunmaktadır. Buna ek olarak Yunan donanmasını da güçlendirerek kaçak geçişlerin önünü kesmeye çalışmaktadır. Bu uğraşları ise henüz olumlu bir sonuç doğurmuş değildir.

İktidar ortaklarının durumu ve alternatif görüşler ise yine iç açıcı durumda değildir. Öyle ki; SPD Genel Başkanı Sigmar Gabriel'in kendi partisi içinde desteği yüzde 95 den yüzde 74.3 e gerilemiş ve tarihin de en kötü oyu alarak partisine genel başkan seçilmiştir. Orta sınıfın mülteciler yüzünden sosyal haklarının gerileyeceğini düşünmesi ve bu tabaka için yapılan politikaların yetersiz olduğu düşüncesi önümüzdeki süreç de SPD'nin bu konularda daha fazla söz sahibi olacağını göstermektedir.

Bu görüş öncelikle “Almanya’da işçi

açığını mülteciler çözer mi?” konusu üzerinde gelişmektedir. Almanya da şu anda birçok sektörde iş gücü açığı artmakta özellikle otomotiv, metal ve imalatların yanı sıra sağlık sektöründe en az 610 bin iş yeri kalifiye eleman sıkıntısı çekmektedir. Almanya’da ki alternatif görüş ise kalifiye elemanların seçiminin yapılması ve işimize yarayanın Almanya’ya alınması konusunda birleşmektedir. Bu konuda yapılan yatırımların Almanya’nın geleceğine yapılan bir yatırım olarak düşünülmesi gerektiğinin altı çizilmekte ve Almanya’ya mülteci akımının kısa vadede getireceği maddi yük 21,1 milyar Euro gelecek yıl ise 22,6 milyar Euro olarak düşünülmektedir. (Dalaman:2016)

Anlaşıldığına göre bu zor süreçte Almanya’yı çok boyutlu bir mücadele beklemektedir. Bazı görüşlere göre sene sonuna kadar bir milyon sığınmacı başvurusu beklenmektedir. Sığınmacıların aşırı sağ gruplar tarafından saldırıya maruz kalmalarını engellemek ve çoğu Müslüman olan bu sığınmacıların entegrasyon sürecini nasıl halledeceği konusu halen ucu açık bir sorun halinde Almanya’yı beklemektedir. Türkiye’yi bir sınır ülke olarak gören Almanya’nın uzlaşmacı bir yol izlemekten başka bir çıkış yolu yoktur.

Kaynakça

Bayraklı, E. Keskin, K. (2015), Türkiye, Almanya, AB Üçgenin de Mülteci Krizi, Sayı:143, http://file.setav.org/Files/Pdf/20151221191329_turkiye-almanya-ve-ab-ucgeninde-multeci-krizi-pdf.pdf [Erişim Tarihi:7 Mart 2016].

Dalaman, C. (14 Aralık 2015), 'Merkel: 'Mülteci Sayısını Azaltacağız' , Amerika'nın Sesi, <http://www.amerikanin-sesi.com/content/merkel-multeci-sayisini-azaltacagiz/3102407.html> (Erişim Tarihi: 6 Mart 2016).

Dalaman, C. (4 Ocak 2016), 'Berlin'de Yılın İlk Siyasi Krizi Mülteci Tartışması', Amerikanın Sesi,<http://m.amerikanin-sesi.com/a/berlinde-yilin-ilk-siyasi-krizi-multeci-tartismasi/3130385.html> , [Erişim Tarihi: 6 Mart 2016].

Tayyar, A. (2010), Uluslararası İlişkiler Teorileri, (6.baskı). MKM Yayınları.